

154. löggjafarþing 2023–2024.

Þingskjal x — x. mál.

Stjórnarfrumvarp.

Frumvarp til laga

um breytingu á ýmsum lögum
vegna endurskoðunar örorkulífeyriskerfis almannatrygginga.

Frá félags- og vinnumarkaðsráðherra.

I. KAFLI.

Breyting á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007.

1. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 2. gr. laganna:

a. 14. tölul. orðast svo:

Þjónustukerfi: Fagaðilar sem starfa á grundvelli laga við veitingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu og mynda samofna heild á landsvísu eða einn fagaðili sem veitir þjónustu á landsvísu.

b. Við bætist nýr töluliður, 15. töluliður, svohljóðandi:

Samþætt sérfræðimat: Staðlað mat á getu einstaklinga til virkni á vinnumarkaði sem byggir á alþjóðlegu flokkunarkerfi um færni, fötlun og heilsu.

2. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 3. gr. laganna:

a. Á eftir orðinu „almannatrygginga“ í 1. mgr. kemur: sjúkra- og endurhæfingargreiðslur.

b. 2. mgr. orðast svo: Lífeyristryggingar taka til ellilífeyris, örorkulífeyris, hlutaörorkulífeyris, aldursviðbótar og barnalífeyris.

3. gr.

IV. kafli laganna, sem hefur fyrisögnina **Örorkulífeyrir og sjúkra- og endurhæfingargreiðslur**, orðast svo:

a. (24. gr.).

Örorkulífeyrir.

Réttur til örorkulífeyris er bundinn því skilyrði að geta umsækjanda til virkni á vinnumarkaði samkvæmt samþættu sérfræðimati sé metin 25% eða minni til langframa vegna langvarandi eða alvarlegs heilsubreysts.

Umsækjendur um örorkulífeyri skulu vera 18 ára eða eldri en ekki hafa náð ellilífeyrisaldri eins og hann er ákveðinn skv. 1. mgr. 16. gr., og vera tryggðir hér á landi, sbr. I. kafla.

Umsækjendur um örorkulífeyri skulu enn fremur uppfylla a.m.k. eitt eftirfarandi skilyrða:

a. hafa verið tryggðir hér á landi samfellt a.m.k. þrjú síðustu árin áður en niðurstaða samþætts sérfræðimats skv. 1. mgr. lá fyrir,

- b. hafa verið tryggðir hér á landi við 18 ára aldur og niðurstaða samþætts sérfræðimats skv. 1. mgr. hefur legið fyrir frá 18 ára aldri,
- c. hafa verið tryggðir hér á landi samfelld síðustu tólf mánuði áður en niðurstaða samþætts sérfræðimats skv. 1. mgr. lá fyrir og hafi áður annaðhvort verið tryggðir hér á landi í a.m.k. 20 ár eftir 16 ára aldur eða að lágmarki fimm ár eftir 16 ára aldur enda hafi þá búseta erlendis eftir 16 ára aldur ekki staðið lengur en í fimm ár.

Full réttindi ávinnast nemi tryggingatímabil a.m.k. 40 almanaksárum frá 16 ára aldri til ellilífeyrisaldurs skv. 2. mgr.

Sé ekki um full réttindi að ræða reiknast örorkulífeyrir í hlutfalli við áunnin tryggingatímabil umsækjanda frá 16 ára aldri fram til þess tíma að niðurstaða samþætts sérfræðimats skv. 1. mgr. liggur fyrir. Við tryggingatímabilið skal bæta tímabilinu sem reiknast frá þeim tíma sem samþætt sérfræðimat skv. 1. mgr. liggur fyrir og fram til ellilífeyrisaldurs, sbr. þó 4. mgr. 56. gr.

Tekið skal tillit til trygginga-, starfs- eða búsetutímabila sem lokið er samkvæmt löggjöf annars samningsríkis, að því marki sem nauðsynlegt er og í samræmi við nánari ákvæði gagnkvæms milliríkjasamnings, sbr. 59. gr., enda hafi umsækjandi verið tryggður samkvæmt lögnum í a.m.k. eitt ár.

Fullur örorkulífeyrir skal vera 4.560.000 kr. á ári. Fjárhæð örorkulífeyris skal lækka um 45% af eigin tekjum lífeyrisþega umfram frítekjumörk skv. 30. gr., uns greiðslur falla niður. Uppfylli lífeyrisþegi jafnframt skilyrði fyrir greiðslu aldursviðbótar skv. 29. gr. og/eða heimilisuppbótar samkvæmt lögum um félagslega aðstoð skal samanlögð fjárhæð greiðslna lækka um 45% af tekjum lífeyrisþega umfram frítekjumörk skv. 30. gr.

Fjárhæð örorkulífeyris skv. 6. mgr. reiknast samkvæmt réttindahlutfalli eins og það er ákvarðað skv. 3. og 4. mgr.

Tryggingastofnun gefur út örorkuskírteini til þeirra sem uppfylla skilyrði 1. mgr. og eru jafnframt sjúkratryggðir samkvæmt lögum um sjúkratryggingar.

- b. (25. gr.).

Hlutaörorkulífeyrir.

Réttur til hlutaörorkulífeyris er bundinn því skilyrði að geta umsækjanda til virkni á vinnumarkaði samkvæmt samþættu sérfræðimati sé metin 26-50% vegna langvarandi eða alvarlegs heilsubrests.

Umsækjendur um hlutaörorkulífeyri skulu vera 18 ára eða eldri en ekki hafa náð ellilífeyrisaldri eins og hann er ákveðinn skv. 1. mgr. 16. gr., og vera tryggðir hér á landi, sbr. I. kafla. Umsækjendur um hlutaörorkulífeyri skulu enn fremur uppfylla a.m.k. eitt eftirfarandi skilyrða:

- a. hafa verið tryggðir hér á landi samfelld a.m.k. þrjú síðustu árin áður en niðurstaða samþætts sérfræðimats skv. 1. mgr. lá fyrir,
- b. hafa verið tryggðir hér á landi við 18 ára aldur og niðurstaða samþætts sérfræðimats skv. 1. mgr. hefur legið fyrir frá 18 ára aldri,
- c. hafa verið tryggðir hér á landi samfelld síðustu tólf mánuði áður en niðurstaða samþætts sérfræðimats skv. 1. mgr. lá fyrir og hafi áður annaðhvort verið tryggðir hér á landi í a.m.k. 20 ár eftir 16 ára aldur eða að lágmarki fimm ár eftir 16 ára aldur enda hafi þá búseta erlendis eftir 16 ára aldur ekki staðið lengur en í fimm ár.

Full réttindi ávinnast nemi tryggingatímabil a.m.k. 40 almanaksárum frá 16 ára aldri til ellilífeyrisaldurs skv. 3. mgr.

Sé ekki um full réttindi að ræða reiknast hlutaörorkulífeyrir í hlutfalli við áunnin tryggingatímabil umsækjanda frá 16 ára aldri fram til þess tíma að niðurstaða samþætts sérfræðimats skv. 1. mgr. liggur fyrir í fyrsta sinn. Við tryggingatímabilið skal bæta tímabilinu sem reiknast frá þeim tíma sem samþætt sérfræðimat liggur fyrir í fyrsta sinn og fram til ellilífeyrisaldurs, sbr. þó 4. mgr. 56. gr.

Tekið skal tillit til trygginga-, starfs- eða búsetutímabila sem lokið er samkvæmt löggjöf annars samningsríkis, að því marki sem nauðsynlegt er og í samræmi við nánari ákvæði gagnkvæms milliríkjasamnings, sbr. 59. gr., enda hafi umsækjandi verið tryggður samkvæmt lögnum í a.m.k. eitt ár.

Fullur hlutaörorkulífeyrir skal vera 3.420.000 kr. á ári. Fjárhæð hlutaörorkulífeyris skal lækka um 45% af eigin tekjum lífeyrisþega umfram frítekjumörk skv. 30. gr., uns greiðslur falla niður. Uppfylli lífeyrisþegi jafnframt skilyrði fyrir greiðslu aldursviðbótar skv. 29. gr. og/eða heimilisuppbótar samkvæmt lögum um félagslega aðstoð skal samanlögð fjárhæð greiðslna lækka um 45% af tekjum lífeyrisþega umfram frítekjumörk skv. 30. gr.

Fjárhæð hlutaörorkulífeyris skv. 6. mgr. reiknast samkvæmt réttindahlutfalli eins og það er ákvarðað skv. 3. og 4. mgr.

Hafi hlutaörorkulífeyrisþegi ekki fengið starf við hæfi með aðstoð Vinnumálastofnunar að lokinni 24 mánaða atvinnuleit frá þeim tíma sem greiðslur hlutaörorkulífeyris hófust getur hann óskað eftir að fara í samþætt sérfræðimat að nýju.

c. (26. gr.).

Samþætt sérfræðimat.

Tryggingastofnun ber ábyrgð á gerð samþætts sérfræðimats sem er forsenda fyrir greiðslu örorkulífeyris skv. 24. gr. og hlutaörorkulífeyris skv. 25. gr. Þó er Tryggingastofnun heimilt að víkja frá skilyrði um samþætt sérfræðimat ef slíkt mat er bersýnilega óþarft að mati stofnunarinnar. Í niðurstöðum matsins skal koma fram hver geta viðkomandi einstaklings til virkni á vinnumarkaði er. Samþætt sérfræðimat skal unnið samkvæmt sérstöku matstæki sem kveðið er nánar á um í reglugerð.

Áður en til samþætts sérfræðimats kemur skal endurhæfing eða viðurkennd meðferð sem hefur það að markmiði að stuðla að aukinni færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta vera fullreynd. Þó er Tryggingastofnun heimilt að víkja frá því skilyrði ef það er bersýnilega óþarft að mati stofnunarinnar.

Við framkvæmd samþætts sérfræðimats skal Tryggingastofnun byggja á fyrirbyggjandi gögnum um færni umsækjanda til atvinnuþátttöku og árangur endurhæfingar eftir því sem við á. Þá skal stofnunin afla annarra nauðsynlegra gagna og upplýsinga eftir því sem við á, þar með talið viðkvæmra persónuupplýsinga, og óska eftir umsögnum utanaðkomandi sérfræðinga ef þörf er á.

d. (27. gr.).

Sjúkra- og endurhæfingargreiðslur.

Heimilt er að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur þegar einstaklingur, sem býr við langvarandi eða alvarlegan heilsubrest sem talinn er geta haft áhrif til frambúðar á getu hans til virkni á vinnumarkaði, fær viðurkennda meðferð eða tekur virkan þátt í endurhæfingu með það að markmiði að stuðla að aukinni færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta. Forsenda fyrir greiðslum er að heilsubrestur einstaklings sé afleiðing af sjúkdómi, slysi eða áfalli. Að jafnaði skal miðað við að heilsubrestur valdi því að hlutaðeigandi einstaklingur geti hvorki stundað vinnu né nám. Tryggingastofnun er þó heimilt að líta á þátttöku á vinnumarkaði eða nám sem lið í endurhæfingu eða viðurkenndri meðferð að því tilskyldu að atvinnuþátttökan eða námið sé ekki það umfangsmikið að það hamli þátttöku viðkomandi í viðurkenndri meðferð eða endurhæfingu samkvæmt fyrirbyggjandi endurhæfingaráætlun.

Skilyrði greiðslna er að fyrir liggi endurhæfingaráætlun eða staðfesting á viðurkenndri meðferð sem styður við markmið skv. 1. mgr. frá því þjónustukerfi sem veitir einstaklingi þjónustu eða hefur staðfest slíka áætlun hafi hún verið unnin af öðrum í umboði þess. Það þjónustukerfi sem veitir einstaklingi þjónustu skal tryggja að áætlunin taki mið af þörfum einstaklings hverju sinni í tengslum við endurhæfingu hans. Endurhæfingaráætlun getur verið heilbrigðistengd, starfstengd eða samsett af hvoru tveggja.

Þrátt fyrir skilyrði 1. mgr. um þátttöku einstaklings í viðurkenndri meðferð eða endurhæfingu er heimilt að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur þegar viðkomandi bíður eftir því að fá meðferð eða að endurhæfing hefjist. Sama á við komi heilsubrestur viðkomandi í veg fyrir að fyrirhuguð meðferð eða endurhæfing geti hafist. Skilyrði er að fyrir liggi staðfesting frá því þjónustukerfi sem veitir einstaklingi þjónustu um að viðkomandi verði talinn fær um að hefja eða komist að í viðurkennda meðferð eða endurhæfingu innan nánar tiltekins tíma og skal Tryggingastofnun reglubundið og ekki sjaldnar en á sex mánaða fresti fara yfir stöðu máls viðkomandi og eftir atvikum óska frekari upplýsinga.

Umsækjandi um sjúkra- og endurhæfingargreiðslur skal vera 18 ára eða eldri en ekki hafa náð elliðeyrisaldri eins og hann er ákveðinn skv. 1. mgr. 16. gr., vera tryggður hér á landi, sbr. I. kafla, og hafa verið tryggður hér á landi a.m.k. 12 síðustu mánuðina áður en til greiðslna getur komið, nema annað leiði af milliríkjasamningum. Heimilt er að taka tillit til trygginga-, starfs- eða búsetutímabíla sem lokið er samkvæmt löggjöf annars samningsríkis, að því marki sem nauðsynlegt er til að fullnægja 12 mánaða skilyrði 1. másl. og í samræmi við nánari ákvæði gagnkvæms milliríkjasamnings, sbr. 59. gr. Enn fremur er það skilyrði að viðkomandi eigi ekki rétt eða hafi fullnýtt rétt sinn til launa í forföllum vegna veikinda samkvæmt kjarasamningum eða ráðningarsamningi og greiðslna úr sjúkrasjóðum stéttarfélaganna.

Sjúkra- og endurhæfingargreiðslur greiðast í allt að 60 mánuði en að hámarki í 12 mánuði í senn. Heimilt er að framlengja greiðslutímabil um allt að 24 mánuði ef um er að ræða einstakling í mjög viðkvæmri stöðu sem vegna fjölpætts vanda er talinn þarfnast frekari viðurkenndrar meðferðar eða endurhæfingar. Þá er auk þess heimilt að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur í allt að þrjú mánuði eftir að endurhæfingu lýkur að því tilskyldu að greiðsluþegi sé skráður í atvinnuleit hjá Vinnuálastofnun eða öðru þjónustukerfi, sbr. 14. tölul. 2. gr., og samþætt sérfræðimat liggur ekki fyrir.

Greiðslur vegna endurtekens heilsubrests vegna sömu sjúkdóma, slysa eða áfalla sem talinn er geta haft áhrif á getu einstaklings til virkni á vinnumarkaði, sbr. 1. mgr., teljast til sama greiðslutímabíls. Þegar svo stendur á getur nýtt greiðslutímabil fyrst hafist ef a.m.k. þrjú ár eru liðin frá síðustu greiðslu, enda séu önnur skilyrði laganna uppfyllt. Ef um er að ræða

langvarandi eða alvarlegan heilsubrest sem er afleiðing af öðrum sjúkdómi, slysi eða áfalli sem er talinn geta haft áhrif á getu einstaklings til virkni á vinnumarkaði, sbr. 1. mgr., getur nýtt greiðslutímabil þegar hafist, enda séu önnur skilyrði laganna uppfyllt.

Fullar sjúkra- og endurhæfingargreiðslur skulu vera 4.560.000 kr. á ári. Fjárhæð sjúkra- og endurhæfingargreiðslna skal lækka um 45% af eigin tekjum greiðsluþega umfram frítekjumörk skv. 30. gr., uns greiðslur falla niður. Uppfylli greiðsluþegi jafnframt skilyrði fyrir greiðslu heimilisuppbótar samkvæmt lögum um félagslega aðstoð skal samanlögð fjárhæð greiðslna lækka um 45% af tekjum greiðsluþega umfram frítekjumörk skv. 30. gr.

e. (28. gr.).

Þjónustugátt.

Tryggingastofnun skal starfrækja þjónustugátt þjónustukerfa í þeim tilgangi að tryggja nauðsynlega yfirsýn yfir viðurkenndar meðferðir og endurhæfingarþjónustu sem einstaklingar fá á hverjum tíma og til að stuðla að samfelli í þjónustu og greiðslum hjá þeim sem þurfa þjónustu fleiri en eins þjónustukerfis. Þá ber stofnunin ábyrgð á vinnslu persónuupplýsinga sem verða til við rekstur þjónustugáttarinnar.

Tryggingastofnun skal halda skrá um lýsigögn yfir upplýsingar sem fara um þjónustugáttina, sem þjónustukerfin geta nýtt til þess að sækja frumgögn Stofnuninni ber að tryggja að lýsigögnin sem fara um gáttina séu varðveitt á öruggan hátt þannig að þau glatist ekki og séu eingöngu aðgengileg þeim sem þurfa á þeim að halda til þess að geta uppfyllt skyldur sínar samkvæmt lögum þessum og ákvæðum annarra laga sem þjónustukerfi starfa eftir auk samninga þeirra á milli um samstarf á sviði endurhæfingar, sbr. 55. gr. a.

f. (29. gr.).

Aldursviðbót.

Aldursviðbót greiðist þeim sem fá greiddan örorkulífeyri skv. 24. gr. eða hlutaörorkulífeyri skv. 25. gr. laga þessara.

Full fjárhæð aldursviðbótar skal vera 360.000 kr. á ári. Full fjárhæð greiðist þeim sem eru 18-24 ára þegar annaðhvort skilyrði fyrir sjúkra- og endurhæfingargreiðslum voru fyrst uppfyllt eða þegar niðurstaða samþætts sérfræðimats lá fyrst fyrir um að geta umsækjanda til virkni á vinnumarkaði sé metin 50% eða minni. Fjárhæð aldursviðbótar lækkar um 5% fyrir hvert ár eftir það og greiðist aldursviðbót ekki hafi umsækjandi fyrst uppfyllt framangreind skilyrði við 44 ára aldur eða síðar.

Um útreikning á fjárhæð aldursviðbótar vegna tekna og réttindahlutfalls fer skv. 24., 25. og 30. gr.

g. (30. gr.)

Tekjugrunnur.

Til tekna samkvæmt þessum kafla teljast tekjur skv. II. kafla laga um tekjuskatt, nr. 90/2003, að teknu tilliti til ákvæða sömu laga um hvað ekki telst til tekna og frádráttarliða skv. 1., 3., 4. og 5. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. og 31. gr. sömu laga eða undantekninga og takmarkana samkvæmt öðrum sérlögum. Til tekna teljast einnig tekjur sem aflað er erlendis og ekki eru taldar fram hér á landi.

Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. skulu eftirfarandi tekjur ekki teljast til tekna:

1. Greiðslur samkvæmt lögum þessum, lögum um félagslega aðstoð og virknistyrkur samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir.

2. Fjárhagsaðstoð sveitarfélaga.
3. Greiðslur úr viðbótarlífeyrissparnaði.
4. Lífeyrir almannatrygginga frá ríkjum sem Ísland hefur gert samninga við, í samræmi við nánari ákvæði samninganna, sbr. 58., 59. og 64. gr.

Við útreikning örorkulífeyris skv. 24. gr. skal greiðsluþegi hafa almennt frítekjumark sem nemur 1.200.000 kr. á ári.

Við útreikning hlutaörorkulífeyris skv. 25. gr. skal greiðsluþegi hafa almennt frítekjumark sem nemur 1.200.000 kr. á ári. Þá skal greiðsluþegi hafa sérstakt frítekjumark vegna atvinnutekna sem nemur 3.000.000 kr. á ári.

Við útreikning sjúkra- og endurhæfingargreiðslna skv. 27. gr. skal greiðsluþegi hafa almennt frítekjumark sem nemur 480.000 kr. á ári. Þá skal sjúkra- og endurhæfingargreiðsluþegi hafa sérstakt frítekjumark vegna atvinnutekna sem nemur 1.920.000 kr. á ári.

Tekjur maka greiðsluþega hafa ekki áhrif á útreikning greiðslna. Þó skulu fjármagnstekjur skiptast til helminga milli hjóna við útreikning greiðslna. Skiptir ekki máli hvort hjónanna er eigandi þeirra eigna sem mynda tekjurnar eða hvort um séreign eða hjúskapareign er að ræða.

Við útreikning örorkulífeyris er ráðherra heimilt að hækka tekjugrunn þeirra lífeyrisþega sem fengið hafa eingreiðslu skaðabóta vegna örorku að frádregnum áætluðum örorkulífeyri til framtíðar frá Tryggingastofnun.

Tryggingastofnun er heimilt, að ósk lífeyrisþega, að dreifa eigin tekjum lífeyrisþegans sem stafa af fjármagnstekjum sem leystar hafa verið út í einu lagi á allt að 10 ár. Ekki er heimilt að dreifa slíkum tekjum oftar en einu sinni á hverju tíu ára tímabili.

h. (31. gr.).

Reglugerðarheimild.

Ráðherra er heimilt að setja reglugerð um nánari framkvæmd þessa kafla, meðal annars um framkvæmd og helstu efnisþætti sem samþætt sérfræðimat skal byggjast á, þá efnisþætti sem skulu koma fram í niðurstöðum þess og hvernig þær skulu settar fram, hvaða þjónustukerfi geta borið ábyrgð á gerð endurhæfingaráætlana og staðfest viðurkenndar meðferðir, helstu viðmið um mat á þátttöku á vinnumarkaði og ástundun náms samhliða sjúkra- og endurhæfingargreiðslum, um þjónustugátt, þ.m.t. um aðgang að henni og hvaða gögn og upplýsingar skuli heimilt að skrá og hvernig meðferð þeirra skuli háttáð, hlutverk aðila og skipting ábyrgðar, réttindaávinnslu og búsetutíma, tekjugrunn, útreikning og framkvæmd greiðslna.

4. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 38. gr. laganna:

- a. Í stað orðsins „lífeyrisþegi“ í 1. mgr. kemur: einstaklingur sem fær greiðslur skv. III. eða IV. kafla laga þessara.
- b. Í stað orðsins „lífeyrisþega“ í 3. mgr. kemur: einstaklingi.
- c. Í stað orðsins „lífeyrisþegi“ í 4. mgr. kemur: greiðsluþegi.

5. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr. 39. gr. laganna:

- a. Í stað orðsins „lífeyrisþegi“ í 1. másl. kemur: einstaklingur sem fær greiðslur skv. III. eða IV. kafla laga þessara.
- b. Í stað orðsins „lífeyrisþegi“ í 2. og 4. másl. kemur: greiðsluþegi.

6. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr. 40. gr. laganna:

- a. Í stað orðanna „er örorkulífeyrisþegi“ í 1. másl. kemur: fær greiðslur skv. IV. kafla laga þessara.
- b. Í stað orðsins „örorkulífeyrisþegar“ í 2. másl. kemur: fá greiðslur skv. IV. kafla laga þessara.

7. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 51. gr. laganna:

- a. Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr.:
 1. Í stað orðsins „sýslumaður“ kemur: sýslumenn.
 2. Í stað orðanna „Lánasjóður íslenskra námsmanna“ kemur: þjónustukerfi sem bera ábyrgð á viðurkenndri meðferð eða endurhæfingaráætlun, sjúkratryggingastofnunin, Húsnæðis- og mannvirkjastofnun, Menntasjóður námsmanna.
 3. Í stað orðsins „rafrænum“ kemur: stafrænum.
- b. 2. mgr. orðast svo: Þá skulu Tryggingastofnun og þjónustukerfi skiptast á upplýsingum að því marki sem þær eru nauðsynlegar við framkvæmd laganna.

8. gr.

Orðin „svo og starfsfólki sjúkratryggingastofnunarinnar“ í 1. mgr. 54. gr. laganna falla brott.

9. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr. 55. gr. laganna:

- a. Á eftir orðinu „þessum“ í 1. másl. kemur: nema það sé bersýnilega ónauðsynlegt að mati Tryggingastofnunar.
- b. Í stað orðanna „greiddan örorkulífeyri“ í 2. másl. kemur: greiðslur skv. IV. kafla laganna.

10. gr.

Á eftir 55. gr. laganna kemur ný grein, 55. gr. a., svohljóðandi:

Samstarf við þjónustukerfi.

Tryggingastofnun skal eiga samstarf við þjónustukerfi sem veita þjónustu í tengslum við endurhæfingu í því skyni að stuðla að samfelli í greiðslum hjá þeim einstaklingum sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis. Stofnunin skal vera aðili að samningi sem þjónustukerfin skulu gera um samvinnu sín á milli, þar á meðal um starfsemi samhæfingarteyma, svo sem hvenær málum skuli vísað til slíkra teyma, og hvernig ábyrgð á máli færist á milli einstakra þjónustukerfa.

Til að Tryggingastofnun sé unnt að gegna skyldum sínum skv. 1. mgr. skal stofnunin, þegar það á við, miðla nauðsynlegum upplýsingum til þjónustukerfa í gegnum sameiginlega þjónustugátt kerfanna og Tryggingastofnunar, sbr. 28. gr., þ.m.t. þeim sem viðkvæmar geta

talist, svo sem heilsufarsupplýsingum og upplýsingum um félagslegar aðstæður þess einstaklings sem í hlut á hverju sinni. Tryggingastofnun ber að upplýsa hlutaðeigandi einstaklinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga.

11. gr.

Í stað orðanna „fjárhæð skv. 28. gr.“ í 62. gr. laganna kemur: frítekjumörk skv. 22. og 30. gr.

12. gr.

Við ákvæði til bráðabirgða í lögnum bætast tveir nýir töluliðir, svohljóðandi:

12. Þeir sem uppfylla skilyrði fyrir greiðslu örorkulífeyris 31. desember 2024 skulu fá greiðslur samkvæmt ákvæðum laganna sem gilda frá 1. janúar 2025 en í samræmi við örorkumat sem var í gildi 31. desember 2024. Örorkulífeyrisþegum er heimilt að óska eftir mati á getu til virkni á vinnumarkaði samkvæmt samþættu sérfræðimati frá og með 1. janúar 2025 og fellur eldra mat úr gildi þegar hið nýja mat liggur fyrir og ákvarðast greiðslur þá á grundvelli þess.

13. Þeir sem uppfylla skilyrði fyrir greiðslu örorkustyrks 31. desember 2024 skulu fá greiðslur samkvæmt ákvæðum laganna sem voru í gildi 31. desember 2024 og í samræmi við örorkumat það sem þá var í gildi. Greiðsluþegum er heimilt að óska eftir mati á getu til virkni á vinnumarkaði samkvæmt samþættu sérfræðimati frá og með 1. janúar 2025 og fellur eldra mat úr gildi þegar hið nýja mat liggur fyrir og ákvarðast greiðslur þá á grundvelli þess.

II. KAFLI.

Breyting á lögum um félagslega aðstoð, nr. 99/2007.

13. gr.

Orðið „endurhæfingarlífeyrir“ í 1. mgr. 1. gr. laganna fellur brott.

14. gr.

5. gr. laganna orðast svo: Heimilt er, ef sérstakar aðstæður eru fyrir hendi, að greiða maka elli- eða örorkulífeyrisþega makabætur sem nema 228.000 kr. á mánuði. Jafnframt er heimilt, ef sérstakar aðstæður eru fyrir hendi, að greiða öðrum sem halda heimili með elli- eða örorkulífeyrisþega umönnunarbætur. Ráðherra setur reglugerð um framkvæmd þessa ákvæðis.

15. gr.

7. gr. laganna fellur brott.

16. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 8. gr. laganna:

- a. Í stað orðsins „lífeyrisþega“ í 1. mgr. kemur: greiðsluþega.
- b. 3. mgr. 8. gr. orðast svo: Full heimilisuppbót til einstaklings sem fær greiðslur skv. IV. kafla laga um almannatryggingar skal vera 684.000 kr. á ári. Um útreikning heimilisuppbótar vegna tekna fer skv. 24., 25., 27. og 30. gr. laga um almannatryggingar og um útreikning heimilisuppbótar til örorkulífeyrisþega vegna búsetu fer skv. 24. gr. sömu laga.

17. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 9. gr. laganna:

- a. Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr.:
 1. Í stað orðanna „lífeyrisþega uppbót á lífeyri“ í 1. másl. kemur: ellilífeyrisþega og einstaklingi sem fær greiðslur skv. IV. kafla laga um almannatryggingar uppbót.
 2. Í stað orðsins „lífeyrisþegi“ í 2. másl. kemur: greiðsluþegi.
- b. 2. og 4. mgr. falla brott.
- c. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: Uppbætur vegna kostnaðar.

18. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 10. gr. laganna:

- a. Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr.:
 1. Orðið „örorkustyrkþega“ í fellur brott.
 2. Í stað orðsins „bótaþega“ kemur: greiðsluþega.
 3. Í stað orðsins „bótaþegi“ kemur: hann.
- b. Í stað orðanna „elli- eða örorkulífeyrisþegi og örorkustyrkþegar“ í 2. mgr. kemur: ellilífeyrisþegi eða einstaklingur sem fær greiðslur skv. IV. kafla laga um almannatryggingar.
- c. Fyrirsögn greinarinnar orðast svo: Greiðslur vegna bifreiðakostnaðar.

19. gr.

Við ákvæði til bráðabirgða í lögumum bætast tvær nýjar málsgreinar, svohljóðandi:

Þeir sem uppfylla skilyrði fyrir greiðslu endurhæfingarlífeyris 31. desember 2024 skulu fá greiðslur samkvæmt lögum um almannatryggingar frá 1. janúar 2025 í samræmi við þá endurhæfingaráætlun sem var í gildi 31. desember 2024.

Við útreikning örorkulífeyris frá og með 1. janúar 2025 skal Tryggingastofnun gera samanburð á greiðslum til þeirra örorkulífeyrisþega sem fá greiddan örorkulífeyri ásamt sérstakri uppbót vegna framfærslu 31. desember 2024 við greiðslur eins og þær verða eftir 1. janúar 2025. Skal stofnunin bera saman annars vegar fjárhæð sem nemur hámarksfjárhæð sérstakrar uppbótar á lífeyri vegna framfærslu skv. 2. mgr. 9. gr. laganna, auk 50% af greiðslurétti aldursviðbótar og 5% tekjutryggingar viðkomandi örorkulífeyrisþega samkvæmt lögum um almannatryggingar, hvoru tveggja margfaldað með réttindahlutfalli hans, í samræmi við reglur sem voru í gildi á árinu 2024, að frádregnum 65% þeirra tekna sem örorkulífeyrisþegi aflar sér á tímabili útreiknings, og hins vegar samanlagða fjárhæð örorkulífeyris, heimilisuppbótar og aldursviðbótar samkvæmt þeim reglum sem gilda frá 1. janúar 2025. Ef örorkulífeyrisþegi fær ekki greidda heimilisuppbót í samræmi við 8. gr. laga þessara samkvæmt þeim reglum sem gilda frá 1. janúar 2025 þá skal við samanburð nota lægri hámarksfjárhæð skv. 2. mgr. 9. gr. laganna samkvæmt þeim reglum sem voru í gildi á árinu 2024. Ef örorkulífeyrisþegi fær greidda heimilisuppbót þá skal nota hærri hámarksfjárhæð ákvæðisins. Leiði samanburðurinn í ljós að fjárhæð samkvæmt eldri ákvæðum laganna er hærri en fjárhæð greiðslna frá og með 1. janúar 2025 og að uppfylltu skilyrði 2. mgr. 1. gr. skal stofnunin greiða lífeyrisþega mismuninn.

III. KAFLI.

Breyting á lögum um vinnumarkaðsaðgerðir, nr. 55/2006.

20. gr.

Við 4. mgr. 4. gr. laganna bætist nýr málslíður, svohljóðandi: Þjónusta Vinnumálastofnunar á grundvelli laga þessara skal vera atvinnuleitendum og atvinnurekendum að kostnaðarlausu.

21. gr.

Á eftir orðunum „afla upplýsinga frá“ í 1. mgr. 7. gr. a. laganna kemur: heilsugæslustöðvum.

22. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 12. gr. laganna:

a. Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr.:

1. Orðið „og“ í e-lið fellur brott.

2. Á eftir orðunum „sbr. 3. mgr.“ í f-lið kemur: og

3. Við bætist nýr stafliður, svohljóðandi: stuðning við atvinnuleitendur sem rétt eiga á hlutaörorkulífeyri á grundvelli laga um almannatryggingar, sbr. 16. gr.

b. 4. mgr. orðast svo: Vinnumálastofnun er heimilt að gera vinnusamninga við fyrirtæki eða stofnanir um greiðslu styrks til viðkomandi fyrirtækis eða stofnunar ráði þau til starfa atvinnuleitanda, sem á rétt á örorkulífeyri, hlutaörorkulífeyri eða sjúkra- og endurhæfingargreiðslum á grundvelli laga um almannatryggingar. Ráðherra skal setja reglugerð þar sem nánar er kveðið á um vinnusamninga skv. 1. másl., þ.m.t. þau skilyrði sem gerð eru til samningsaðila og fjárhæðir styrkja.

23. gr.

Á eftir 12. gr. laganna kemur ný grein, 12. gr. a, ásamt fyrirsögn, svohljóðandi:

Samvinna þjónustukerfa.

Vinnumálastofnun skal eiga samstarf og samvinnu við önnur þjónustukerfi um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis. Vinnumálastofnun skal vera aðili að samningi sem þjónustukerfin skulu gera um samvinnu sín á milli, þar á meðal um starfsemi samhæfingarteyma, svo sem hvenær málum skuli vísað til slíkra teyma, og hvernig ábyrgð á máli færist á milli einstakra kerfa.

Til að Vinnumálastofnun sé unnt að gegna skyldum sínum skv. 1. mgr. skal stofnunin, þegar það á við, miðla nauðsynlegum upplýsingum til annarra þjónustukerfa í gegnum sameiginlega þjónustugátt kerfanna og Tryggingastofnunar, sbr. 28. gr. laga um almannatryggingar, þ.m.t. þeim sem viðkvæmar geta talist, svo sem heilsufarsupplýsingum og upplýsingum um félagslegar aðstæður þess einstaklings sem í hlut á hverju sinni. Vinnumálastofnun ber að upplýsa hlutaðeigandi einstaklinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018.

24. gr.

Í stað 16. gr. koma fimm nýjar greinar, 16. gr., 16. gr. a, 16. gr. b, 16. gr. c, og 16. gr. d svohljóðandi, ásamt fyrirögnum:

a. (16. gr.).

Virknistyrkur.

Vinumálastofnun er heimilt að greiða virknistyrk til atvinnuleitenda sem eiga rétt á hlutaörorkulífeyri á grundvelli laga um almannatryggingar. Vinnumálastofnun skal jafnframt veita viðkomandi einstaklingum sérstakan einstaklingsmiðaðan stuðning við atvinnuleit.

Skilyrði fyrir virknistyrk skv. 1. mgr. er að atvinnuleitandi eigi rétt á hlutaörorkulífeyri á grundvelli laga um almannatryggingar, sé búsettur og með skráð lögheimili sem og staddur hér á landi og uppfylli eftirtalin skilyrði um virka atvinnuleit:

- a. hefur frumkvæði að starfsleit og er reiðubúinn, án sérstaks fyrirvara, að taka hvert það starf sem greitt er fyrir í samræmi við gildandi lög og kjarasamninga og honum er unnt að gegna í ljósi getu hans til virkni á vinnumarkaði,
- b. á ekki rétt á launum eða öðrum greiðslum í tengslum við störf á vinnumarkaði þann tíma sem hann er í virkri atvinnuleit,
- c. hefur vilja og getu til að taka þátt í vinnumarkaðsúrræðum sem standa honum til boða, og
- d. er reiðubúinn að veita Vinnumálastofnun nauðsynlegar upplýsingar til að auka líkur á að stofnunin geti gefið honum kost á þátttöku í viðeigandi vinnumarkaðsúrræðum og líkur á að hann fái starf á vinnumarkaði.

Fjárhæð virknistyrks skal nema mismun hlutaörorkulífeyris skv. 6. mgr. 25. gr. laga um almannatryggingar og örorkulífeyris samkvæmt 6. mgr. 24. gr. laga um almannatryggingar.

b. (16. gr. a).

Tímabil sem virknistyrkur er greiddur.

Atvinnuleitandi sem uppfyllir skilyrði 1. og 2. mgr. 16. gr. getur fengið greiddan virknistyrk í 24 mánuði frá þeim degi er Vinnumálastofnun tók við umsókn hans, sbr. 1. mgr. 7. gr., nema annað leiði af lögum þessum. Sá tími sem greiðslur styrks falla niður skv. 16. gr. b. telst hluti tímabilsins.

Hefji atvinnuleitandi störf á vinnumarkaði falla greiðslur virknistyrks niður. Sá tími sem viðkomandi starfar á vinnumarkaði eftir að tímabil skv. 1. mgr. hefst telst ekki hluti þess tímabils.

Tímabil skv. 1. mgr. heldur áfram að líða þegar atvinnuleitandi sækir um að nýju, sbr. 1 mgr. 7. gr., eftir að hafa starfað í skemmri tíma en 12 mánuði á innlendum vinnumarkaði frá því að hann fékk síðast greiddan virknistyrk. Hafi viðkomandi starfað á innlendum vinnumarkaði í a.m.k. 12 mánuði frá því að hann fékk síðast greiddan virknistyrk hefst nýtt tímabil skv. 1. mgr.

c. (16. gr. b).

Virknistyrkur felldur niður.

Atvinnuleitandi sem hafnar starfi sem honum býðst með sannanlegum hætti eftir að hafa verið í atvinnuleit í a.m.k. tvo mánuði frá móttöku Vinnumálastofnunar á umsókn, sbr. 1. mgr. 7. gr. skal ekki fá greiddan virknistyrk skv. 16. gr. fyrir en að tveimur mánuðum liðnum, sem ella hefði verið greitt fyrir, frá þeim degi er Vinnumálastofnun tilkynnir viðkomandi að virknistyrkur hafi verið felldur niður, nema að réttlætanlegar ástæður hafi verið fyrir hendi.

Hið sama á við um þann sem hafnar því að fara í atvinnuviðtal vegna starfs sem honum býðst með sannanlegum hætti, sinnir ekki atvinnuviðtali án ástæðulausrar tafar, hafnar þátttöku í vinnumarkaðsúræðum eða lætur hjá líða að veita nauðsynlegar upplýsingar um það sem kann að hafa áhrif á greiðslu virknistyrks til viðkomandi.

Við mat á því hvort réttlætanager ástæður séu fyrir hendi skal Vinnumálastofnun líta til aldurs atvinnuleitanda, félagslegra aðstæðna sem tengjast skertri vinnufærni eða umönnunarskyldu vegna ungra barna eða annarra náinna fjölskyldumeðlima. Enn fremur er Vinnumálastofnun heimilt að líta til heimilisaðstæðna atvinnuleitanda þegar hann hafnar starfi fjarri heimili sínu. Þá er heimilt að taka tillit til aðstæðna atvinnuleitanda sem getur ekki sinnt tilteknum störfum vegna skertrar getu til virkni á vinnumarkaði samkvæmt samþætту sérfræðimati eða vottorði sérfræðilæknis.

Hafi virknistyrkur verið felldur niður skv. 1. mgr. og eitthvert þeirra tilvika sem þar greinir á sér stað að nýju á sama tímabili skv. 16. gr. a. skal viðkomandi ekki fá greiddan virknistyrk fyrir en að þremur mánuðum liðnum, sem ella hefði verið greidd fyrir, frá þeim degi er Vinnumálastofnun tilkynnir viðkomandi að virknistyrkur hafi verið felldur niður. Endurtaki slíkt tilvik sig í þriðja sinn skal viðkomandi atvinnuleitandi ekki fá greiddan virknistyrk fyrir en hann uppfyllir skilyrði 2. másl. 3. mgr. 16. gr. a.

Atvinnuleitandi sem starfar á innlendum vinnumarkaði á sama tíma og hann fær greiddan virknistyrk án þess að upplýsa Vinnumálastofnun um þau störf eða að atvinnuleit sé hætt, skal ekki fá greiddan virknistyrk fyrir en að sex mánuðum liðnum, sem ella hefði verið greitt fyrir, frá þeim degi er Vinnumálastofnun tilkynnir viðkomandi um að virknistyrkur hafi verið felldur niður.

d. (16. gr. c).

Leiðrétting og endurgreiðsla.

Hafi atvinnuleitandi fengið hærri virknistyrk en honum bar skv. 16. gr. ber honum að endurgreiða þá fjárhæð sem ofgreidd var. Hið sama gildir hafi atvinnuleitandi fengið virknistyrk fyrir tímabil þar sem hann uppfyllir ekki skilyrði fyrir slíkum styrk.

Ákvarðanir Vinnumálastofnunar um endurkröfu ofgreiðslna skv. 1. mgr. eru aðfararhæfar.

Hafi atvinnuleitandi fengið lægri virknistyrk en honum bar ber Vinnumálastofnun að greiða þá fjárhæð sem vangreidd var til viðkomandi ásamt vöxtum. Skulu vextir þessir vera jafnháir vöxtum sem Seðlabanki Íslands ákveður og birtir á hverjum tíma skv. 1. mgr. 8. gr. laga um vexti og verðtryggingu. Sama á við þegar niðurstaða úrskurðarnefndar velferðarmála leiðir til þess að atvinnuleitandi hafi átt að fá virknistyrk samkvæmt lögum þessum en hafði áður verið synjað um slíkan styrk. Þegar virknistyrkur hefur verið vangreiddur vegna skorts á upplýsingum frá atvinnuleitanda falla vextir niður.

e. (16. gr. d).

Atvinnuleit fullreynd.

Áður en tímabili virknistyrks atvinnuleitanda skv. 16. gr. a lýkur skal Vinnumálastofnun upplýsa Tryggingastofnun um það hvort atvinnuleit viðkomandi sé að mati stofnunarinnar fullreynd.

IV. KAFLI.

Breyting á lögum um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007.

25. gr.

Á eftir orðunum „starfsemi heilsugæslustöðva“ í 2. mgr. 7. gr. laganna kemur: þ.m.t. um samstarf við önnur þjónustukerfi í tengslum við endurhæfingu einstaklinga.

V. KAFLI.

Breyting á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991.

26. gr.

Á eftir 7. gr. laganna kemur ný grein, 7. gr. a, ásamt fyrirsögn, svohljóðandi:

Samvinna þjónustukerfa.

Sveitarfélög skulu eiga samstarf og samvinnu við önnur þjónustukerfi um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem njóta félagsþjónustu á þeirra vegum og þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis. Sveitarfélög skulu vera aðilar að samningi sem þjónustukerfin skulu gera um samvinnu sín á milli, þar á meðal um starfsemi samhæfingarteyma, svo sem hvenær málum skuli vísað til slíkra teyma, og hvernig ábyrgð á máli færist á milli einstakra kerfa.

Til að sveitarfélögum sé unnt að gegna skyldum sínum skv. 1. mgr., skulu þau, þegar það á við, miðla nauðsynlegum upplýsingum til annarra þjónustukerfa í gegnum sameiginlega þjónustugátt kerfanna og Tryggingastofnunar, sbr. 28. gr. laga um almannatryggingar, þ.m.t. þeim sem viðkvæmar geta talist, svo sem heilsufarsupplýsingum og upplýsingum um félagslegar aðstæður þess einstaklings sem í hlut á hverju sinni. Sveitarfélögum ber að upplýsa hlutaðeigandi einstaklinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018.

Hafi sveitarfélög gert með sér samning um samvinnu skv. 7. gr. geta samtök hlutaðeigandi sveitarfélaga eða eftir atvikum byggðasamlög verið aðili, fyrir hönd tiltekinna sveitarfélaga, að samningi sem þjónustukerfin skulu gera um samvinnu sín á milli, sbr. 1. mgr.

VI. KAFLI.

Breyting á lögum um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða, nr. 60/2012.

27. gr.

Á eftir 10. gr. laganna kemur ný grein, 10. gr. a, ásamt fyrirsögn, svohljóðandi:

Samvinna þjónustukerfa.

Starfsendurhæfingarsjóðir skulu eiga samstarf og samvinnu við önnur þjónustukerfi um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis. Starfsendurhæfingarsjóðir skulu vera aðilar að samningi sem þjónustukerfin skulu gera um samvinnu sín á milli, þar á meðal um starfsemi samhæfingarteyma, svo sem hvenær málum skuli vísað til slíkra teyma, og hvernig ábyrgð á máli færist á milli einstakra kerfa.

Til að starfsendurhæfingarsjóði sé unnt að gegna skyldum sínum skv. 1. mgr. skal sjóðurinn, þegar það á við, miðla nauðsynlegum upplýsingum til annarra þjónustukerfa í gegnum sameiginlega þjónustugátt kerfanna og Tryggingastofnunar, sbr. 28. gr. laga um almannatryggingar, þ.m.t. þeim sem viðkvæmar geta talist, svo sem heilsufarsupplýsingum og upplýsingum um félagslegar aðstæður þess einstaklings sem í hlut á hverju sinni. Starfsendurhæfingarsjóði ber að upplýsa hlutaðeigandi einstaklinga um fyrirhugaða vinnslu

persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018.

VII. KAFLI.

Breyting á lögum um atvinnuleysistryggingar, nr. 54/2006.

28. gr.

Á eftir orðunum „tilfallandi vinnu“ í 1. mgr. 36. gr. laganna kemur: hlutaörorkulífeyris-.

29. gr.

Í stað orðanna „endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð“ í 1. mgr. 51. gr. laganna kemur: sjúkra- og endurhæfingargreiðslna samkvæmt lögum um almannatryggingar og virknistyrks samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir.

VIII. KAFLI.

Breyting á lögum um fæðingar- og foreldraorlof, nr. 144/2020.

30. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 53. gr. laganna:

- a. Í stað orðanna „endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð“ í 3. mgr. kemur: sjúkra- og endurhæfingargreiðslna samkvæmt lögum um almannatryggingar.
- b. Við bætist ný málsgrein, svohljóðandi: foreldri nýtur virknistyrks samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir getur ekki á sama tímabili nýtt rétt sinn til greiðslna úr Fæðingarorlofssjóði samkvæmt lögum þessum.

IX. KAFLI.

Breyting á lögum um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna, nr. 22/2006.

31. gr.

Í stað orðsins „lífeyrisgreiðslur“ í 1. mgr. 29. gr. laganna kemur: lífeyris- eða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur.

X. KAFLI.

Breyting á lögum um réttindi lifandi líffæragjafa til tímabundinnar fjárhagsaðstoðar, nr. 40/2009.

32. gr.

Í stað orðsins „lífeyrisgreiðslur“ í 1. mgr. 16. gr. laganna kemur: lífeyris- eða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur.

XI. KAFLI.

Breyting á lögum um sorgarleyfi, nr. 77/2022.

33. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 32. gr. laganna:

- a. Í stað orðanna „endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð“ í 3. mgr. kemur: sjúkra- og endurhæfingargreiðslna samkvæmt lögum um almannatryggingar.
- b. Á eftir 6. mgr. kemur ný málsgrein, svohljóðandi: foreldri sem fær greiddan virknistyrk samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir getur ekki á sama tímabili nýtt rétt sinn til greiðslna í sorgarleyfi.

XII. KAFLI.

Breyting á lögum um tímabundnar greiðslur vegna launa einstaklinga sem sæta sóttkví samkvæmt fyrirmælum heilbrigðisyfirvalda án þess að vera sýktir, nr. 24/2020.

34. gr.

Í stað orðanna „endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð“ í 1. mgr. 11. gr. kemur: sjúkra- og endurhæfingargreiðslna samkvæmt lögum um almannatryggingar.

XIII. KAFLI.

Breyting á lögum um bifreiðagjald, nr. 39/1988.

35. gr.

Á eftir orðinu „örorkulífeyri“ í 1. og 4. málsl. a-liðar 1. mgr. 4. gr. laganna kemur: hlutaörorkulífeyri, sjúkra- og endurhæfingargreiðslur.

XIV. KAFLI.

Breyting á lögum um tekjuskatt, nr. 90/2003.

36. gr.

- a. Í stað orðanna „sömu fjárhæð og lágmarksörorkulífeyrir (grunnlífeyrir) er“ í 4. málsl. 2. tölul. A-liðar 7. gr. laganna kemur: 20% af fjárhæð örorkulífeyris.
- b. Í stað orðanna „og örorkulífeyri sem greiddur er“ í 2. málsl. 2. tölul. A-liðar 1. mgr. 30. gr. laganna kemur: örorkulífeyri, hlutaörorkulífeyri og sjúkra- og endurhæfingargreiðslur sem greiddar eru.
- c. Á eftir orðinu „örorkulífeyrisþega“ í 2. málsl. 3. mgr. 58. gr. laganna kemur: og hlutaörorkulífeyrisþega.

XV. KAFLI.

37. gr.

Gildistaka.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 2025.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Frumvarp þetta er samið í félags- og vinnumarkaðsráðuneytinu.

Í sáttmála um ríkisstjórnarsamstarf Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs frá 28. nóvember 2021 kemur fram að málefni örorkulífeyrisþega verði tekin til endurskoðunar á kjörtímabilinu með það að markmiði að bæta lífskjör og lífsgæði einstaklinga með mismikla starfsgetu. Sérstaklega verði horft til þess að bæta afkomu og möguleika einstaklinga til virkni, menntunar og atvinnuþátttöku á eigin forsendum. Lögð verði áhersla á að afkoma örorkulífeyrisþega verði áfram bætt með það að markmiði að bæta sérstaklega kjör þeirra sem lakast standa. Örorkulífeyriskerfið verði einfaldað, dregið úr tekjutengingum og það gert skilvirkara, gagnsærra og réttlátara. Breytingarnar verði innleiddar í áföngum og þau sem eru með fullt örorkumat við upptöku á nýju kerfi hafi hafa val um hvort þau færast yfir í nýja kerfið. Enn fremur segir í sáttmálanum að þátttaka og endurkoma einstaklinga með skerta starfsgetu á vinnumarkað verði auðvelduð

þannig að fólk hafi fjárhagslegan hag af atvinnuþátttöku og fái tækifæri á vinnumarkaði án þess að afkomuöryggi þess sé ógnað. Þjónusta og stuðningur til þátttöku og endurhæfingar verði tryggð og einstaklingum sem missa starfsgetuna verði í auknum mæli tryggð þjónusta og stuðningur strax á fyrstu stigum með tilliti til líkamlegra, sálfræðilegra og félagslegra þátta sem hafa áhrif á starfsgetu. Við gerð frumvarps þessa, auk annarra frumvarpa sem hafa orðið að lögum á yfirstandandi kjörtímabili, hefur verið stefnt að því að ná framangreindum markmiðum. Jafnframt hefur áhersla verið lögð á að finna farsælar leiðir við yfirfærslu í nýtt greiðslukerfi þannig að greiðslur til þeirra sem eru í eldra kerfi og ekki hafa áunnið sér full réttindi í almannatryggingum á Íslandi lækki ekki.

Ríkisstjórnin samþykkti 11. mars 2022 tillögu félags- og vinnumarkaðsráðherra um að skipa stýrihóp ráðuneyta sem hefði það hlutverk að hafa yfirsýn yfir endurskoðun á örorkulífeyriskerfinu í samræmi við áherslur í fyrrnefndum stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar. Í kjölfarið var skipaður stýrihópur forsætisráðuneytis, fjármála- og efnahagsráðuneytis og heilbrigðisráðuneytis, undir stjórn félags- og vinnumarkaðsráðuneytis. Einnig var skipað sérfræðingateymi með fulltrúum félags- og vinnumarkaðsráðuneytis, fjármála- og efnahagsráðuneytis og heilbrigðisráðuneytis sem falið var það hlutverk að vinna að undirbúningi, útfærslu og innleiðingu breytinga á greiðslu- og þjónustukerfi almannatrygginga fyrir einstaklinga með mismikla starfsgetu eða heilsubrest sem hefur áhrif á getu viðkomandi til virkni á vinnumarkaði með áherslu á starfsendurhæfingu og aukna möguleika til þátttöku á vinnumarkaði, meðal annars með því að útfæra tímasettar aðgerðir þannig að unnt yrði að innleiða breytingarnar í áföngum. Þá var ákveðið að vinnan skyldi grundvölluð á tillögum faghóps um mótun og innleiðingu starfsgetumats (febrúar 2019) og starfshóps um breytt framfærslukerfi almannatrygginga vegna skertrar starfsgetu (maí 2019).

Þegar hafa tvö frumvörp verið samþykkt á Alþingi sem segja má að hafi falið í sér fyrstu skrefin í átt að breyttu örorkulífeyriskerfi almannatrygginga, breyttum stuðningi vegna endurhæfingar og auknum áherslum á endurhæfingu. Þannig var í ársbyrjun 2023 það tímabil sem heimilt er að greiða endurhæfingarlífeyri samkvæmt lögum um félagslega aðstoð lengt úr 18 mánuðum í 36 mánuði. Frá sama tíma varð heimilt að framlengja greiðslutímabilið um allt að 24 mánuði til viðbótar í stað 18 mánaða áður ef starfsendurhæfing með atvinnuþátttöku að markmiði er enn talin raunhæf. Nú er því heimilt að greiða einstaklingi endurhæfingarlífeyri í allt að fimm ár. Þá var frítekjumark bæði örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega hækkad úr tæpum 110.000 kr. á mánuði upp í 200.000 kr. á mánuði eða 2,4 m.kr. á ári. Markmið þessara breytinga er að draga úr áhrifum atvinnutekna á örorku- og endurhæfingarlífeyrisgreiðslur og þar með hvetja til aukinnar atvinnuþátttöku. Þessar breytingar eru í samræmi við stefnu ríkisstjórnarinnar um aukna áherslu á mikilvægi starfsendurhæfingar og aukna möguleika fólks til virkrar þátttöku á vinnumarkaði. Er það talið draga úr líkum á ótímabæru brotthvarfi fólks af vinnumarkaði og stuðla að því að einstaklingar snúi aftur til starfa eftir áföll og komist þannig hjá því að verða fyrir framtíðartekjutapi. Frumvarp þetta felur í sér næstu skref í endurskoðun örorkulífeyriskerfis almannatrygginga og á fyrirkomulagi stuðningskerfis vegna heilsubrests og endurhæfingar.

2. Tilfni og nauðsyn lagasetningar.

2.1. Forsaga.

Stjórnvöld hafa um árabil unnið að endurskoðun örorkulífeyriskerfisins og stuðningi meðan á endurhæfingu stendur ásamt framgangi starfsendurhæfingar með það að markmiði að bæta kjör fólks með mismikla getu til virkni á vinnumarkaði og stuðla að farsælli

endurkomu einstaklinga á vinnumarkað í kjölfar tímabundins brotthvarfs. Eru hér á eftir tilgreindar helstu vörður í vinnu að þeim málefnum undanfarin 20 ár:

- Þáverandi forsætisráðherra skipaði í nóvember 2005 nefnd um endurskoðun örorkumats og eflingu starfsendurhæfingar í kjölfar yfirlýsingar ríkisstjórnarinnar frá 15. nóvember 2005. Nefndin skilaði skýrslu í mars 2007 þar sem meðal annars var fjallað um eflingu starfsendurhæfingar og upptöku starfsgetumats í stað örorkumats. Nefndin vísaði til skýrslu Efnahags- og framfarastofnunarinnar (OECD) frá 2003 og lagði til að skilgreiningu á örorku yrði breytt og viðmiðanir samræmdar um örorkumat í almannatryggingakerfinu og í lífeyrissjóðakerfinu. Lagt var til að mat á heilsufari yrði tvíþætt, annars vegar yrði færnimat til að meta þörf á stoðþjónustu og hins vegar yrði tekið upp mat á getu einstaklings til að afla tekna í kjölfar sjúkdóms eða slyss. Þá var lagt til að skipulag endurhæfingar yrði bætt og tiltekin atriði þar höfð til hliðsjónar, beitt yrði snemmtækri íhlutun þannig að endurhæfing hefjist sem fyrst eftir að starfsþrek skertist, komið yrði á fót einstaklingsmiðaðri þjónustu og tengslum viðkomandi við vinnumarkaðinn viðhaldið.
- Nefnd sem forsætisráðherra skipaði í janúar 2006 og fjallaði um lífeyrismál sem og búsetu- og þjónustumál aldraðra, skilaði tillögum í júlí sama ár. Nefndin lagði meðal annars til sameiningu bótaflokka og skerðingarmarkna auk áætlunar um úrbætur í húsnæðis- og þjónustumálum aldraðra.
- Faghópur um matsaðferðir, í samvinnu við ráðgjafa inDevelop Island ehf., vann drög að starfshæfnismati fyrir forsætisráðuneytið og skilaði skýrslu í september 2009. Drögin byggðu á tillögum nefndar forsætisráðherra um endurskoðun örorkumats og eflingu starfsendurhæfingar sem fram koma í skýrslu nefndarinnar frá mars 2007.
- Verkefnisstjórn sem félagsmálaráðherra skipaði haustið 2007 skilaði skýrslu haustið 2009 þar sem meðal annars var fjallað um nauðsynlegar breytingar vegna flutnings málaflokka aldraðra og almannatrygginga frá heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneyti til félagsmálaráðuneytis. Í skýrslunni voru meðal annars settar fram tillögur um einföldun almannatryggingakerfisins með fækkun lífeyrisflokka og uppbóta sem og tillögur um lágmarksframfærslutryggingu.
- Í kjarasamningum í febrúar 2008 sömdu Alþýðusamband Íslands og Samtök atvinnulífsins um nýtt fyrirkomulag starfsendurhæfingar á Íslandi. Í framhaldinu var sjálfseignarstofnunin VIRK-Starfsendurhæfingarsjóður ses. stofnuð þann 19. maí 2008 og hóf hún starfsemi í ágúst sama ár. Í byrjun árs 2009 komu síðan opinberir atvinnurekendur og stéttarfélag opinbers starfsfólks að VIRK-Starfsendurhæfingarsjóði ses. sem stofnaðilar. VIRK-Starfsendurhæfingarsjóður ses. varð þar með fyrsta stofnunin sem öll helstu samtök aðila vinnumarkaðarins stóðu að saman. Aðstæður kölluðu á hraða uppbyggingu því ljóst var talið að þær þrengingar sem samfélagið gekk í gegnum á þeim tíma myndu kalla á aukna þjónustu á sviði starfsendurhæfingar.
- Lög nr. 60/2012, um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða, voru samþykkt á 140. löggjafarþingi 2011-2012. Með lögunum var starfsendurhæfingarsjóðum falið að efla starfsgetu einstaklinga með heilsuþrest sem stefna að aukinni þátttöku á vinnumarkaði. VIRK-Starfsendurhæfingarsjóður ses. var þá eini sjóðurinn starfandi hér á landi. Lífeyrissjóðir hófu í framhaldinu greiðslu iðgjalds samkvæmt lögunum sem rann til VIRK–Starfsendurhæfingarsjóðs ses., en fram að því hafði sjóðurinn eingöngu verið fjármagnaður af atvinnurekendum.

- Í skýrslu Ríkisendurskoðunar til Alþingis um atvinnutengda starfsendurhæfingu frá desember 2012 kom meðal annars fram að skýra þyrfti betur hvað felist í 2. gr. laga nr. 60/2012, um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða, þar sem kveðið er á um nána samvinnu starfsendurhæfingarsjóða og stofnana ríkis og sveitarfélaga við að ná markmiðum laganna. Nauðsynlegt væri að skilgreina í hvaða formi þessi samvinna ætti að vera eða hver ætti að hafa forgöngu um hana. Þá kom fram að mikilvægt væri að lögleiða starfsgetumat þar sem færni einstaklinga væri metin heildrænt út frá líkamlegum, andlegum og félagslegum forsendum. Vísað var til þess að rannsóknir bentu til þess að atvinnutengd starfsendurhæfing dragi úr nýgengi örorku.
- Þáverandi velferðarráðherra skipaði vorið 2011 starfshóp um endurskoðun almannatryggingalaga og skilaði hópurinn skýrslu til ráðherra í febrúar 2013. Í skýrslunni var meðal annars lagt til að bótaflokkar yrðu sameinaðir og að allar tegundir tekna hefðu sömu áhrif við útreikning ellilífeyris. Starfshópurinn taldi að meðal helstu verkefna í nánustu framtíð væri að bótagreiðslur hefðu ekki vinnuletjandi áhrif og að nauðsynlegt væri að taka upp starfsgetumat. Ráðherra lagði fram frumvarp á 141. löggjafarþingi 2012-2013 er byggðist á tillögum starfshópsins en það hlaut ekki afgreiðslu þingsins.
- Árið 2015 náðist samkomulag um aðkomu ríkisins að VIRK– Starfsendurhæfingarsjóði ses. Samkomulagið tryggði öllum einstaklingum sem höfðu þörf fyrir atvinnutengda starfsendurhæfingu þjónustu VIRK, hvort sem þeir voru utan eða innan vinnumarkaðar. Kveðið var á um framlag ríkisins til starfsendurhæfingarsjóða í 7. gr. laga nr. 60/2012, um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða, með síðari breytingum.
- Þáverandi félags- og húsnæðismálaráðherra skipaði í nóvember 2013 nefnd um endurskoðun laga um almannatryggingar en verkefni þeirrar nefndar var í megindrátum tvíþætt. Annars vegar átti nefndin að fjalla um starfsgetumat er kæmi í stað gildandi örorkumats og sveigjanleg starfslok og hins vegar um fjárhæðir lífeyrisgreiðslna til aldraðra og öryrkja en þar átti að byggja að miklu leyti á vinnu sem þegar hafði verið unnin í tengslum við heildarendurskoðun almannatryggingakerfisins. Nefndin skilaði skýrslu til ráðherra í febrúar 2016. Helstu tillögur nefndarinnar voru meðal annars breytt bótakerfi með sameiningu bótaflokka þannig að almannatryggingar greiddu einn lífeyri til elli- og örorkulífeyrisþega sem kæmi í stað grunnlífeyris, tekjutryggingar og framfærsluuppbótar. Þessi ný lífeyrir skyldi lækka um 45% af öllum öðrum tekjum viðkomandi, utan séreignalífeyrissparnaðar og fjárhagsaðstoðar sveitarfélaga, en ekki var gert ráð fyrir frítekjumörkum vegna tekna. Þá lagði nefndin til hækkun lífeyrisaldurs í skrefum og að heimilaður yrði aukinn sveigjanleiki hvað varðaði lífeyristöku. Nefndin lagði til að tekið yrði upp nýtt matskerfi þar sem metin yrði starfsgeta í stað læknisfræðilegs mats á heilsufari. Lagt var til að matskerfið yrði tveggja þrepa og að heimilt yrði að greiða annaðhvort hálfan eða fullan lífeyri. Lagt var til að endurhæfingarbætur, þegar ekki yrði séð hver starfshæfni einstaklings yrði til frambúðar, yrðu greiddar þar til starfsgetumat lægi fyrir, en að hámarki í þrjú ár með möguleika á framlengingu í fimm ár. Að tillögunum stóðu allir nefndarmenn aðrir en fulltrúar Öryrkjabandalags Íslands og þriggja stjórnarandstöðuflokka.
- Félags- og húsnæðismálaráðherra lagði fram frumvarp á 145. löggjafarþingi 2015-2016 er byggði að mestu á tillögum nefndar um endurskoðun laga um almannatryggingar frá febrúar 2016. Á lokastigi var þó fallið frá að leggja til breytingar á ákvæðum laganna um örorkulífeyri og örorkumat þar sem ekki hafði náðst samstaða í nefndinni um tillögur er

sneru að breytingum á örorkulífeyriskerfinu og um innleiðingu starfsgetumats í stað örorkumats. Í athugasemdum við frumvarpið kom fram að gert væri ráð fyrir því að lagt yrði fram sérstakt frumvarp um breytingar á örorkulífeyri og um starfsgetumat og starfsendurhæfingu. Frumvarpið var samþykkt sem lög nr. 116/2016, um breytingum á lögum um almannatryggingar, lögum um félagslega aðstoð og lögum um málefni aldraðra, með síðari breytingum.

- Faghópur um mótun og innleiðingu starfsgetumats, sem félags- og jafnréttismálaráðherra skipaði í júní 2017, kynnti fyrstu tillögur sínar að nýju kerfi starfsendurhæfingar og mats á starfsgetu í skýrslu í febrúar 2019. Samband íslenskra sveitarfélaga, VIRK, Tryggingastofnun, Heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins og Vinnumálastofnun tilnefndu fulltrúa í faghópinn en ráðherra skipaði formann. Í faghópnum voru einnig geðlæknir og sálfræðingur sem skipaðir voru án tilnefningar. Sérfræðingar í velferðarráðuneytinu, nú félags- og vinnumarkaðsráðuneyti, störfuðu jafnframt með hópnum. Í skýrslu hópsins var lögð áhersla á getu fólks til starfa, snemmtæka íhlutun og þverfaglega nálgun í þjónustu þannig að fólk gæti snúið aftur til starfa á vinnumarkaði og þannig nýtt styrkleika sína til atvinnuþátttöku.
- Samráðshópur um breytt framfærslukerfi almannatrygginga vegna skertrar starfsgetu, sem félags- og jafnréttismálaráðherra skipaði í apríl 2018, skilaði skýrslu í maí 2019 með tillögum sínum en þeim fylgdu bókanir einstaka fulltrúa. Stjórnmalaflokkar, helstu hagsmunasamtök og samtök aðila vinnumarkaðarins tilnefndu fulltrúa í samráðshópinn en ráðherra skipaði formann. Hlutverk samráðshópsins var að koma með tillögur að nýju greiðslukerfi sem átti að styðja við markmið starfsgetumats, sbr. skýrslu faghópsins frá febrúar 2019. Í skýrslu samráðshópsins var meðal annars lagt til að greiðslur vegna starfsendurhæfingar yrðu inntar af hendi að hámarki í fimm ár og nýjar greiðslur, sjúkrageiðslur, yrðu inntar af hendi að hámarki í sjö ár.
- Í skýrslu Ríkisendurskoðunar frá ágúst 2020 um stöðu almannatrygginga er bent á að breytingar á almannatryggingalöggjöfinni hafi verið tíðar og því sé mikið um viðbætur og innri tilvísanir í henni. Lögín séu að hluta til flókin og ógagnsæ sem hafi haft neikvæð áhrif á framkvæmd þeirra, meðal annars þar sem dæmi eru um að mikilvæg ákvæði laganna séu opin fyrir túlkun. Brýn þörf sé á heildarendurskoðun en skýr löggjöf dragi úr hættu á mistökum við útreikning og afgreiðslu lífeyrisréttinda og bóta. Því sé til mikils að vinna, bæði fyrir ríkið og lífeyrisþega, að heildarendurskoðun ljúki sem fyrst. Þeim ábendingum er haldið til haga í eftirfylgniskýrslu Ríkisendurskoðunar frá desember 2023.
- Lög nr. 123/2022, um breytingu á lögum um almannatryggingar, voru samþykkt á 153. löggjafarþingi. Með lögnum var tekjutenging örorkulífeyris, örorkustyrks, endurhæfingarlífeyris og aldurstengdrar örorkuuppbótar lækkuð úr 11% í 9% og sérstakt frítekjumark vegna atvinnutekna við útreikning tekjutryggingar og heimilisuppbótar bæði örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega hækkað til bráðabirgða úr 1.315.200 kr. á ári í 2.400.000 kr.
- Lög nr. 124/2022, um breytingu á lögum um félagslega aðstoð, voru samþykkt á 153. löggjafarþingi 2022-2023. Með lögnum var greiðslutímabil endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð lengt úr 18 mánuðum í 36 mánuði og heimilað að framlengja greiðslutímabilið til viðbótar um allt að 24 mánuði ef starfsendurhæfing með atvinnuþátttöku að markmiði er enn talin raunhæf.
- Lög nr. 18/2023, um breytingu á lögum um almannatryggingar og lögum um félagslega aðstoð voru samþykkt á 153. löggjafarþingi 2022-2023. Með lögnum voru breytingar

gerðar varðandi réttindaávinnslu og ákvörðun réttinda umsækjenda um örorku- og endurhæfingarlífeyri á grundvelli tryggingatímabila og á ætlaðra tímabila til framtíðar. Þá var röðun kafla breytt, nýjum köflum bætt við og sumum ákvæðum skipt upp í smærri ákvæði.

2.2. Gildandi lög.

Fjallað er um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða í lögum nr. 60/2012, með sama heiti, og lög nr. 40/2007, um heilbrigðisþjónustu, fjalla um endurhæfingu sjúklinga. Þá er í lögum um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, nr. 38/2018, fjallað um hæfingu og endurhæfingu fatlaðs fólks. Lög nr. 100/2007, um almannatryggingar, kveða á um örorkulífeyri, en endurhæfingarlífeyrir er greiddur samkvæmt lögum um félagslega aðstoð, nr. 99/2007, meðan á endurhæfingu með starfshæfni að markmiði stendur. Í lögum nr. 112/2008, um sjúkratryggingar, er fjallað um greiðslu sjúkradagpeninga og í lögum nr. 45/2015, um slysatryggingar almannatryggingar, er fjallað um greiðslu slysadagpeninga. Í lögum nr. 129/1997, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, reglum lífeyrissjóða er starfa samkvæmt lögunum og í sérlögum um einstaka lífeyrissjóði er fjallað um greiðslur vegna örorku sjóðfélaga, mat á örorku og um heimildir til að setja þátttöku í endurhæfingu sem skilyrði fyrir greiðslu örorkulífeyris. Í gildandi löggjöf er því ekki kveðið með heildstæðum hætti á um skipulag og framkvæmd endurhæfingar auk þess sem hugtök er snúa að endurhæfingu, starfsendurhæfingu og hæfingu eru um margt óskýr í ákvæðum gildandi laga. Er áframhaldandi vinna að frekari samhæfingu á þessu sviði fyrirhuguð. Þá fer stefnumótun um endurhæfingu fram bæði í félags- og vinnumarkaðsráðuneyti og í heilbrigðisráðuneyti. Síðarnefnda ráðuneytið gaf út í september 2021 aðgerðaáætlun til fimm ára um heilbrigðistengda endurhæfingu. Meðal aðgerða sem snúa að gildandi lögum er að endurhæfingarhugtakið og þrjú þrep endurhæfingar verði skilgreind í reglugerð í samræmi við skilgreiningar Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar og að skipting ábyrgðar á endurhæfingarþjónustu á milli heilbrigðiskerfisins og félagsmálakerfisins verði skilgreind. Þá er kveðið á um að sett verði í reglugerð um heilbrigðisstarfsmenn að lagt verði mat á þörf sjúklinga fyrir endurhæfingu á öllum þjónustustigum.

Almenn samstaða hefur verið um nauðsyn þess að endurskoða heildaruppbyggingu almannatryggingalaga þar sem fjallað er um lífeyristryggingar almannatrygginga. Lögin þykja almennt vera óþarflega flókin þannig að viðtakendum greiðslna reynist oft erfitt að átta sig á réttindum sínum og hvernig þau eru ákvörðuð og hvernig fjárhæðir greiðslna á grundvelli þeirra eru reiknaðar. Á undanförunum árum hafa verulegar breytingar verið gerðar á þeim hluta laganna er fjallar um greiðslur vegna elli auk þess sem þær breytingar sem gerðar voru með lögum nr. 18/2023, þar sem meðal annars kaflaskipting laganna var endurskoðuð, gera það að verkum að framsetning löggjafarinnar er mun skýrari en áður. Sá hluti löggjafarinnar sem lýtur að réttinda- og greiðslukerfi vegna örorku og endurhæfingar er aftur á móti talinn þarfnast gagnerrar skoðunar sem ætlunin er að bæta úr með frumvarpi þessu.

2.3. Tilfni lagasetningar.

Aðdragandinn að þeim lagabreytingum sem lagðar eru til í frumvarpinu hefur verið langur eins og rakið er í kafla 2.1. Stefna stjórnvalda hvað varðar endurhæfingu og breytt mat á getu til virkni á vinnumarkaði hefur verið að mótast á undanförunum árum eins og þar er rakið í stórum dráttum. Það liggur fyrir að fjöldi þeirra sem fá greiddan örorkulífeyri hefur aukist sem

hlutfall af mannfjölda síðasta áratuginn. Dreigið hefur úr þessari þróun undanfarin ár og hefur nýgengi örorku samkvæmt upplýsingum frá Tryggingastofnun lækkað um 28% milli ára 2016 og 2021. Enn fremur hefur hlutfall þeirra sem fengu 75% örorkumat á næstu 24 mánuðum eftir að endurhæfingarlífeyrir féll niður lækkað úr 61% niður í 39% milli sömu ára. Þessa þróun er talið að megi fyrst og fremst rekja til fjölgunar þeirra sem láta reyna á starfsendurhæfingu áður en kemur til örorkumats. Vísbandingar eru um að þessi þróun hafi haldið áfram á árinu 2022.

Almenn samstaða hefur verið um nauðsyn þess að endurskoða uppbyggingu örorkulífeyriskerfisins og fyrirkomulag stuðnings meðan á endurhæfingu stendur samhliða því að veita samfellda þjónustu á sviði endurhæfingar þannig að fólk geti snúið til baka á vinnumarkað eftir áföll. Tryggja þarf góða samvinnu milli ólíkra þjónustukerfa þar sem áhersla er lögð á snemmtæka íhlutun og skýra ábyrgð kerfanna. Markmið þeirrar þjónustu er að auka færni einstaklinga til virkni í samfélaginu, þ.á.m. til þátttöku á vinnumarkaði. Mikilvægt er að tryggja samfellu í framfærslu meðan á endurhæfingarferlinu stendur en það getur eðlilega valdið fólki kvíða að vera með ótrygga framfærslu sem aftur getur haft neikvæð áhrif á árangur þeirrar þjónustu sem viðkomandi nýtur. Enn fremur er þýðingarmikið að nýta stafræna þróun til að miðla upplýsingum á milli fagaðila ólíkra þjónustukerfa til að auðvelda ferlið fyrir einstaklingana sem þjónustunnar njóta. Áhersla hefur verið lögð á að mat á getu til virkni í samfélaginu, þar á meðal til atvinnuþátttöku, byggi ekki eingöngu á læknisfræðilegu mati eins og gildandi örorkumat gerir heldur verði einnig litið til sálfræðilegra og félagslegra þátta. Jafnframt hefur verið kallað eftir einfaldara greiðslukerfi þannig að fólk eigi auðveldara með að meta áhrif tekna sinna á fjárhæð greiðslna en nú. Hafa flókin áhrif annarra tekna á fjárhæð greiðslna örorku- og endurhæfingarlífeyris þótt hindrun í atvinnuþátttöku fólks. Síðast en ekki síst þarf að skapa tækifæri fyrir fólk til þátttöku á vinnumarkaði með stuðningi í atvinnuleit og fjölbreyttum vinnumarkaðsaðgerðum. Breytingar á greiðslukerfi almannatrygginga eru nauðsynlegar í því skyni að bæta stuðning við þau sem standa höllum fæti á vinnumarkaði, meðal annars meðan á endurhæfingu stendur eftir skerta getu til virkni á vinnumarkaði í kjölfar veikinda eða slysa og ekki síst bæta stuðning við einstaklinga sem ekki hafa getu til atvinnuþátttöku. Þá þarf að leggja áherslu á jöfn tækifæri til vinnu óháð hindrunum og auka möguleika þeirra sem búa við skerta getu til virkni á vinnumarkaði til þess að framfæra sig, með stuðningi eftir því sem við á. Einnig þarf að taka tillit til þeirrar þróunar sem orðið hefur meðal annars með Samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks og líta til þeirra áherslna sem koma fram í Heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna.

Lagasetningar er þörf til þess að skapa megi ramma um heildstætt ferli endurhæfingar og ákvarða ábyrgð á einstökum skrefum í ferlinu, hvort sem þau snúa að þjónustu við einstaklinga með skerta getu til virkni á vinnumarkaði eða stuðning í formi greiðslna. Þá þarf að auka gagnsæi og innleiða betri hvata til atvinnuþátttöku. Ekki síst þarf að tryggja betur en nú er að einstaklingsbundnar ákvarðanir um þjónustu og stuðning séu byggðar á viðurkenndri þekkingu og teknar eins fljótt í ferlinu og kostur er að teknu tilliti til einstaklingsbundinna þátta. Greina þarf þann vanda sem einstaklingur á við að etja og ástæður fyrir hömlun á virkri þátttöku hans og endurkomu á vinnumarkað. Lausn vandans hverju sinni felur í sér að bæta afkomuöryggi einstaklingsins og efla möguleika hans þrátt fyrir áföll til atvinnuþátttöku, virkni og menntunar. Í skýrslu forsætisráðherra um fátækt og áætlaðan samfélagslegan kostnað (2023) kemur fram að umtalsverður hluti þeirra sem fá skattskyldar greiðslur frá Tryggingastofnun sé fastur til lengri tíma rétt fyrir ofan lágtekjumörk. Áþekkar niðurstöður er að finna í skýrslu velferðarvaktarinnar (2019) þar sem fram kemur að öryrkjar séu sá hópur

sem er líklegastur til að búa við fjárhagsþrengingar, þeir hafi margir hverjir langvarandi lágur tekjur sem eru rétt yfir lágtekjumörkum og eigi fyrir vikið hvorki sparifé né eignir. Þær aðstæður geti leitt til fátæktar jafnvel hjá einstaklingum sem mælast aldrei fyrir neðan lágtekjumörk. Í frumvarpi þessu eru lagðar til breytingar á greiðslukerfi almannatrygginga sem eru til þess fallnar að bæta til muna kjör þeirra sem ekki hafa fulla getu til virkni á vinnumarkaði, sérstaklega þeirra sem hafa eingöngu greiðslur almannatrygginga sér til framfærslu eða lágur aðrar tekjur. Með þessu er komið til móts við þann hóp sem fyrrgreindar skýrslur benda til að standi hvað lakast í samfélaginu og þurfi í hvað ríkustum mæli að reida sig á langvarandi opinberan stuðning til framfærslu. Áriðandi er að bregðast við þessari stöðu þar sem þessi hópur hefur vegna aðstæðna sinna hvað minnsta möguleika til þess að bæta hag sinn.

Líkt og rakið hefur verið er lagasetningar þörf til þess að skapa megi ramma um heildstætt ferli endurhæfingar. Í því efni hafa OECD og Alþjóða almannatryggingastofnunin (ISSA) lagt áherslu á að ríki tileinki sér snemmtæka íhlutun og heildstæða nálgun að endurkomu til vinnu þar sem hlutadeigandi einstaklingar fái einstaklingsmiðaða þjónustu og áhersla sé lögð á virka þátttöku þeirra sjálfra ásamt bættri samhæfingu og samvinnu ólíkra aðila í ferlinu. Þá kom fram í skýrslu Vinnuverndarstofnunar Evrópu frá árinu 2016 að sjö Evrópuríki hafi víðtæka nálgun varðandi forvarnir og starfsendurhæfingu þar sem áhersla er á að ná til allra starfsmanna og mikilvægi snemmtækra íhlutunar og einstaklingsmiðaðrar nálgunar undirstrikað. Þetta eru Austurríki, Danmörk, Finnland, Þýskaland, Holland, Noregur og Svíþjóð. Markmiðið sé þá að viðhalda starfsgetu og stuðla að því að einstaklingar geti tekið þátt á vinnumarkaði þrátt fyrir áföll, veikindi eða afleiðingar slysa. Er um að ræða heildstæða nálgun að starfsendurhæfingu fremur en að beina sjónum eingöngu að starfsfólki með skerta starfsgetu eða atvinnusjúkdómum og vinnuslysum.

Reynsla og rannsóknir hafa sýnt fram á mikilvægi réttra og viðeigandi tímasetninga þegar um er að ræða starfsendurhæfingarþjónustu. Rannsóknir OECD síðastliðin tuttugu ár hafa einnig endurtekið sýnt að því fyrr sem gripið er inn í því betra og að líkur á að einstaklingar snúi aftur til vinnu minnka hratt eftir um sex mánuði utan vinnumarkaðar. Enn fremur að mjög erfitt sé að snúa ferlinu við hafi fólk fyrst byrjað á örorkulífeyri. Þykir þannig ljóst að almennt náist betri árangur í starfsendurhæfingu hjá einstaklingum sem ekki hafa verið mjög lengi utan vinnumarkaðar við upphaf þjónustu og á það ekki síst við þegar vandi einstaklinga er margþættur og flókinn. Reynslan hefur til að mynda sýnt að þau sem koma snemma í þjónustu VIRK-Starfsendurhæfingarsjóðs ses. nái betri árangri og skili sér mun frekar aftur á vinnumarkað en þeir einstaklingar sem hafa lokið kjarasamningsbundnum rétti sínum til greiðslu launa í veikindaleyfi við upphaf þjónustu. Þannig voru 80% þeirra einstaklinga sem fengu greidd laun í veikindaleyfi við upphaf þjónustu hjá VIRK-Starfsendurhæfingarsjóðs ses. á árunum 2021-2023 áfram með laun á vinnumarkaði við útskrift úr þjónustunni, samanborið við 55% þeirra sem ekki fengu greidd laun í veikindum við upphaf þjónustunnar.

Reynslan hefur jafnframt sýnt fram á mikilvægi samstarfs þjónustukerfa, en í byrjun árs 2019 var sett af stað samstarfsverkefni um bætt líf skjör og lífsgæði ungs fólks með skerta starfsgetu á vegum félagsmálaráðuneytis, heilsugæslu höfuðborgarsvæðisins, Tryggingastofnunar, velferðarsviðs Reykjavíkurborgar og VIRK-Starfsendurhæfingarsjóðs ses. Skýr markmið voru sett í samráði við alla sem að verkefninu komu um aukið samstarf, snemmtæka íhlutun og aukna samfellu í þjónustu, en lagt var upp með að hafa starfsendurhæfingu snarpa og markvissa, lágmarka biðtíma og koma úrræðum og náms- eða vinnutengingu fljótt af stað. Árangur samstarfsverkefnisins var mælanlegur og stóðust til að

mynda markmið um að lækka nýgengi örorkumats aldurshópsins 18-29 ára um 25% á árinu 2019. Þá voru einstaklingar sem fengu þjónustu VIRK-Starfsendurhæfingarsjóðs ses. á grundvelli samstarfsverkefnisins bæði skemur í starfsendurhæfingu og líklegri til að útskrifast í vinnu, nám eða virka atvinnuleit en aðrir jafnaldrar þeirra.

Reynslan hefur sýnt að einstaklingar sem þurfa á endurhæfingu að halda leita almennt fyrst til umræddra þjónustukerfa en gott samstarf þjónustukerfa við Tryggingastofnun er einnig talið mikilvægt í þessu sambandi í því skyni að tryggja samfellu hvað varðar greiðslur í tengslum við framfærslu einstaklinga meðan á endurhæfingu viðkomandi stendur. Felur frumvarp þetta því í sér breytingar á lögum í því skyni að lögfesta skyldu framangreindra þjónustukerfa til að eiga samstarf og samvinnu sín á milli. Markmiðið með aukinni samvinnu þjónustukerfa er auk þess að tryggja einstaklingsmiðaða þjónustu og stuðla að því að rétt þjónusta sé veitt á réttum tíma en ætla verður að samstilltar aðgerðir þjónustukerfa í tengslum við þjónustu við einstaklinga sem þurfa á endurhæfingu að halda skipti miklu máli þannig að einstaklingarnir sem þjónustunnar njóta nái sem bestum árangri og sé einnig til þess fallin að bæta líf skjör og lífsgæði fólks sem þarf á endurhæfingu að halda.

Er frumvarpinu þannig meðal annars ætlað að mæta gagnrýni sumra þeirra sem hafa þurft á endurhæfingarþjónustu frá fleiri en einu þjónustukerfis að halda um að oft virðist lítil samvinna og samráð vera á milli ólíkra kerfa innan heilbrigðis- og félagsþjónustu þannig að skorti yfirsýn yfir þá þjónustu sem hver og einn nýtur. Hefur það því verið upplifun sumra notenda að þeir séu sendir milli þjónustukerfa eða fá þjónustu á fleiri en einum stað án þess að meðferðaraðilar viti hver af öðrum. Getur það komið í veg fyrir að rétt þjónusta sé veitt á réttum tíma sem getur skipt sköpum fyrir einstaklinginn til að bæta lífsgæði sín. Þessi sjónarmið hafa bæði komið fram í könnunum sem félags- og vinnumarkaðsráðuneytið hefur látið gera sem og viðhorfum margra sérfræðinga er starfa innan þjónustukerfanna sjálfra en afstaða þeirra var könnuð á árinu 2018. Þá var það var mat fyrrgreinds faghóps um mótun og innleiðingu starfsgetumats að lykillinn að því að tryggja árangur varðandi þjónustu við fólk með skerta starfsgetu sé að fagaðilar ólíkra þjónustukerfa séu reiðbúnir til að starfa saman þvert á þjónustukerfi og að traust ríki milli aðila.

Frumvarpi þessu er ætlað að mæta þeim áskorunum sem raktar eru hér að framan en við gerð þess var tekið mið af skýrslum nefnda og starfshópa er stjórnvöld hafa skipað um þessi mál og vísað er til í kafla 2.1, sem og skýrslum Ríkisendurskoðunar.

Frumvarp þetta felur því í sér mikilvæg skref við innleiðingu á stefnu ríkisstjórnar Framsóknarflokks, Sjálfstæðisflokks og Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs í málefnum örorkulífeyrisþega sem fram kemur í ríkisstjórnarsáttmálanum frá nóvember 2021. Meginmarkmið frumvarpsins er að bæta áfram afkomu örorkulífeyrisþega, sérstaklega kjör þeirra sem lakast standa, einfalda örorkulífeyriskerfið og auka stuðning við þá sem búa við langvarandi eða alvarlegan heilsuþrest og fá meðferð eða taka þátt í endurhæfingu, draga úr áhrifum annarra tekna á fjárhæðir greiðslna með frítekjumörkum og gera kerfið í senn skilvirkara, gagnsærra og réttlátara. Þá er það markmið frumvarpsins að auðvelda þátttöku og endurkomu einstaklinga á vinnumarkað eftir áföll þannig að fólk hafi fjárhagslegan hag af atvinnuþátttöku og njóti stuðnings við atvinnuleit.

Verði frumvarp þetta að lögum verða það veigamestu breytingar á örorkulífeyris- og endurhæfingarkerfinu sem gerðar hafa verið um langt árabíl. Mikilvægt þykir að samhliða þeim breytingum sem gert er ráð fyrir í þessu frumvarpi verði markvisst unnið að því tryggja snemmtæka íhlutun og farsæla endurkomu til vinnu meðal annars í samráði við samtök aðila vinnumarkaðarins. Lagði áður nefndur faghópur um mótun og innleiðingu starfsgetu í því efni

áherslu á mikilvægi þess að ferlið um endurkomu til vinnu hefjist mjög snemma og jafnvel þegar við upphaf læknisfræðilegrar meðferðar og bent á að samstarf milli meðhöndlandi læknis og vinnuveitanda eða vinnutengds þjónustuaðila er talið vera eitt af lykilþáttum þess að auka líkur á að einstaklingur snúi aftur til starfa. Jafnframt er mikilvægt að efla forvarnir sem komið geta í veg fyrir brotthvarf af vinnumarkaði og að fjölga virkum vinnumarkaðsaðgerðum og stuðningsúrræðum fyrir fólk með mismikla starfsgetu, þ.m.t. með endurskoðun reglna sem gilda um vinnusamninga öryrkja.

3. Meginefni frumvarpsins.

Meginefni frumvarpsins snýr að breytingum á örorkulífeyriskerfi almannatrygginga auk þess sem lagður er til nýr greiðsluflokkur, *sjúkra- og endurhæfingargreiðslur*, sem ætlað er að koma í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð meðan á viðurkenndri meðferð og endurhæfingu stendur eða bið eftir slíkri þjónustu. Er hér um að ræða greiðslur vegna heilsubrests sem er afleiðing af sjúkdómi, slysi eða áfalli og eru greiðslurnar því í eðli sínu sjúkrabætur en ekki lífeyrisgreiðslur og telst hinn nýi greiðsluflokkur því ekki til örorkulífeyriskerfis almannatrygginga. Breytingin á örorkulífeyri almannatrygginga felst í því að gert er ráð fyrir tvenns konar lífeyri, *örorkulífeyri* og *hlutaörorkulífeyri*, en að örorkustyrkur greiðist þó áfram til þeirra sem fá hann greiddan í gildandi kerfi en hann muni smám saman falla brott. Þá er gert ráð fyrir að örorkustyrkþegar geti óskað eftir að geta þeirra til virkni á vinnumarkaði verði metin samkvæmt hinu nýja samþætta sérfræðimati og að um ákvörðun greiðslna fari þá samkvæmt hinu nýja greiðslukerfi. Tveir greiðsluflokkar samkvæmt lögum um almannatryggingar og einn greiðsluflokkur samkvæmt lögum um félagslega aðstoð verða sameinaðir og greiðslukerfið þar með einfaldað samhliða því að greiðslur hækka, frítekjumörk verða sameinuð og hækkuð og reiknireglur einfaldaðar. Enn fremur er lagt til að nýtt mat, *samþætt sérfræðimat*, verði tekið upp í stað gildandi örorkumats til að meta getu einstaklinga til virkni á vinnumarkaði að lokinni endurhæfingu ef við á. Er gert ráð fyrir að nýja matið byggji meðal annars á alþjóðlegu flokkunarkerfi Alþjóðaheilbrigðismálastofnunarinnar um færni, fötlun og heilsu (International Classification of Functioning, Disability and Health, ICF). Nánar er fjallað um samþætt sérfræðimat í kafla 3.2. og í athugasemdum við c-lið 3. gr. Þá eru lagðar til breytingar á lögum um vinnumarkaðsaðgerðir þar sem lagt er til að þeir sem fá greiddan hlutaörorkulífeyri geti fengið *virknistyrk* í allt að 24 mánuði eftir að ákvörðun um hlutaörorkulífeyri liggur fyrir að því gefnu að hlutaðeigandi njóti aðstoðar Vinnumálastofnunar við atvinnuleit. Þá eru lagðar til breytingar á ýmsum lögum þar sem kveðið er á um skyldu félagsþjónustu sveitarfélaga, heilsugæslu, Vinnumálastofnunar og VIRK-Starfsendurhæfingarsjóðs ses. um að eiga samstarf og samvinnu sín á milli um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis og er miðað við að þessir aðilar geri með sér samning um þessa samvinnu.

3.1. Endurskoðun á greiðslukerfi almannatrygginga (Breytingar á lögum um almannatryggingar og lögum um félagslega aðstoð).

Með frumvarpinu eru lagðar til verulegar breytingar á lögum um almannatryggingar, nr. 100/2007, hvað varðar greiðslur vegna örorku í því skyni að einfalda örorkulífeyriskerfið og draga úr áhrifum tekna og bæta kjör örorkulífeyrisþega sem og þeirra sem þurfa stuðning meðan á meðferð eða endurhæfingu stendur. Markmið þessara breytinga er að gera kerfið skilvirkara gagnsærra og réttlátara. Lagt er til að greiðsluflokkar verði sameinaðir og reglur

um útreikning á fjárhæðum einfaldaðar. Lagður er til nýr *örorkulífeyrir* fyrir einstaklinga með enga eða mjög takmarkaða getu til virkni á vinnumarkaði (0–25%) og *hlutaörorkulífeyrir* fyrir einstaklinga með skerta getu til virkni á vinnumarkaði (26–50%). Auk þess er lagt til að komið verði á fót nýjum greiðsluflokki í almannatryggingum, *sjúkra- og endurhæfingargreiðslum*, sem greiðast þegar einstaklingur fær viðurkennda meðferð eða tekur þátt í endurhæfingu í því skyni að stuðla að aukinni þátttöku á vinnumarkaði. Lagt er til að einnig verði heimilt að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur þeim sem bíða eftir viðurkenndri meðferð eða að endurhæfing hefjist, enda liggja fyrir staðfesting á að viðkomandi komist að innan tiltekins tíma. Sama eigi við þegar einstaklingur er enn ófær um að taka þátt í fyrirhugaðri endurhæfingu eða meðferð.

Frumvarp þetta felur þannig í sér verulega aukinn og breyttan stuðning við fólk með skerta getu til virkni á vinnumarkaði hvort heldur er tímabundið eða til langframa. Þegar hafa verið stigin fyrstu skref í þessa átt með lögum nr. 123/2022 og nr. 124/2022 um breytingar á lögum um almannatryggingar og lögum um félagslega aðstoð þar sem kveðið er á um hækkun frítekjumarks vegna atvinnutekna örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega og lengingu greiðslutímabils endurhæfingarlífeyris, auk þeirra breytinga sem gerðar voru með lögum nr. 18/2023 og lúta að réttindaávinnslu og breyttri framsetningu laga um almannatryggingar. Verði frumvarp þetta að lögum mun meðal annars verða dregið úr tekjutengingum sem mun leiða til þess að útreikningar greiðslna verða einfaldari og réttindakerfi almannatrygginga verði mun gagnsærra en nú er sem mun auðvelda fólkni gera sér grein fyrir réttindum sínum og hvernig greiðslur á grundvelli laganna eru ákvarðaðar. Er talið að aukinn skýrleiki laganna og gagnsæi dragi úr hættu á mistökum við framkvæmd og stuðli að réttari útreikningum greiðslna líkt og Ríkisendurskoðun hefur bent á.

Þær breytingartillögur sem lagðar eru til í frumvarpinu byggjast meðal annars á niðurstöðum og tillögum tveggja starfshópa sem skiluðu skýrslum sínum árið 2019, annars vegar skýrslu faghóps um mótun og innleiðingu starfsgetumats og hins vegar skýrslu samráðshóps um breytt framfærslakerfi almannatrygginga. Í síðarnefndu skýrslunni var lagt til að greiðsluflokkar yrðu sameinaðir og almannatryggingakerfið gert gagnsærra, fyrirsjáanlegra og sveigjanlegra hvað varðar örorkulífeyri og greiðslur vegna tímabundinnar skertrar starfsorku. Einnig er leitast við að réttindakerfi almannatrygginga verði þannig uppbyggt að það hvetji til atvinnuþátttöku einstaklinga sem hafa skerta getu til virkni á vinnumarkaði.

Í frumvarpinu er lagt til að gildandi örorkulífeyrir verði einfaldaður með sameiningu greiðsluflokka. Lagt er til að sérstök uppbót vegna framfærslu samkvæmt lögum um félagslega aðstoð falli brott og sameinist greiðsluflokkunum örorkulífeyri og tekjutryggingu samkvæmt lögum um almannatryggingar þannig að úr verði einn nýr greiðsluflokkur almannatrygginga, *örorkulífeyrir*. Ekki er lagt til að nýi greiðsluflokkurinn fái annað heiti til aðgreiningar frá gildandi greiðsluflokkum, þar sem það er talið geta dregið úr skýrleika fyrir notendur. Tilgangur örorkulífeyris er einnig óbreyttur, sem er að tryggja þeim greiðslur sem uppfylla skilyrði laganna þegar litlar líkur eru taldar á atvinnuþátttöku vegna örorku. Áfram er gert ráð fyrir greiðslum sem koma til viðbótar örorkulífeyri við ákveðnar aðstæður, *aldursviðbót og/eða heimilisuppbót*, en þessi framfærslugrundvöllur er lagður án þess að gert sé ráð fyrir að viðkomandi afli sér annarra tekna en geri hann það hafa tekjurnar áhrif á greiðslur, umfram frítekjumörk.

Gert er ráð fyrir að hinn nýi örorkulífeyrir verði greiddur þegar samþætt sérfræðimat liggur fyrir þar sem niðurstaðan er að einstaklingur hafi enga eða mjög litla getu til virkni á

vinnumarkaði, eða 0-25%. Enn fremur er lagt til að 45% af öðrum tekjum sem örorkulífeyrisþeginn kann að hafa umfram frítekjumörk hafi áhrif til lækkunar við útreikning á fjárhæð lífeyrisins Eigi einstaklingur auk þess rétt á aldursviðbót og/eða heimilisuppbót verða áhrif tekna reiknuð af samanlagðri fjárhæð allra greiðsluflokka sem einstaklingur á rétt á í stað þess að hver og einn greiðsluflokkur sé reiknaður út sérstaklega eins og nú er. Gert er ráð fyrir mánaðarlegu 100.000 kr. almennu frítekjumarki vegna annarra tekna óháð tegund en ekki er gert ráð fyrir sérstöku frítekjumarki vegna atvinnutekna þar sem litlar líkur eru taldar á atvinnuþátttöku þeirra sem metnir verða með enga eða mjög litla getu til virkni á vinnumarkaði og sem munu fá greiddan örorkulífeyri í nýju kerfi. Framangreindar breytingar um sameiningu tveggja greiðsluflokka almannatrygginga og eins greiðsluflokks félagslegrar aðstoðar í einn nýjan greiðsluflokk almannatrygginga, nýjan *örorkulífeyri*, auk einfaldari reglna um útreikning greiðslna, eru taldar bæta hag þessa hóps og um leið vera til þess fallnar að gera lífeyristryggingakerfi almannatrygginga vegna örorku einfaldara, réttlátara og gagnsærra. Í frumvarpinu er einnig lagður til nýr greiðsluflokkur, *hlutaörorkulífeyrir*. Þannig er gert ráð fyrir að þeir einstaklingar sem eru metnir með takmarkaða getu til virkni á vinnumarkaði, eða sem nemur 26-50%, fái greiddan hlutaörorkulífeyri, að uppfylltum öðrum skilyrðum laganna. Samkvæmt gildandi lögum geta einstaklingar sem metnir hafa verið með a.m.k. 50% örorku fengið örorkustyrk en hlutaörorkulífeyrir er ólíkur örorkustyrk. Þannig er mat það sem greiðslurnar byggja á ólíkt og fjárhæð hlutaörorkulífeyris verður mun hærri en fjárhæð örorkustyrks, verði frumvarp þetta að lögum. Einnig er gert ráð fyrir því að aldursviðbót og heimilisuppbót greiðist með hlutaörorkulífeyri ólíkt því sem á við um örorkustyrk. Með þessum breytingum er stuðningur aukinn við þau sem búa við skerta færni til atvinnuþátttöku en sem þó eru talin geta tekið þátt á vinnumarkaði að einhverju leyti og þannig bætt framfærslu sína. Tilgangur hlutaörorkulífeyris er að bæta hlutaðeigandi það upp að hann getur ekki aflað sér tekna með fullri þátttöku á vinnumarkaði. Hlutaörorkulífeyri er því í senn ætlað að veita fólki í þessari stöðu fjárhagslegan stuðning sem nemur 75% af örorkulífeyri en um leið fela í sér hvata til atvinnuþátttöku með frítekjumörkum vegna atvinnutekna. Miðað er við að hlutfall hlutaörorkulífeyris af fjárhæð örorkulífeyris verði það hátt (75%) að telja megi að stór hluti tekna hlutaðeigandi komi úr almannatryggingakerfinu. Lagt er til að almennt frítekjumark verði 100.000 kr. eða það sama og almennt frítekjumark örorkulífeyris. Þar sem gert er ráð fyrir að þeir sem fái greiddan hlutaörorkulífeyri í nýju kerfi hafi verið metnir með getu til virkni á vinnumarkaði sem þó er takmörkuð er gert ráð fyrir að hlutaörorkulífeyrisþegar hafi, auk almenns frítekjumarks, sérstakt frítekjumark vegna atvinnutekna, í því skyni að þeir sjái hag sinn í því að taka þátt á vinnumarkaði. Lagt er til að frítekjumarkið verði 250.000 kr. á mánuði vegna atvinnutekna sem kemur þá til viðbótar 100.000 kr. almennu frítekjumarki. Er þannig gert ráð fyrir að hlutaðeigandi geti haft samtals 350.000 kr. í atvinnutekjur á mánuði án þess að það hafi áhrif til lækkunar á fjárhæð hlutaörorkulífeyris, enda gert ráð fyrir að viðkomandi geti að einhverju leyti nýtt þá getu sem til staðar er til starfa á vinnumarkaði og er frítekjumarkinu ætlað að stuðla að því. Standa vonir til að svo hátt frítekjumark hvetji breiðari hóp fólks sem hefur 26-50% getu til virkni á vinnumarkaði til að taka þátt á vinnumarkaði sér og sínum til hagsbóta. Þá er lagt til að 45% af öðrum tekjum sem hlutaörorkulífeyrisþeginn kann að hafa umfram frítekjumörk hafi áhrif til lækkunar við útreikning á fjárhæð lífeyrisins eins og gildir um örorkulífeyri. Eigi einstaklingur auk þess rétt á aldursviðbót og/eða heimilisuppbót kemur 45% lækkun af samanlagðri fjárhæð allra greiðsluflokka sem einstaklingur á rétt á í stað þess að hver og einn greiðsluflokkur sé reiknaður út sérstaklega eins og kveðið er á um í gildandi lögum.

Er með tilkomu hlutaörorkulífeyris því meðal annars horft til þess að almannatryggingar veiti fólki með skerta starfsgetu samfélagslegan stuðning til að yfirvinna þær hindranir sem það mætir þegar kemur að atvinnuþátttöku. Er það jafnframt í samræmi við tillögu í landsáætlun um innleiðingu samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks sem lýtur að því að endurskoða og einfalda greiðslukerfi almannatrygginga (aðgerð C.2 og ráðstafanir á sviði félagslegrar verndar skv. 28. gr. Samnings SP um réttindi fatlaðs fólks). Þá er lagt til að þeir sem hafa sem nemur 26-50% starfsgetu, geti óskað aðstoðar Vinnumálastofnunar við leit að starfi við hæfi og fái þá greiddan virknistyrk í allt að 24 mánuði meðan á atvinnuleit stendur. Er gert ráð fyrir að fjárhæð hlutaörorkulífeyris og virknistyrks nemi samtals fjárhæð fulls örorkulífeyris. Nánar er fjallað um greiðslu virknistyrks í kafla 3.3. Gert er ráð fyrir að hafi einstaklingur í þessari stöðu ekki fengið starf við hæfi að lokinni 24 mánaða atvinnuleit geti hann óskað eftir að fara aftur í samþætt sérfræðimat að fenginni umsögn Vinnumálastofnunar.

Útreikningar sýna að langstærstur hluti þeirra sem fá greiddan örorkulífeyri samkvæmt gildandi lögum muni fá hærri greiðslur samkvæmt nýju kerfi verði frumvarp þetta að lögum. Kerfisbreytingin mun þó í sumum tilvikum geta leitt til þess að heildartekjur örorkulífeyrisþega lækki. Annars vegar er um að ræða örorkulífeyrisþega sem munu fá lægri greiðslur vegna breytinga á reglum um áhrif lífeyrissjóðstekna á útreikning greiðslna almannatrygginga en þar er eingöngu um að ræða einstaklinga sem hafa mjög háar greiðslur úr lífeyrissjóðum. Hins vegar er um að ræða örorkulífeyrisþega sem hafa ekki áunnið sér full lífeyrisréttindi hér á landi vegna stuttrar búsetu og munu fá lægri greiðslur þar sem sérstök framfærsluuppbót skv. 2. mgr. 9. gr. gildandi laga mun falla brott og er það einkum vegna þeirrar hækkunar á fjárhæð uppbótarinnar sem kom til vegna breyttrar framkvæmdar á greiðslu uppbótarinnar í kjölfar dóms Hæstaréttar í máli nr. 52/2021. Til þess að fyrirbyggja að síðarnefndi hópurinn fái lægri greiðslur samkvæmt hinu nýja greiðslukerfi er lagt til að gerður verði samanburður á greiðslum samkvæmt eldra kerfi og hinu nýja sem tryggi þeim hópi örorkulífeyrisþega sambærilega fjárhæð og útreikningar samkvæmt eldra kerfi.

Auk framangreindra greiðsluflokka er gert ráð fyrir að áfram verði greidd *aldursviðbót* til þeirra sem fá greiddan örorkulífeyri eða hlutaörorkulífeyri. Er lagt til að miðað verði við þegar þau voru ung að árum þegar skilyrði fyrir sjúkra- og endurhæfingargreiðslum voru fyrst uppfyllt eða þegar samþætt sérfræðimat lá fyrst fyrir og niðurstaða þess var að geta til virkni á vinnumarkaði var metin 50% eða minni. Þó er gert ráð fyrir að aldursviðbót verði með breyttu sniði frá gildandi lögum og greiðist einvörðungu þeim sem eru metnir með örorku fyrir 44 ára aldur. Tilgangur greiðsluflokksins er áfram að bæta hlutaðeigandi það að vegna aðstæðna sinna hafi viðkomandi ekki haft sömu tækifæri til að ávinna sér réttindi í lífeyrissjóðakerfinu og þau sem hafa verið virk á vinnumarkaði. Það á einkum við um þá einstaklinga sem hafa snemma á lífsleiðinni misst getu sína til virkni á vinnumarkaði eða fæðast fatlaðir. Endurhæfing felur í sér áætlun með það að markmiði að stuðla að aukinni þátttöku á vinnumarkaði þannig að viðkomandi geti aflað sér tekna og á sama tíma áunnið sér réttindi til lífeyrissjóðsgreiðslna úr skyldubundna lífeyrissjóðskerfinu. Öðlast viðkomandi einstaklingur rétt til örorkulífeyris eða hlutaörorkulífeyris að lokinni endurhæfingu er gert ráð fyrir að fjárhæð aldursviðbótar miðist við það tímamark þegar skilyrði fyrir sjúkra- og endurhæfingargreiðslum voru fyrst uppfyllt. Er þá tekið tillit til að endurhæfingin getur staðið yfir í allt að fimm til sjö ár.

Í ljósi þess að sérstök uppbót vegna framfærslu fellur brott verði frumvarp þetta að lögum þarf að leita annarra leiða til að bæta framfærslu þeirra sem hafa ekki áunnið sér fullan rétt til

Lífeyris innan almannatryggingakerfisins vegna stuttrar búsetu hér á landi. Verið er að skoða ýmsar leiðir í því sambandi í félags- og vinnumarkaðsráðuneytinu og er meðal annars litið til reynslu af lögum um félagslegan viðbótarstuðning við aldraða, nr. 74/2020, niðurstöðu dóms Hæstaréttar í máli nr. 52/2021 og til þeirra leiða sem önnur Norðurlönd hafa gripið til í sama tilgangi fyrir örorkulífeyrisþega.

Samhliða framangreindum breytingum er lagt til að endurhæfingarlífeyrir sem heimilt er að veita samkvæmt lögum um félagslega aðstoð falli brott en í stað þess verði til nýr greiðsluflokkur, sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, sem kveðið verði á um í lögum um almannatryggingar. Umræddar greiðslur falla ekki undir lífeyristryggingar almannatryggingakerfisins enda gert ráð fyrir að um sé að ræða aðstoð vegna veikinda, þ.e.a.s. tímabundnar greiðslur sem ætlaðar eru til framfærslu meðan einstaklingar fá meðferð eða tækifæri til að auka færni sína til atvinnuþátttöku eftir heilsubrest sem stafar af afleiðingum sjúkdóma, slysa eða áfalla. Gert er ráð fyrir að til sjúkra- og endurhæfingargreiðslna komi þegar einstaklingur fær viðurkennda meðferð eða tekur þátt í endurhæfingu með það að markmiði að stuðla að aukinni þátttöku á vinnumarkaði. Lagt er til að fyrir þurfi að liggja staðfesting á meðferð eða endurhæfingarátætlun frá því þjónustukerfi sem veitir einstaklingi þjónustu. Einnig er lagt til það nýmæli að heimilt verði að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur þegar einstaklingur bíður eftir viðurkenndri meðferð eða að endurhæfing hefjist eða þegar heilsubrestur viðkomandi kemur í veg fyrir að fyrirhuguð meðferð eða endurhæfing geti hafist. Á hið síðastnefnda aðallega við þegar einstaklingur er að ná heilsu eftir sjúkdóm, slys eða áfall og tími þarf að líða áður en viðkomandi getur farið í læknisfræðilega aðgerð eða hafið endurhæfingu svo viðunandi árangur náist. Er með þessari breytingu verið að koma til móts við þá gagnrýni sem gildandi kerfi sætir um að fólk fái ekki greiddan endurhæfingarlífeyri á biðtíma eftir þjónustu eða þegar það er of veikt fyrir endurhæfingu en sá tími getur valdið óhjákvæmilegum kvíða sem aftur hefur neikvæð áhrif á batahorfur. Með því að tryggja samfellu í greiðslu sjúkra- og endurhæfingargreiðslna á öllu framangreindu tímabili og þar með stuðla að ákveðnu öryggi hvað framfærslu varðar er talið að auka megi líkur á að árangur þeirrar þjónustu sem verið er að veita náist. Þykir það bæði einstaklingum og samfélaginu til hagsbóta til lengri tíma en til þess verður að líta að það getur verið kostnaðarsamt fyrir samfélagið að greiða fyrir þjónustu sem skilar ekki tilætluðum árangri þar sem hún er veitt of snemma.

Lagt er til að heimilt verði að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur í allt að 60 mánuði en að hámarki í 12 mánuði í senn. Í sérstökum tilvikum verði heimilt að framlengja greiðslutímabilið um allt að 24 mánuði til viðbótar. Í skýrslu samráðshóps um breytt framfærslukerfi almannatrygginga frá árinu 2019 kemur meðal annars fram að vísbendingar séu um að í einhverjum tilvikum hafi örorka fólks verið metin of snemma og örorkulífeyrir samkvæmt lögum um almannatryggingar ákvarðaður áður en ástand viðkomandi er orðið stöðugt. Er þar verið að vísa til fólks í mjög viðkvæmri stöðu vegna fjölpætts vanda sem getur þurft frekari meðferðir eða endurhæfingu til að stuðla að endurkomu á vinnumarkað. Hér getur einkum verið um að ræða ungt fólk sem á við geðraskanir að stríða en það þykir sérstaklega mikilvægt að reyna til þrautar að styðja það til virkrar þátttöku á vinnumarkaði en þó nokkurn tíma getur tekið að ná því jafnvægi sem að er stefnt svo að atvinnuþátttaka verði möguleg. Hið sama eigi við um endurhæfingarlífeyri samkvæmt lögum um félagslega aðstoð en vísbendingar séu um að í sumum tilvikum séu einstaklingar í raun enn of veikir til að geta tekið þátt í virkri endurhæfingu með starfshæfni að markmiði sem er meðal skilyrða fyrir greiðslu endurhæfingarlífeyris. Tilgangur hinna nýju sjúkra- og endurhæfingargreiðslna er að

styrkja enn betur framfærslugrundvöll þeirra sem taka virkan þátt í endurhæfingu eða fá meðferð við langvarandi eða alvarlegum heilsubresti sem talinn er geta haft áhrif til frambúðar á getu viðkomandi til virkni á vinnumarkaði. Greiðslurnar stuðla þannig að því markmiði að viðkomandi öðlist aukna færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta. Lagt er til að 45% af öðrum tekjum sem sá sem fær greiddar sjúkra- og endurhæfingargreiðslur kann að hafa umfram frítekjumörk hafi áhrif til lækkunar við útreikning á fjárhæð lífeyrisins eins og lagt er til að gildi um örorkulífeyri. Eigi einstaklingur auk þess rétt á heimilisuppbót er lækkun vegna tekna reiknuð af samanlagðri fjárhæð beggja greiðsluflokka sem einstaklingur fær. Gert er ráð fyrir 160.000 kr. frítekjumarki á mánuði vegna atvinnutekna á því tímabili sem viðkomandi á rétt á umræddum greiðslum en mikilvægt er talið að hvetja greiðsluþega til að reyna þátttöku á vinnumarkaði samhliða endurhæfingu sé þess kostur eða til að styrkja endurhæfingu þegar atvinnuþátttaka getur verið liður í endurhæfingu. Þá er gert ráð fyrir 40.000 kr. almennu frítekjumarki.

Í skýrslu samráðshópsins var lagt til að nýir greiðsluflokkar yrðu tveir, þ.e. sjúkrageiðslur og endurhæfingargreiðslur, en við vinnslu frumvarpsins var ákveðið til einföldunar að leggja til að greiðsluflokkurinn yrði einn, þ.e. sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, sem ætlað var að ná markmiðum hvoru tveggja. Er sú einföldun ekki síst til hagsbóta fyrir einstaklingana sjálfa en fólk þarf stundum að fara á milli heilbrigðistengdrar endurhæfingar og atvinnutengdrar endurhæfingar og getur því óþarfa flækjustig fylgt því að þurfa að fara milli mismunandi greiðsluflokka í sama bataferlinu. Sjúkra- og endurhæfingargreiðslurnar greiðast því þeim sem taka þátt í virkri endurhæfingu en einnig er lagt til að heimilt verði að greiða þær þegar einstaklingur bíður eftir að viðurkennd meðferð eða endurhæfing hefjist eða telst enn of veikur til að taka þátt í endurhæfingarferli. Fyrir liggur að með þessu sé verið að stækka töluvert þann hóp sem nyti góðs af þessum greiðslum en í núverandi fyrirkomulagi er u.þ.b. fimmtu hverri umsókn um endurhæfingarlífeyri samkvæmt lögum um félagslega aðstoð synjað. Greiðslunum er þó eingöngu ætlað að koma til móts við þær aðstæður þegar fólk er með alvarlegan eða langvarandi heilsubrest sem talinn er geta haft áhrif til frambúðar á getu til virkni á vinnumarkað. Er því ekki átt við tilfallandi veikindi sem valda tímabundnum forföllum frá störfum.

Gert er ráð fyrir að áfram verði greidd heimilisuppbót samkvæmt lögum um félagslega aðstoð til einstaklinga sem fá örorkulífeyri og uppbótin verði einnig greidd með hlutaörorkulífeyri og til þeirra sem munu fá greiddar sjúkra- og endurhæfingargreiðslur. Tilgangur heimilisuppbótar er að koma til móts við þann kostnað sem fylgir því að hlutaðeigandi býr einn og sér einn um heimilisrekstur án þess að njóta fjárhagslegs hagræðis af sambýli eða samlögum við aðra um húsnæðisaðstöðu eða fæðiskostnað. Um nánari umfjöllun vísast til umfjöllunar um 16. gr. frumvarpsins.

Frítekjumörk, þ.e. þær tekjur sem ekki hafa áhrif á útreikning fjárhæðar greiðslna, eru mismunandi eftir eðli greiðsluflokkanna og hafa mismunandi markmið í samræmi við stefnu stjórnvalda á hverjum tíma. Eins og fram hefur komið er gert ráð fyrir almennu frítekjumarki annars vegar sem komi í stað sérstakra frítekjumarka vegna lífeyrissjóðs- og fjármagnstekna og hins vegar sérstöku frítekjumarki vegna atvinnutekna. Gert er ráð fyrir að frítekjumörkin verði mismunandi há eftir greiðsluflokkum eins og fram kemur hér á undan. Lagt er til að lækkunarhlutfall vegna tekna verði 45% af tekjum umfram frítekjumörkin fyrir samanlagða reiknaða fjárhæð allra greiðsluflokka sem einstaklingur á rétt á. Þannig er lagt til að dregið verði úr tekjutengingum og að lækkun vegna tekna verði sama hlutfall, þ.e. 45%, óháð fjölda greiðsluflokka sem er talið mun gagnsærra fyrirkomulag en nú gildir og til þess fallið að

einfalda mjög alla útreikninga auk þess að leiða til hærri greiðslna, ekki síst hjá þeim sem hafa lágstu tekjurnar.

Helstu skilyrði sem lagt er til að gildi um hvern greiðsluflokk fyrir sig, fjárhæð þeirra og samspil við aðrar tekjur eru eftirfarandi:

1. *Sjúkra- og endurhæfingargreiðslur* verði greiddar einstaklingum sem búa við langvarandi eða alvarlegan heilsubrest sem talinn er geta haft áhrif til frambúðar á getu þeirra til virkni á vinnumarkaði og fá viðurkennda meðferð eða taka virkan þátt í endurhæfingu með það að markmiði að stuðla að aukinni færni til atvinnuþátttöku. Skilyrði er að heilsubresturinn sé afleiðing sjúkdóms, slyss eða áfalls og að fyrir liggja staðfesting á meðferð eða endurhæfingaráætlun frá því þjónustukerfi sem veitir einstaklingi þjónustu. Einnig er lagt til að heimilt verði með sömu skilyrðum að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur einstaklingi sem biður eftir að fá meðferð eða að endurhæfing hefjist eða þegar heilsubrestur viðkomandi komi í veg fyrir að fyrirhuguð meðferð eða endurhæfing geti hafist. Liggja þarf fyrir staðfesting frá því þjónustukerfi sem veitir einstaklingi þjónustu um að viðkomandi komist að í meðferð eða endurhæfingu innan tiltekins tíma eða verði fær til þess. Lagt er til að fjárhæð sjúkra- og endurhæfingargreiðslna verði jafn há fjárhæð örorkulífeyris, þ.e. 380.000 kr. á mánuði og að hámarksgreiðslutími verði fimm ár með takmarkaðri heimild til framlengingar greiðslna. Gert er ráð fyrir að almennt frítekjumark verði 40.000 kr. á mánuði og að sérstakt frítekjumark vegna atvinnutekna greiðsluþega verði 160.000 kr. á mánuði.
2. *Hlutaörorkulífeyrir* verði greiddur þegar niðurstaða samþætts sérfræðimats er að geta umsækjanda til virkni á vinnumarkaði sé að umfangi 26-50%. Gert er ráð fyrir að skilyrði fyrir greiðslum verði að öðru leyti hin sömu og fyrir örorkulífeyri en að fjárhæð hlutaörorkulífeyris nemi 75% af fjárhæð fulls örorkulífeyris, eða 285.000 kr. á mánuði. Gert er ráð fyrir almennu frítekjumarki sem verði 100.000 kr. á mánuði og sérstöku frítekjumarki vegna atvinnutekna greiðsluþega sem verði 250.000 kr. á mánuði.
3. *Örorkulífeyrir* verði greiddur þegar niðurstaða samþætts sérfræðimats er að umsækjandi hafi litla sem enga getu til virkni á vinnumarkaði eða 0-25% og því litlar líkur taldar vera fyrir hendi á virkri atvinnuþátttöku, eftir atvikum að lokinni endurhæfingu. Lagt er til að mánaðarleg fjárhæð lífeyris verði 380.000 kr. og að almennt frítekjumark verði 100.000 kr. á mánuði. Ekki er lagt til sérstakt frítekjumark vegna atvinnutekna.
4. *Aldursviðbót* verði greidd með örorkulífeyri og hlutaörorkulífeyri. Er lagt til að fjárhæð fullrar aldursviðbótar verði 30.000 kr. á mánuði og að fjárhæðin lækki um 5% fyrir hvert ár eftir 24 ára aldur greiðsluþegans og að aldursviðbót greiðist ekki ef skilyrði hennar voru fyrst uppfyllt við 44 ára aldur umsækjanda eða síðar.
5. *Heimilisuppbót* verði greidd einhleypum greiðsluþegum sem búa einir og eru einir um heimilishald og hafa ekki fjárhagslegt hagræði af því að búa með öðrum. Gert er ráð fyrir að meginskilyrði heimilisuppbótar verði óbreytt frá gildandi lögum en að fjárhæð hennar verði 15% af fjárhæð örorkulífeyris, þ.e. 57.000 kr. á mánuði.
6. *Lækkun greiðslna vegna annarra tekna* verði samræmd milli greiðsluflokka og hún reiknuð þannig að 45% af samanlögðum tekjum greiðsluþegans umfram frítekjumörk komi til lækkunar á samtölu allra greiðsluflokka viðkomandi einstaklings. Um er að ræða tekjur frá öðrum en almannatryggingum, utan viðbótarlífeyrissparnaðar og

fjárhagsaðstoðar sveitarfélaga sem ekki teljast til tekna greiðsluþega. Þannig er gert ráð fyrir að lækkun vegna tekna verði 45% hvort sem viðkomandi fær greiðslur úr einum eða fleiri greiðsluflokkum en í því felst mikil einföldun á útreikningi greiðslna og eykur gagnsæi til muna.

7. Í ákvæðum til bráðabirgða er lagt til að þeir sem uppfylli skilyrði fyrir greiðslu örorkulífeyris 31. desember 2024 fái greiddan örorkulífeyri samkvæmt hinum nýju lagaákvæðum, verði frumvarp þetta að lögum, en í samræmi við örorkumat sem þá var í gildi. Enn fremur er lagt til að bera skuli saman greiðslur þeirra sem fengu greiddan örorkulífeyri ásamt sérstakri uppbót vegna framfærslu samkvæmt reglum sem voru í gildi árið 2024 og greiðslur samkvæmt þeim reglum sem gilda frá 1. janúar 2025. Leiði samanburðurinn til hærri greiðslna samkvæmt eldri reglum skuli greiða mismuninn. Þá er lagt til að þeir sem uppfylli skilyrði fyrir greiðslu örorkustyrks 31. desember 2024 skuli fá þær greiðslur áfram en í samræmi við örorkumat sem þá var í gildi. Loks er gert ráð fyrir að greiðsluþegum verði heimilt að óska eftir mati á getu til virkni á vinnumarkaði samkvæmt samþættu sérfræðimati frá og með 1. janúar 2025 og falli eldra mat úr gildi frá þeim tíma sem hið nýja mat liggur fyrir og að greiðslur ákvarðist á grundvelli hins nýja mats.

Í frumvarpi þessu er því um að ræða aukin réttindi einstaklinga sem ekki hafa fulla getu til virkni á vinnumarkaði, bæði þeirra er munu fá greiðslur frá lífeyristryggingum almannatryggingakerfisins, þ.e. örorkulífeyri og hlutaörorkulífeyri, og til þeirra sem þurfa á stuðningi að halda meðan á viðurkenndri meðferð og endurhæfingu stendur. Er jafnframt um að ræða mjög sambærilega einföldun greiðslukerfis og gerð var á ellilífeyri almannatrygginga með lagabreytingum sem tóku gildi 1. janúar 2017 og sem hafa einfaldað lífeyriskerfi almannatrygginga fyrir eldra fólk til muna.

3.2. Samþætt sérfræðimat.

Lagt er til að í stað skilyrðis um læknisfræðilegt örorkumat í lögum um almannatryggingar verði skilyrði um samþætt sérfræðimat, sem verði heildrænt mat á getu viðkomandi einstaklings til virkni á vinnumarkaði. Samþætta sérfræðimatið yrði byggt á hugmyndafræði sem liggur að baki svokölluðu ICF flokkunarkerfi sem er alþjóðlegt flokkunarkerfi um færni, fötlun og heilsu sem Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin (WHO) gefur út og viðheldur, en það var fyrst gefið út árið 2001. ICF flokkunarkerfið var þýtt á íslensku og gefið út í styttri útgáfu árið 2015. Hugmyndafræði ICF byggist á líf-sál-félagslegri nálgun (e. bio-psycho-social model) þar sem sjónarhorn læknisfræðinnar er samþætt félagslegu sjónarhorni. Hér er um að ræða nýja og breytta nálgun frá eldri hugmyndafræði sem byggist á líflæknisfræðilegu líkani (e. biomedical model) þar sem athyglin beindist fyrst og fremst að orsökum og einkennum sjúkdóma og afleiðingum þeirra með tilliti til líkamlegra og andlegra færniskerðinga. Þegar smíðað er mat með hugmyndafræði ICF að leiðarljósi er grundvöllur þess fjölpættur og byggður annars vegar á færni (út frá líkamlegum heilsuþáttum, virkni og þátttöku) og hins vegar aðstæðum (umhverfi og persónulegum þáttum). Megináhersla matsins er þannig á færni viðkomandi í samspili við umhverfi og aðstæður, fremur en á greiningar og sjúkdóma. Hugsunin að baki slíku mati lýtur að valdeflingu og því að styðja einstakling til þess að nýta sem best alla sína kosti. Aðferðir byggðar á ICF flokkunarkerfinu hafa jafnan rík einkenni sjálfsmats þar sem notandinn sjálfur er í forgrunni. Nálgun af þessum toga er sérstaklega mikilvæg í allri endurhæfingu þar sem líf-sál-félagsfræðileg sýn á heilsu er lykilatriði til þess að þjónustuaðili geti mætt einstaklingsbundnum þörfum.

Matið sem hér er gert ráð fyrir að verði notað við samþætt sérfræðimat er í undirbúningi og er þar m.a. horft til aðlögunar að íslensku samfélagi. Fullbúnu verður matinu ætlað að mæta sjónarmiðum um inngildingu og viðeigandi aðlögun á vinnumarkaði. Aðferðafræðin sem lögð er til grundvallar við smíði matsins er samþætt í þeim skilningi að horft verður samtímis á framangreinda þætti sem lúta að færni, aðstæðum og heilsu í víðum skilningi.

Samkvæmt því sem að framan er rakið er samþætt sérfræðimat ekki starfsgetumat í þeim skilningi að með því sé aðeins tekin ákvörðun um getu viðkomandi einstaklings til atvinnuþátttöku sem ráði því hvaða fjárhagslega stuðningi hlutaðeigandi eigi rétt á frá opinberum stuðningskerfum. Kerfi sem byggja alfarið á slíku mati hafa verið gagnrýnd, t.a.m. í Bretlandi og hefur þar jafnvel komið til tals að hverfa frá starfsgetumatinu (e. Work Capacity Assessment) og taka meira tilliti til aðstæðna hvers og eins. Þar hefur til dæmis verið gagnrýnt að þar sem matið leiddi til þeirrar niðurstöðu að sá sem metinn væri með tiltekna getu til atvinnuþátttöku en fengi svo ekki starf á vinnumarkaði þá ætti sá hinn sami ekki kost á frekari aðstoð við framfærslu og fengi heldur ekki aðstoð við að leita að og eftir atvikum prófa vinnu. Með breska matinu átti að fylgja stuðningur fyrir fatlað fólk og fólk með heilsubrest til að finna störf eða færa sig nær vinnumarkaðnum. Miðað við þá gagnrýni sem hefur komið fram þá hefur það ekki gengið nægilega vel eftir. Þá hefur gagnrýni á breska matið einnig beinst að því að það valdi þeim sem búa við skerta starfsgetu kvíða um afkomu sína og að þeim sé ekki veittur nauðsynlegur stuðningur. Í frumvarpi þessu er lagt til að einstaklingar sem metnir eru með 26–50% getu til virkni á vinnumarkaði og njóta hlutaörorkugreiðslna geti óskað eftir aðstoð Vinnumálastofnunar við atvinnuleit og fengið á sama tíma virknistyrk þannig samanlögð fjárhæð greiðslna nemi sömu fjárhæð og fullum örorkulífeyri í allt að 24 mánuði. Með samþættu sérfræðimati sem lagt er til í þessu frumvarpi að tekið verði upp og þeim stuðningi hvað framfærslu varðar og/eða við atvinnuleit sem lagður er til er farin önnur leið en sú breska sem hér var gerð að umfjöllunarefni. Samþætta sérfræðimatið verður alltaf einstaklingsbundið mat, byggt á hugmyndafræði ICF flokkunarkerfisins eins og fram er komið. Hafi hlutaörorkulífeyrisþegi ekki fengið vinnu við hæfi með stuðningi Vinnumálastofnunar að lokinni 24 mánaða atvinnuleit þá getur hann óskað eftir því að fara í samþætt sérfræðimat að nýju. Nánar er fjallað um þessi atriði í athugasemdum við a- og b-lið 3. gr. (örorkulífeyrir og hlutaörorkulífeyrir) og a-lið 24. gr. (virknistyrkur).

3.3. Samstarf þjónustukerfa.

Í frumvarpinu er lagt til að gerðar verði breytingar á lögum um vinnumarkaðsaðgerðir, lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, lögum um heilbrigðisþjónustu og lögum um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða í því skyni að lögfesta skyldu þjónustukerfa, í skilningi frumvarpsins, til að eiga samstarf og samvinnu sín á milli með það að markmiði að stuðla að heildstæðri nálgun og samfellu við veitingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga þar sem miðað er við þarfir hvers og eins og að endurhæfingin sé samfelld.

Lagt er til að hvert þjónustukerfi skuli eiga samstarf og samvinnu við önnur þjónustukerfi um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis en með því er átt við einstaklinga sem annaðhvort þurfa á þjónustu að halda frá fleiri en einu kerfi í einu eða þurfa að flytjast á milli þjónustukerfa. Á þetta einkum við um þá einstaklinga sem eru með fjölþættan vanda og leita því eftir þjónustu í tengslum við endurhæfingu hjá fleiri en einu þjónustukerfi, jafnvel á sama tíma. Mikilvægt þykir að þegar þjónusta er veitt í tengslum við endurhæfingu einstaklinga skuli hún veitt innan viðeigandi

kerfis á hverjum tíma og að samvinna sé tryggð milli þjónustukerfa þegar það á við. Með því móti er gert ráð fyrir að tryggð verði nauðsynleg yfirsýn yfir þá þjónustu sem einstaklingar fá frá þjónustukerfunum.

Með frumvarpinu er lagt til að kveðið verði á um skyldu þjónustukerfa til að gera með sér samning um samstarf og samvinnu sín á milli og hvernig skipulag samstarfsins verði innan þess ramma sem settur er fram í þeim sérlægum sem þjónustukerfin starfa eftir. Er þannig gert ráð fyrir að þjónustukerfin semji sín á milli meðal annars um starfsemi samhæfingarteyma sem þau koma á fót, svo sem hvenær málum skuli vísað til teymanna og hvernig ábyrgð færist milli einstakra kerfa. Mikilvægt þykir að samstarf þjónustukerfanna sé formgert og að skýrt sé hvernig ábyrgð á málum einstaklinga færist milli kerfa, svo sem þegar aðstæður þeirra breytast. Jafnframt þykir mikilvægt að veita kerfunum tækifæri til að semja um samstarfið í stað þess að kveða nánar á um það í lögum þar sem ljóst er að bæði þekkingu á sviði endurhæfingar og tækni fleygir fram og því mikilvægt að samstarfið geti auðveldlega aðlagð sig að nýjustu þekkingu og tækni. Er þannig til að mynda ekki kveðið sérstaklega á um fjölda samninga eða fjölda starfandi samhæfingarteyma, en þó er gengið út frá því að a.m.k. eitt samhæfingarteymi verði til taks í hverju heilbrigðisumdæmi. Einnig hefur sýnt sig að oft þarf að breyta fyrirkomulagi samstarfs þegar það skilar ekki tilætluðum árangri og reyna nýjar aðferðir sem þykja vænlegri til árangurs. Þykir mikilvægt að unnt sé að bregðast hratt við þannig að komið sé í veg fyrir óþarfa flöskuhálsa eða aðrar hindranir sem kunna að koma upp við framkvæmdina vegna breyttra aðstæðna. Gengið er út frá því að þjónustukerfin sjálf hafi rúmt svigrúm til þess að ákveða í samningum hvernig samvinnu þeirra á milli skuli háttað. Þá er gert ráð fyrir að samningar geti komið til endurskoðunar eins oft og þurfa þykir að mati þjónustukerfanna.

Gerir frumvarpið ráð fyrir að í framangreindum samningi þjónustukerfanna um samstarf komi meðal annars fram að þau setji á laggirnar samhæfingarteymi sín á milli sem hafi það hlutverk að tryggja að einstaklingar njóti heildstæðrar nálgunar í endurhæfingu þegar það á við með því að stuðla að nauðsynlegri yfirsýn yfir þá þjónustu sem hlutaðeigandi einstaklingur fær. Gert er ráð fyrir að hvert þjónustukerfi skuli tilnefna fagaðila í teymin. Er þannig gengið út frá því að það sé hlutverk hvers þjónustukerfis að sjá samhæfingarteymunum fyrir viðeigandi sérfræðiþekkingu og að þátttaka í teymunum sé hluti af starfsskyldum viðkomandi sérfræðinga þjónustukerfanna.

Samhæfingarteymunum er þannig ætlað að tryggja aukna samfellu í endurhæfingu fólks sem þarf þjónustu fleiri en eins kerfis, þurfi að fara milli kerfa eða þjónustupörf þess þykir óljós. Teymin eru þá eins konar samráðsvettvangur og leggja til þá þjónustu sem gæti gagnast viðkomandi. Þeim er ekki ætlað að taka bindandi ákvarðanir um þá þjónustu sem einstaklingum í einstökum málum stendur til boða heldur er það viðeigandi þjónustukerfi sem ber ábyrgð á endurhæfingu viðkomandi sem tekur slíkar ákvarðanir. Sem dæmi má nefna að ef mat samhæfingarteymis er að einstaklingur sé í þörf fyrir þjónustu á sviði atvinnutengdrar starfsendurhæfingar yrði málinu vísað til VIRK-Starfsendurhæfingarsjóðs ses. sem þá tæki við ábyrgð á málinu og hefði samband við viðkomandi. Telji samhæfingarteymið að virknimöguleikar einstaklingsins séu takmarkaðir vegna heilsufarsástandna og starfsgeta engin að svo stöddu, yrði lagt til að heilsugæslan bæri ábyrgð á málinu sem þá fylgir málinu eftir sem ábyrgðaraðili innan heilbrigðiskerfisins. Síðar gætu aðstæður einstaklingsins breyst þannig að heilsugæslan vísaði málinu áfram til VIRK-Starfsendurhæfingarsjóðs ses. sem tæki þá við ábyrgð á máli einstaklingsins. Samhliða kann jafnframt að vera að einstaklingur þurfi á þjónustu annars þjónustukerfis að halda, svo sem félagsþjónustu hlutaðeigandi sveitarfélags.

VIRK-Starfsendurhæfingarsjóður ses. gæti engu að síður áfram borið ábyrgð á endurhæfingu viðkomandi en fylgt því eftir að viðkomandi leiti einnig til félagsþjónustunnar svo auka mætti líkur á að atvinnutengd starfsendurhæfing bæri árangur. Hvert þjónustukerfi ber faglega ábyrgð á þeirri þjónustu sem það veitir. Einnig þurfa þjónustukerfin að tryggja í samstarfi sínu að einstaklingum sé fylgt eftir milli þjónustukerfa þegar þörf er á þjónustu fleiri en eins kerfis og hvernig ábyrgðin færist yfir. Jafnframt að þau skilgreini sín á milli hvaða kerfi beri ábyrgð á samþættingu endurhæfingar í slíkum tilfellum. Sé þörf á framfærslu er ávallt við það miðað að Tryggingastofnun hafi fullnægjandi upplýsingar og gögn til að hægt sé að taka ákvörðun um viðeigandi greiðslur almannatrygginga.

Með frumvarpinu er lagt til að kveðið verði á um skyldur þjónustukerfa til að miðla sín á milli upplýsingum sem nauðsynlegar eru í tengslum við samstarf þjónustukerfa og að sérstaklega verði kveðið á um þjónustugátt þjónustukerfa í lögum um almannatryggingar. Meðal annars í því skyni að tryggja sanngjarna og gagnsæja vinnslu persónuupplýsinga þykir mikilvægt að sérstaklega sé fjallað um vinnslu persónuupplýsinga á vettvangi samhæfingarteyma í samningi um samvinnu þjónustukerfa frumvarpsins. Þá er gert er ráð fyrir að þjónustukerfunum beri eftir því sem við á að upplýsa hlutaðeigandi einstaklinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018, sbr. 14. gr. reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2016/67. Mikilvægt þykir að hlutaðeigandi einstaklingar séu upplýstir um tilgang upplýsingaöflunar áður en hún á sér stað, ásamt frekari upplýsingum sem viðeigandi teljast hverju sinni til að tryggja sanngjarna og gagnsæja vinnslu gagnvart hlutaðeigandi aðilum. Er í þessu sambandi jafnframt gert ráð fyrir að hlutaðeigandi einstaklingar geti með einföldum og skilvirkum hætti áttað sig á því hvaða upplýsingum er miðlað á milli kerfa í því skyni að tryggja samfellu í endurhæfingu viðkomandi.

Í núverandi fyrirkomulagi hefur reynst flókið og ýmsum vandkvæðum bundið að kalla fram heildstæða mynd af þjónustuferlum í endurhæfingu og hvernig einstaklingsbundnum þörfum verður best mætt. Með þjónustugátt þjónustukerfa er markvisst stuðlað að því að einstaklingar fái rétta endurhæfingarþjónustu á réttum stað og réttum tíma. Lögð er áhersla á að þessi kerfi eru til staðar fyrir einstaklinga og að samvinna kerfanna hafi ætíð að markmiði að bæta einstaklingsbundna þjónustu. Með tilkomu þjónustugáttarinnar, verði frumvarp þetta að lögum, og áherslu á samfellu í öllum ferlum skapast jafnframt tækifæri til mikilvægra úrbóta hvað varðar nánari og betri greiningar á endurhæfingarúrræðum og árangri af þeim og að ýmsum kerfislægum áskorunum verði mætt. Þjónustugáttin er einnig lykilatriði í því skyni að draga fram þörf fyrir uppbyggingu nýrra úrræða og mat á árangri þeirra sem fyrir eru. Þannig er í nýju fyrirkomulagi þjónustugáttar og samvinnu þjónustukerfa gert ráð fyrir eftirfylgni á þeim tíma þegar fólk bíður eftir því að fá meðferð eða að endurhæfing hefjist. Er gert ráð fyrir að hlutaðeigandi þjónustukerfi staðfesti hvenær viðkomandi komist að í meðferð eða endurhæfingu. Tölfræði um þennan þátt er enn fremur mikilvægt tæki til þess að vinna á biðlistum.

3.4. Virknistyrkur.

Með frumvarpinu er gert ráð fyrir að gerðar verði breytingar á lögum um vinnumarkaðsaðgerðir þar sem Vinnumálastofnun verði falin framkvæmd virknistyrkja til atvinnuleitenda sem rétt eiga á hlutaörorkulífeyri skv. lögum um almannatryggingar og eru búsettir, með skráð lögheimili og staddir hér á landi. Gert er ráð fyrir að skilyrði fyrir

virknistyrks verði jafnframt að viðkomandi einstaklingar teljist í virkri atvinnuleit í skilningi frumvarpsins.

Gert er ráð fyrir að fjárhæð virknistyrks nemi mismun hlutaörorkulífeyris og örorkulífeyris samkvæmt lögum um almannatryggingar og er gert ráð fyrir að atvinnuleitendur geti fengið slíkan styrk í allt að 24 mánuð. Hefji atvinnuleitandi störf á vinnumarkaði er gert ráð fyrir að greiðslur virknistyrks falli niður en gert ráð fyrir að tímabil virknistyrks geti endurnýjast hafi viðkomandi starfað á innlendum vinnumarkaði í a.m.k. 12 mánuði frá því að hann fékk síðast virknistyrk.

Í ljósi þess að gert er ráð fyrir að einstaklingur sem lýkur tímabili virknistyrks geti óskað eftir að gangast undir samþætt sérfræðimat að nýju er gert er ráð fyrir að Vinnumálastofnun beri að upplýsa Tryggingastofnun um það hvort atvinnuleit sé að mati stofnunarinnar fullreynd áður en tímabilinu líkur.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

Frumvarp þetta er talið samrýmast stjórnarskrá og alþjóðlegum skuldbindingum.

Í 1. mgr. 76. gr. stjórnarskrárinnar er kveðið á um það að öllum sem þess þurfa skuli tryggður í lögum réttur til aðstoðar vegna meðal annars sjúkleika, örorku og elli. Aðstoðin getur verið í formi þjónustu eða greiðslna. Í dómaframkvæmd hefur því verið slegið föstu að það sé hlutverk löggjafans að útfæra fyrirkomulag aðstoðarinnar og að ákveða þau mörk, sem fjárhæðir lífeyrisgreiðslna almannatrygginga miðast við. Þá nýtur það sjónarmið almennrar viðurkenningar að slíkum stuðningi beri að forgangsraða í þágu þeirra sem metin eru í mestri þörf fyrir aðstoð á hverjum tíma. Þannig fá þeir sem litlar eða engar tekjur hafa sér til framfærslu meiri aðstoð frá hinu opinbera en þeir sem hafa hærri tekjur.

Í samræmi við 1. mgr. 76. gr. stjórnarskrárinnar er það markmið laga um almannatryggingar sbr. 1. gr. laganna að tryggja þeim sem lögin taka til og sem þess þurfa greiðslur vegna meðal annars örorku og elli. Gildissvið laganna er tilgreint í 3. gr. og er í frumvarpi þessu lagt til að sjúkra- og endurhæfingargreiðslur verði tilgreindar í 1. mgr. 3. gr. Sjúkra- og endurhæfingargreiðslur teljast þó ekki til lífeyrstrygginga eins og á við um hlutaörorkulífeyri sem lagt er til að bætist við 2. mgr. 3. gr. laganna heldur er um að ræða tímabundnar greiðslur vegna óvinnufærni í kjölfar sjúkdóms, slyss eða áfalls meðan á meðferð eða endurhæfingu stendur og teljast því efnislega vera sjúkrageiðslur. Verði frumvarp þetta að lögum mun réttarstaða þeirra sem þurfa slíka aðstoð styrkjast með tilkomu nýs greiðsluflokks sjúkra- og endurhæfingargreiðslna sem kveðið verði á um í lögum um almannatryggingar. Einnig mun staða þeirra sem metnir eru með skerta getu til virkni á bilinu 26-50% styrkjast með tilkomu hins nýja hlutaörorkulífeyris og tengdra greiðslna.

Í samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks er kveðið á um hæfingu og endurhæfingu í 26. gr., um menntun í 24. gr. og atvinnu í 27. gr. þar sem fram kemur að aðildarríkin viðurkenni rétt fatlaðs fólks, til jafns við aðra, til vinnu. Í því felst réttur til að fá ráðrúm til að afla sér lífsviðurværis með vinnu að eigin vali eða vinnu sem er þegin á frjálsan hátt á vinnumarkaði og í vinnuumhverfi sem fötluðu fólki stendur opið, er án aðgreiningar og því aðgengilegt. Þá móta heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna í vaxandi mæli áherslur stjórnvalda þótt þau teljist ekki vera alþjóðlegar skuldbindingar. Í landsrýnisskýrslu íslenskra stjórnvalda um heimsmarkmiðin (2023) er vinna við endurskoðun örorkulífeyriskerfisins sérstaklega nefnd í umfjöllun um markmið (1) og tengd við undirmarkmið (1.3) um félagslega vernd (1) engin fátækt og (3) heilsa og vellíðan.

Þá er efni frumvarpsins talið til þess fallið að samræma almannatryggingalögin og framkvæmd þeirra enn betur við þær alþjóðlegu skuldbindingar sem felast í gagnkvæmum milliríkjasamningum á sviði almannatrygginga sem Ísland hefur gert.

Í 59. gr. almannatryggingalaga er tekið fram að ríkisstjórninni sé heimilt að semja við erlend ríki um gagnkvæm réttindi og skyldur samkvæmt lögnum. Í samningunum megi meðal annars veita undanþágur frá ákvæðum laganna og heimila takmarkanir á beitingu þeirra. Í samningunum megi meðal annars kveða á um að búsetu-, atvinnu- eða tryggingatímabil í öðru samningsríki skuli jafngilda búsetutíma hér á landi, kveða þar á um rétt til greiðslu bóta við búsetu í öðru samningsríki, jafnræði, skörun greiðslna og hvaða löggjöf skuli beita. Vísað er til áhrifa milliríkjasamninga og ákvæða þeirra á nokkrum stöðum í lögnum, sbr. sérstaklega 4.-5. gr., 2. mgr. 16. gr., 4. mgr. 24. gr., 4. mgr. 56. gr., 58.-59. gr. og 64. gr. laganna. Helstu milliríkjasamningar á sviði almannatrygginga eru almannatryggingaákvæði samningsins um Evrópska efnahagssvæðið, sbr. lög nr. 2/1993 og reglugerðir um samræmingu almannatryggingakerfa (EB) nr. 883/2004 og (EB) nr. 987/2009 með síðari breytingum, eins og þær hafa verið felldar undir VI. viðauka við samninginn, ásamt viðaukum með sérreglum og bókunum ríkjanna, sbr. einnig 64. gr. laganna. Reglugerðirnar um samræmingu almannatryggingakerfa kveða á um samspil almannatryggingalöggjafar samningsríkjanna þegar tryggðir einstaklingar fara á milli ríkjanna en samræma hvorki löggjöf ríkjanna né koma í staðinn fyrir almannatryggingalög þeirra. Aðildarríki EES-samningsins eru nú 30. Þá er rétt að nefna Norðurlandasamninginn um almannatryggingar sem hefur lagagildi hér á landi sbr. lög nr. 119/2013. Auk Norðurlandanna fimm hafa Grænland og Færeyjar gerst aðilar að samningnum. Samkvæmt Norðurlandasamningnum gilda meðal annars almannatryggingareglugerðir EES-samningsins um alla sem falla undir samninginn og búa í norrænu landi. Stofnsamningur Fríverslunarsamtaka Evrópu sem gildir milli Íslands, Noregs, Liechtenstein og Sviss sem og samningur um ráðstafanir vegna útgöngu Bretlands úr Evrópusambandinu og Evrópska efnahagssvæðinu sem gildir milli Íslands, Noregs, Liechtenstein og Bretlands innihalda einnig ákvæði um almannatryggingar sem eru efnislega að miklu leyti eins og almannatryggingareglugerðir EES-samningsins. Þá tók nýr samningur milli síðar nefndu aðilanna um samræmingu á sviði almannatrygginga gildi í ársbyrjun 2024. Einnig eru nokkrir tvíhliða milliríkjasamningar í gildi. Ákvæði samninganna geta verið ólík hvað varðar persónulegt og efnislegt gildissvið en meginmarkmið þeirra er þó að auðvelda þeim sem samningarnir taka til og sem flytja á milli samningsríkjanna að fá aðild að almannatryggingakerfum ríkjanna sem flutt er til og að fá áfram greiðslur sem réttur hefur áunnist til þótt búseta sé í eða flutt til annars samningsríkis.

Í 1. mgr. 3. gr. reglugerðar (EB) nr. 883/2004 er talið upp til hvaða löggjafar samningsríkjanna reglugerðin nái, meðal annars laga um sjúkrabætur, örorkubætur, bætur vegna elli og bætur til eftirlifenda. Löggjöf um endurhæfingargreiðslur er ekki nefnd þrátt fyrir að tegundum greiðslna vegna endurhæfingar og/eða starfsendurhæfingar hafi fjölgað í ríkjunum og er því enn ekki kveðið á um það í reglugerðinni hvort eða hvernig skuli samræma slíkar greiðslur við för milli ríkjanna. Með frumvarp þessu er meðal annars lagður til nýr greiðsluflokkur í almannatryggingum, þ.e. sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, og þarf að meta hvort hinn nýi greiðsluflokkur teljist falla undir gildissvið EES-reglugerðanna um samræmingu almannatryggingakerfa og þá hvaða tryggingaflokk. Löggjafinn hefur ekki samþykkt að greiðsluflokkurinn endurhæfingarlífeyrir samkvæmt gildandi lögum um félagslega aðstoð falli undir efnislegt gildissvið reglugerðanna, sbr. 1. gr. laga um félagslega

aðstoð, heldur talið að um væri að ræða greiðslur félagslegrar aðstoðar sem reglugerðirnar taka ekki til, sbr. a-lið 5. mgr. 3. gr. reglugerðar nr. (EB) 883/2004. Verði frumvarp þetta að lögum mun greiðsluflokkurinn sjúkra- og endurhæfingargreiðslur að mati ráðuneytisins aftur á móti falla undir efnislegt gildissvið EES-reglugerðanna, þ.e. ákvæði þeirra um sjúkrabætur, sbr. a-lið 1. mgr. 3. gr. reglugerðar nr. (EB) 883/2004, auk almennu ákvæðanna. Er hér vísað til þess sem fram kom í frumvarpi því sem varð að lögum nr. 18/2023. Einnig er litið til máls EFTA dómstólsins nr. E-8/20, þar dómstólinn komst að þeirri niðurstöðu að norsku greiðslurnar *arbeidsavklaringspenger* teljist vera sjúkrabætur í skilningi a-liðar 1. mgr. 4. gr. reglugerðar nr. 1408/71 og a-liðar 1. mgr. 3. gr. reglugerðar (EB) nr. 883/2004. Þetta hefur þau áhrif að fylgja skal ákvæðum reglugerðar (EB) nr. 883/2004 við framkvæmd nýja greiðsluflokksins þegar umsækjandi eða greiðsluþegi sem fellur undir reglugerðina nýtir eða hefur nýtt sér rétt sinn til frjálsrar farar milli samningsríkjanna. Nánar er fjallað um áhrif þess í kafla 6.4. Í frumvarpinu er jafnframt gert ráð fyrir að í lögum um vinnumarkaðsaðgerðir verði kveðið á um heimild Vinnumálastofnunar til að greiða einstaklingum, sem eiga rétt á hlutaörorkulífeyri samkvæmt lögum um almannatryggingar, fjárhæð sem nemur mismun hlutaörorkulífeyris og örorkulífeyris, á meðan þeir eru í virkri atvinnuleit enda séu tiltekin skilyrði uppfyllt. Greiðslunum er meðal annars ætlað að styðja einstaklinga sem hafa skerta getu til virkni á vinnumarkaði á meðan þeir eru að finna störf á vinnumarkaði með aðstoð Vinnumálastofnunar og er því um sérstaka vinnumarkaðsaðgerð að ræða sem talið er að falli ekki undir efnislegt gildissvið framangreindra EES reglugerða.

5. Samráð. (Í vinnslu)

6. Mat á áhrifum.

6.1. Hagræn og fjárhagsleg áhrif.

Framangreindar breytingar eru í samræmi við stefnu ríkisstjórnarinnar um bætt lífskjör og lífsgæði fólks með skerta getu til virkni á vinnumarkaði, þar á meðal með áherslu á þátt endurhæfingar og aukna möguleika til virkni og þátttöku á vinnumarkaði. Talið er að áhersla á virkni og snemmtæka íhlutun geti dregið úr áhættu á því að einstaklingar hefji ótímabæra töku örorkulífeyris og falli út af vinnumarkaði vegna þess og verði þannig fyrir tekjutapi til framtíðar. Breytingarnar eru því bæði taldar þjóðhagslega hagkvæmar og til þess fallnar að bæta lífskjör og stöðu þeirra sem hafa litla sem enga getu til virkni á vinnumarkaði eða búa við skerta getu til virkni á vinnumarkaði til þess að framfæra sig og þurfa af þeim sökum á stuðningi almannatryggingakerfisins að halda.

Lagt hefur verið mat á kostnað vegna frumvarpsins auk þess sem leitað var til utanaðkomandi ráðgjafa til að meta fjárhagsleg, hagræn og samfélagsleg áhrif frumvarpsins. Verður þar sérstaklega litið til þess ávinnings sem breytingin mun skila, en vísbendingar eru um að jákvæð efnahagsleg áhrif muni á næstu árum vega upp þann kostnað sem af frumvarpinu hlýst í upphafi.

Gert var ráð fyrir kostnaði vegna frumvarpsins í fjármálaáætlun 2024-2028, sem saman stendur af kostnaði við innleiðingu frumvarpsins og vegna vinnumarkaðsaðgerða frá árinu 2024 auk ríflega 16 milljarða króna auknum framlögum árlega vegna nýs greiðslukerfis frá árinu 2025. Fjárhæðin miðast við forsendur fjárlaga 2023 og er gert ráð fyrir að hún taki sömu breytingum og bætur almannatrygginga frá þeim tíma.

6.2. Áhrif á samfélagið.

Í skýrslu forsætisráðherra um fátækt og áætlaðan samfélagslegan kostnað (2023) kemur fram að „þótt fátækt hafi fyrst og fremst áhrif á lífsgæði þeirra sem búa við fátækt getur hún einnig haft umtalsverð áhrif á aðra í samfélaginu. Fátækt hefur til að mynda mikil áhrif á fjármál hins opinbera. Fyrir utan beinar tilfærslur vegna lágra tekna getur fátækt haft óbein áhrif á útgjöld til heilbrigðismála, löggæslu og refsivörslu. Fátækt getur einnig skert framleiðni í samfélaginu og dregið þannig úr skatttekjum hins opinbera. Þá getur fátækt skapað samfélagslegan kostnað vegna áhrifa á aðra í samfélaginu, til að mynda vegna aukinnar tíðni afbrota og áhrifa á börn sem alast upp við fátækt.“

Frumvarpið mun hafa jákvæð áhrif á þá einstaklinga sem hafa enga eða litla getu til virkni á vinnumarkaði, þá sem hafa skerta getu til virkni á vinnumarkaði sem og þá sem falla tímabundið af vinnumarkaði og eru í þörf fyrir meðferð eða endurhæfingu. Breytingar á greiðslukerfi almannatrygginga sem fela í sér hvata til virkni og bætt kjör ættu allar að koma einstaklingum með örorku og skerta getu til virkni á vinnumarkaði til góða, auka lífsgæði þeirra auk þess að hafa jákvæð áhrif á samfélagið í heild. Þá er frumvarpið talið til þess fallið að draga úr fátækt í samfélaginu þar sem þeir sem búa við örorku eða litla getu til virkni á vinnumarkaði er sá hópur sem hefur hvað minnst tekjur sér til framfærslu.

6.3. Áhrif á jafnrétti kynjanna.

Hlutfallslega fleiri konur á vinnumarkaði sinna störfum þar sem laun eru talin lág og hættan á að falla út af vinnumarkaði fyrir lífeyrisaldur virðist meiri í slíkum störfum. Þá hafa hlutfallslega fleiri konur tekið þátt í starfsendurhæfingu hjá VIRK-Starfsendurhæfingarsjóði ses. frá stofnun sjóðsins árið 2008. Einnig er nýgengi meira meðal kvenna eða um 60% af nýgengi örorku- og endurhæfingarlífeyrisþega. Þar sem konur eru í meiri hluta þeirra sem falla út af vinnumarkaði vegna sjúkdóma eða slysa munu þær breytingar sem lagðar eru til í frumvarpi þessu gagnast konum í meira mæli en körlum. Ólík staða karla og kvenna í þjóðfélaginu endurspeglast í mismunandi greiðslum til þeirra frá almannatryggingum. Þau sem fá lágur eða engar tekjur af atvinnu eða greiðslur úr lífeyrissjóðakerfinu fá hærra greiðslur frá almannatryggingum. Almennatryggingakerfið stuðlar þannig að tekjujöfnuði og nýtist fremur konum en körlum þar sem þær eru almennt með lægri tekjur, aðrar en greiðslur frá almannatryggingum, sér til framfærslu. Frumvarpið stuðlar þannig að auknu jafnrétti kynjanna.

6.4. Áhrif á almannatryggingar og afkomu greiðsluþega.

Verði frumvarpið að lögum munu réttindi örorkulífeyrisþega innan almannatryggingakerfisins aukast. Samkvæmt frumvarpinu verður greiddur nýr örorkulífeyrir frá almannatryggingum til einstaklinga með litla sem enga getu til virkni á vinnumarkaði í stað greiðsluflokkanna örorkulífeyris og tekjutryggingar og sérstakrar uppbótar til framfærslu samkvæmt lögum um félagslega aðstoð. Eykur þessi breyting mjög réttindi örorkulífeyrisþega, ekki síst hjá þeim hópi sem býr erlendis í öðru ríki sem er aðili að samningnum um Evrópska efnahagssvæðið en sem hafa áður áunnið sér réttindi í almannatryggingum hér á landi. Sama á við um þá örorkulífeyrisþega sem munu flytja til annars samningsríkis síðar, taki samningurinn við það ríki til örorkugreiðslna. Er gert ráð fyrir að fjárhæðir greiðslna til þess hóps muni hækka við breytinguna. Þá munu réttindi einstaklinga sem ekki hafa fulla getu til virkni á vinnumarkaði en eru þó metnir með 26-50% getu aukast þar sem gert er ráð fyrir að til viðbótar atvinnutekjum muni þeir fá greiddan hlutaörorkulífeyri

sem muni nema 75% af fjárhæð fulls örorkulífeyris með háu frítekjumarki vegna atvinnutekna, auk almenns frítekjumarks. Þannig verður þeim sem hafa tækifæri til að taka þátt á vinnumarkaði að hluta samhliða hlutaörorkulífeyri gert kleift að auka ráðstöfunartekjur sínar umtalsvert með þátttöku á vinnumarkaði því auk launa munu þeir eiga rétt á hlutaörorkulífeyri og eftir atvikum aldursviðbót og heimilisuppbót. Áfram er gert ráð fyrir greiðslu aldursviðbótar til örorkulífeyrisþega sem og hlutaörorkulífeyrisþega en með breyttu sniði sem felst í því að aldursviðbót er eingöngu greidd þeim sem metnir hafa verið ungir að árum til örorku í fyrsta sinn. Þá er gert ráð fyrir að þeir greiðsluþegar sem reki heimili einir fái greidda heimilisuppbót sem áfram verði kveðið á um í lögum um félagslega aðstoð.

Þá mun réttarstaða einstaklinga með langvarandi eða alvarlegan heilsubrest sem eru í þörf fyrir tímabundnar greiðslur vegna óvinnufærni í kjölfar sjúkdóma, slysa eða áfalla styrkjast verði frumvarpið að lögum enda komi nýr greiðsluflokkur samkvæmt lögum um almannatryggingar, *sjúkra- og endurhæfingargreiðslur*, í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð. Nýi greiðsluflokkurinn nær einnig til breiðari hóps einstaklinga en endurhæfingarlífeyrir samkvæmt gildandi lögum auk þess að greiðast til lengri tíma en gert er ráð fyrir að sjúkra- og endurhæfingargreiðslur greiðist í allt að fimm ár á meðan á meðferð eða endurhæfingu stendur enda sé það talið líklegt til að bæta færni greiðsluþega til atvinnuþátttöku. Enn fremur er lagt til að heimilt verði að framlengja greiðslutímabil um allt að 24 mánuði ef um er að ræða einstakling í mjög viðkvæmri stöðu sem vegna fjölþætts vanda þarfnast frekari endurhæfingar. Þetta fyrirkomulag er talið til þess fallið að styrkja stöðu þeirra sem missa getu sína til virkni á vinnumarkaði tímabundið.

Sameining greiðsluflokka og breyttar útreikningsreglur eru taldar vera til einföldunar og að sama skapi er hagur þeirra sem hafa áunnið sér lítinn lífeyrisrétt í lífeyrissjóðakerfinu bættur með sameiningu greiðsluflokka og hærri frítekjumörkum. Allt þetta er því talið vera til hagsbóta fyrir lífeyrisþega. Afleiðingar af samþykktu frumvarpi fyrir einstaklinga með takmarkaða getu til virkni á vinnumarkaði eru því í heildina taldar verða jákvæðar.

Auk þess sem að framan greinir er talið að staða þeirra sem búa við óvinnufærni í kjölfar sjúkdóma, slysa eða áfalla og flytjast milli landa muni einnig styrkjast. Eins og fram kemur í kafla 4 mun nýi greiðsluflokkurinn, sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, að mati ráðuneytisins falla undir efnislegt gildissvið EES-reglugerðanna um samræmingu almannatryggingakerfa, þ.e. ákvæði þeirra um sjúkrabætur, sbr. a-lið 1. mgr. 3. gr. reglugerðar (EB) nr. 883/2004 sem hefur þau áhrif að þær reglur gilda auk almennu ákvæðanna ef um för milli samningsríkjanna er að ræða. Ákvæði reglugerðanna um sjúkrabætur eru að mörgu leyti ólík ákvæðunum um elli- og örorkulífeyri og krefjast annars konar umsýslu framkvæmdaraðila. Í II. bálki reglugerðar (EB) nr. 883/2004 eru ákvæði um ákvörðun þess hvaða löggjöf skuli beita. Meginreglan er sú að þeir sem reglugerðin tekur til heyrja aðeins undir löggjöf eins samningsríkis hverju sinni og að einstaklingar á vinnumarkaði falla undir löggjöf þess ríkis þar sem starfið fer fram. Sérákvæði gilda um tiltekna hópa, t.d. útsenda starfsmenn, opinbera starfsmenn og þá sem starfa um borð í skipi. Þegar veikindi eða slys eiga sér stað hjá einstaklingi sem farið hefur á milli samningsríkjanna fer um rétt til bóta almannatrygginga skv. lögum þess ríkis sem viðkomandi heyrir undir þegar óvinnufærnin kemur til. Meginreglan um sjúkrabætur er að þær greiðast eingöngu frá einu samningsríki á hverjum tíma og í samræmi við löggjöf þess ríkis sem viðkomandi fellur undir. Aftur á móti skal, þegar um lífeyri vegna elli eða örorku er að ræða, ákvarða rétt til lífeyris samkvæmt löggjöf í hverju því ríki þar sem viðkomandi hefur heyrt undir og áunnið sér lífeyrisréttindi og samanstandur heildarlífeyrir einstaklings því af greiðslum frá hverju ríki um sig en það á ekki við um

sjúkrabætur. Í III. bálki, 1. kafla, reglugerðar (EB) nr. 883/2004 eru nánari ákvæði um meðal annars sjúkrabætur. Í 21. gr. er fjallað um sjúkrabætur í peningum sem greiðast samkvæmt löggjöf þess ríkis sem viðkomandi einstaklingur fellur undir samkvæmt framansögðu. Njóti hann aðstoðar (heilbrigðisþjónustu) í öðru samningsríki en því sem hann fellur undir samkvæmt framangreindu ber því ríki sem viðkomandi fellur undir að endurgreiða kostnaðinn. Sjúkratryggingastofnunin annast endurkröfur og endurgreiðslur samkvæmt EES-reglugerðunum. Þá er í 12. gr. Norðurlandasamnings um almannatryggingar sbr. lög nr. 119/2013 kveðið á um samstarf vegna endurhæfingar þegar aðstæður ná yfir landamæri. Enn fremur ber þess að geta að ef skilyrði fyrir greiðslu bóta samkvæmt löggjöf þess ríkis sem viðkomandi fellur undir eru að öðru leyti uppfyllt kann að vera skylt að greiða bæturnar áfram þótt greiðsluþegi dvelji eða búi í öðru samningsríki sbr. 7. gr. reglugerðarinnar og 58. gr. almannatryggingalaga sbr. einnig niðurstöðu EFTA dómstólsins í máli E-8/20 sem áður hefur verið vísað til. Umsýsla og afgreiðsla mála þegar umsækjandi eða greiðsluþegi fer eða flytur á milli samningsríkjanna kann því að vera flókin og krefjast mikilla samskipta við þar til bærar stofnanir í öðrum samningsríkjum. Þótt slík tilvik verði væntanlega fátíð getur þeim farið fjölgandi samhliða herra hlutfalli íbúa af erlendum uppruna.

6.5. Áhrif á persónuvernd.

Vinna þarf með persónuupplýsingar svo unnt verði að framkvæmda þær breytingar sem frumvarp þetta felur í sér og var við vinnslu frumvarpsins litið til laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga nr. 90/2018. Vinnsla persónuupplýsinga sem leiðir af frumvarpinu er nauðsynleg til að tryggja heildræna nálgun við mat á þörfum einstaklinga fyrir þjónustu í tengslum við endurhæfingu þar til endurhæfing telst fullreynd og til að unnt sé að greiða einstaklingi þær greiðslur almannatrygginga sem hann á rétt á miðað við stöðuna á hverjum tíma. Í þeim tilgangi að ná markmiðun um snemmtæka íhlutun, samfellu í þjónustu og tryggja framfærslu er talið mikilvægt að heimila þá vinnslu persónuupplýsinga sem gert er ráð fyrir. Áhætta af vinnslu persónuupplýsinga er ekki talin of mikil miðað við þann ávinning sem fengist við bætt kerfi.

Sú þjónustugátt sem mælt er fyrir um í e-lið 3. gr. frumvarpsins felur í sér sérstaka stafræna lausn til þess að tryggja upplýsingamiðlun á milli þjónustukerfa innbyrðis og á milli þjónustukerfanna og Tryggingastofnunar. Tryggingastofnun mun bera ábyrgð á því að halda skrá um þær upplýsingar sem fara á milli þjónustukerfa. Gert er ráð fyrir að framkvæmt verði sérstakt mat á áhrifum á persónuvernd á umræddri skrá og stafrænum lausnum þegar þær liggja fyrir.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Í 1. gr. eru lagðar til breytingar á orðskýringum í 2. gr. laganna. Í fyrsta lagi er lagt til að gildandi 14. tölul. falli brott, en þar kemur fram merking orðsins *viðbótartryggingavernd*. Samkvæmt g-lið 3. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir breytingum á 30. gr. laganna sem fela það meðal annars í sér að 3. og 4. tölul. 2. mgr. 30. gr. falli brott en þar er meðal annars kveðið á um áhrif viðbótartryggingaverndar samkvæmt lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða á greiðslur örorkulífeyris samkvæmt gildandi lögum og vísast nánar til skýringa við það ákvæði frumvarpsins. Við þá breytingu verður ekki lengur þörf á að skýra orðið viðbótartryggingavernd.

Einnig eru í ákvæðinu lagðar til nýjar orðskýringar. Er lagt til að fram komi í nýjum 14. tölulið hvað átt sé við með *þjónustukerfi* en það hugtak er notað á nokkrum stöðum í frumvarpi þessu, einkum í tengslum við þær breytingar sem lagðar eru til og varða framkvæmd sjúkra- og endurhæfingargreiðslna. Átt er við fagaðila er starfa samkvæmt tilteknum lögum og veita þjónustu í tengslum við endurhæfingu og mynda samofna heild á landsvísu. Þau lög sem hér er vísað til eru lög nr. 55/2006, um vinnumarkaðsaðgerðir, lög nr. 40/2007, um heilbrigðisþjónustu, lög nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga, og lög nr. 60/2012, um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða. Í samræmi við markmið um samvinnu, sbr. kafla 3.2 hér að framan, eru gerðar tillögur um breytingar á þessum lögum, sbr. III-VI. kafla frumvarpsins. Jafnframt er gengið út frá því að þjónustukerfi sem nú starfa á grundvelli hinna tilgreindu laga, þ.e. Vinnumálastofnun, heilbrigðisstofnanir, þ.m.t. heilsugæslustöðvar, félagsþjónusta sveitarfélaga og VIRK–Starfsendurhæfingarsjóður ses., muni bera ábyrgð á gerð endurhæfingaráætlana sem eru skilyrði sjúkra- og endurhæfingargreiðslna skv. d-lið 3. gr. frumvarpsins. Sama gildir um ábyrgð á því að staðfesta meðferð og að skilyrði greiðslna séu uppfyllt meðan beðið er eftir að meðferð eða endurhæfing hefjist. Tekið skal fram að fleiri lög gilda um endurhæfingarþjónustu en þau sem að framan eru rakin, meðal annars lög nr. 34/2012, um heilbrigðisstarfsmenn, og lög nr. 38/2018, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, en gert er ráð fyrir því að hin tilgreindu þjónustukerfi geti útvistað verkefnum á grundvelli samninga til sjálfstætt starfandi heilbrigðisstarfsfólks, þjónustu- og rekstraraðila í málaflokki fatlaðs fólks auk fleiri aðila. Er gert ráð fyrir að endurhæfingaráætlanir sem gerðar eru á grundvelli slíkra samninga þurfi staðfestingu þjónustukerfis til þess að geta verið grundvöllur sjúkra- og endurhæfingargreiðslna frá almannatryggingum.

Þá er í nýjum 15. tölul. gert ráð fyrir að fram komi hvað átt sé við með *samþættu sérfræðimati* en með því er átt við staðlað mat á getu einstaklinga til virkni á vinnumarkaði sem byggir á alþjóðlegu flokkunarkerfi um færni, fötlun og heilsu, þannig að geta fólks til virkni á vinnumarkaði verði metin af þverfaglegu teymi. Gert er ráð fyrir að samþætt sérfræðimat komi í stað gildandi örorkumats og verði grundvöllur örorkulífeyris og hlutaörorkulífeyris verði frumvarp þetta að lögum. ICF flokkunarkerfið, sem samþætt sérfræðimat byggir á, lýsir færni frá ólíkum sjónarhornum. Uppbygging kerfisins beinir þannig sjónum að samspili milli heilsufars, færni og aðstæðna. Matinu er ætlað að gefa góða mynd af færni einstaklingsins, tengslum heilsufars við getu hlutaðeigandi og virkni og hvernig aðstæður einstaklings tengjast vinnufærni og samfélagsþátttöku. Mikilvægt þykir að líta til allra þátta heilsunnar með þverfaglegu teymi og leggja áherslu á getu einstaklinga til virkni eins og gert er ráð fyrir að gert verði með samþætta sérfræðimatinu.

Um 2. gr.

Í 2. gr. eru lagðar til breytingar á 3. gr. þar sem kveðið er á um gildissvið laga um almannatryggingar. Er í a-lið lagt til að bætt verði við 1. mgr. að lögin gildi um sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, en gert er ráð fyrir að sjúkra- og endurhæfingargreiðslur samkvæmt lögnum komi í stað endurhæfingarlífeyris sem nú er kveðið á um í lögum um félagslega aðstoð. Þá er í b-lið lagt til að í 2. mgr. 3. gr., þar sem tilgreint er hvaða greiðsluflokkar teljist til lífeyrstrygginga almannatrygginga, verði felldar brott tilvísanir til þeirra greiðsluflokka sem gert er ráð fyrir að muni falla brott, verði frumvarp þetta að lögum, þ.e. örorkustyrks og tekjutryggingar, en jafnframt er lagt til að við bætist tilvísun til hins nýja greiðsluflokks,

hlutaörorkulífeyris. Vísast til skýringa á hinum nýja greiðsluflokki til almennra athugasemda og athugasemda við b-lið 3. gr. frumvarps þessa.

Um 3. gr.

Í 3. gr. er lagt til að í nýjum IV. kafla, sem fær fyrirsögnina *Örorkulífeyrir og sjúkra- og endurhæfingargreiðslur*, verði nýjar greinar í a-h liðum sem gert er ráð fyrir að komi í stað 24.-31. gr. gildandi laga. Með því að öll ákvæði er varða greiðslur almannatrygginga vegna langvarandi eða alvarlegs heilsubreysts, endurhæfingar og örorku, hvort heldur er að fullu eða að hluta, verði í einum kafla laganna er talið að betra yfirlit fáiast yfir stuðning almannatryggingakerfisins við þessar aðstæður.

Um a-lið (24. gr.).

Lagðar eru til breytingar á 24. gr. gildandi laga sem felast aðallega í því að í stað þess að vísað sé til örorkumats verði vísað til samþætts sérfræðimats sem felur í sér mat á getu fólks til virkni á vinnumarkaði og sem er unnið af þverfaglegu teymi. Nánar er fjallað um matið í athugasemdum við c-lið 3. gr. frumvarpsins.

Í 1. mgr. er lagt til að réttur til örorkulífeyris verði bundinn því skilyrði að niðurstaða samþætts sérfræðimats á getu umsækjenda til virkni á vinnumarkaði sé metin til langframa 25% eða minni í stað skilyrðis um 75% örorku til langframa vegna afleiðinga læknisfræðilega viðurkenndra sjúkdóma eða fötlunar í gildandi 24. og 25. gr. laganna. Er því gert ráð fyrir að örorkulífeyrir verði einungis greiddur þeim einstaklingum sem hafa verið metnir til langframa með enga eða mjög takmarkaða getu til virkni á vinnumarkaði vegna alvarlegs eða langvarandi heilsubreysts, eftir atvikum að lokinni endurhæfingu, og því litlar líkur taldar vera á getu til atvinnuþátttöku hlutaðeigandi. Vísast nánar um þær breytingar til skýringa við c-lið auk almennra athugasemda með frumvarpi þessu.

Þau skilyrði fyrir greiðslu örorkulífeyris sem gert er ráð fyrir að komi fram í 2. mgr. 24. gr. og varða aldur og tryggingartímabil hér á landi áður en niðurstaða samþætts sérfræðimats á getu til virkni á vinnumarkaði lá fyrir sem leiðir til ákvörðunar um greiðslu örorkulífeyris eru efnislega óbreytt frá 1. mgr. 24. gr. gildandi laga. Tekið skal fram að í c-lið 3. gr. er lagt til að Tryggingastofnun geti vikið frá skilyrði um að niðurstaða samþætts sérfræðimats liggi fyrir áður en ákvörðun er tekin um greiðslu örorkulífeyris sé slíkt mat bersýnilega óþarft að mati stofnunarinnar. Sá hópur sem hér er einkum horft til eru fötluð eða langveik ungmenni sem Tryggingastofnun hefur greitt umönnunargreiðslur vegna. Í þeim tilvikum væru uppfyllt skilyrði b-liðar 24. gr. um að niðurstaða liggi fyrir við 18 ára aldur. Skilyrðið um að hlutaðeigandi einstaklingur hafi verið tryggður hér á landi við 18 ára aldur er sjálfstætt og hefur m.a. þýðingu við flutning hingað til lands.

Í 2.-5. mgr. eru ekki gerðar aðrar breytingar frá gildandi lögum en þær að vísað er til niðurstöðu samþætts sérfræðimats í stað 75% örorkumats eins og áður segir.

Í 6. mgr. er lagt til að það sem kveðið er á um í 26. gr. gildandi laga um fjárhæð örorkulífeyris færist í nýja 6. mgr. 24. gr. laganna. Þá er lagt til að greiddur verði nýr örorkulífeyrir, sem komi í stað greiðsluflokkanna örorkulífeyris og tekjutryggingar skv. 24., 26. og 28. gr. gildandi laga og sérstakrar uppbótar vegna framfærslu skv. 2. mgr. 9. gr. laga um félagslega aðstoð. Þannig verði um að ræða einn greiðsluflokk, örorkulífeyri, í stað þriggja áður og er markmiðið með þessari breytingu að einfalda greiðslukerfi almannatrygginga vegna örorku. Er lagt til að fjárhæð hins nýja örorkulífeyris, miðað við full réttindi, verði 4.560.000 kr. á ári sem nemur 380.000 kr. á mánuði. Auk örorkulífeyris er lagt til að sá sem fær greiddan örorkulífeyri geti fengið greidda aldursviðbót, sbr. f-lið 3. gr. frumvarpsins, og

heimilisuppbót, sbr. 16. gr. frumvarpsins. Um nánari umfjöllun um fyrrgreindar viðbætur vísast til skýringa við framangreind ákvæði. Þá er gert ráð fyrir að sama hlutfall, eða 45%, af öllum öðrum tekjum komi til lækkunar örorkulífeyris. Eigi einstaklingur auk þess rétt á aldurviðbót og/eða heimilisuppbót kemur 45% lækkun af samanlagðri fjárhæð allra greiðsluflokka sem einstaklingur á rétt á í stað þess að hver og einn greiðsluflokkur sé reiknaður út sérstaklega eins og kveðið er á um í gildandi lögum. Þessi breyting mun leiða til mikillar einföldunar við útreikning greiðslna lífeyristrygginga vegna örorku. Þessar breytingar eru því taldar til þess fallnar að auðvelda hverjum og einum að átta sig á rétti sínum til greiðslna og meta áhrif breyttra tekna á þær greiðslur sem hlutaðeigandi á rétt á innan kerfisins. Að öðru leyti er vísað til almennra athugasemda um þær breytingar sem lagðar eru til á greiðslukerfi almannatrygginga í frumvarpi þessu.

7. mgr. er efnislega samhljóða 2. mgr. 26. gr. gildandi laga.

8. mgr. er samhljóða 4. mgr. 25. gr. gildandi laga.

Um b-lið (25. gr.).

Lagt er til að í 25. gr. laganna verði kveðið á um nýjan greiðsluflokk, *hlutaörorkulífeyri*. Eins og fram kemur í almennum athugasemdum með frumvarpi þessu er gert ráð fyrir að þeir einstaklingar sem eru metnir með takmarkaða getu til virkni á vinnumarkaði, eða sem nemur 26-50%, geti fengið hlutaörorkulífeyri, að uppfylltum öðrum skilyrðum laganna. Hlutaörorkulífeyri er í senn ætlað að veita fólki í þessari stöðu fjárhagslegan stuðning sem nemur 75% af örorkulífeyri en um leið fela í sér hvata til atvinnuþátttöku með frítekjumörkum vegna atvinnutekna skv. 4. mgr. g-liðar 3. gr. frumvarpsins sem verður 4. mgr. 30. gr. laganna verði frumvarpið að lögum. Hlutaörorkulífeyrir mun leysa af hólmi örorkustyrk en skv. 27. gr. gildandi laga geta þeir sem metnir hafa verið með a.m.k. 50% örorku fengið örorkustyrk. Hlutaörorkulífeyrir er þó ólíkur örorkustyrk þar sem matið sem greiðslurnar byggja á er ólíkt og fjárhæð hlutaörorkulífeyris verður mun hærri en fjárhæð örorkustyrks. Enn fremur eru frítekjumörkin vegna atvinnutekna hækkuð verulega frá því sem nú er hvað varðar örorkustyrk en þannig er lögð áhersla á hvata til að taka þátt á vinnumarkaði um leið og komið er til móts við fjölbreyttan hóp fólks á vinnumarkaði sem ekki hefur fulla getu til virkni á vinnumarkaði. Er því gert ráð fyrir 250 þúsunda króna frítekjumarki vegna atvinnutekna fyrir þau sem fá greiddan hlutaörorkulífeyri til viðbótar almennu frítekjumarki að fjárhæð 100 þúsund krónur. Getu því þau sem fá greiddan hlutaörorkulífeyri haft samtals 350 þúsund krónur á mánuði hafi þau ekki aðrar tekjur samhliða. Með þessum breytingum verður að telja betur stutt við atvinnuþátttöku þeirra sem eru í þessari stöðu en áður hefur verið gert um leið og fólki er bætt upp að geta ekki aflað tekna með fullri þátttöku á vinnumarkaði, verði frumvarp þetta að lögum.

Í 1. mgr. er lagt til að skilyrði fyrir greiðslu hlutaörorkulífeyris verði að geta umsækjanda til virkni á vinnumarkaði samkvæmt samþættu sérfræðimati sé metin á bilinu 26-50% vegna langvarandi eða alvarlegs heilsubreysts. Er þannig gert ráð fyrir að hlutaörorkulífeyrir verði greiddur þeim einstaklingum sem eru taldir vinnufærir að hluta og því taldar líkur á að þeir geti tekið virkan þátt á vinnumarkaði. Þannig er eins og áður segir leitast við að koma til móts við einstaklinga sem ekki geta aflað tekna með fullri þátttöku á vinnumarkaði en um leið gefa viðkomandi tækifæri til að afla sér annarra tekna í samræmi við getu. Er meðal annars litið til þess að atvinnuþátttaka hefur þótt stuðla að bættri heilsu fólks auk fjárhagslegrar stöðu og hefur þannig aukið lífsgæði þess. Er enn fremur gert ráð fyrir að sá sem á rétt á hlutaörorkulífeyri geti fengið greiddan virknistyrk frá Vinnumálastofnun í allt að 24 mánuði meðan sá hinn sami er í virkri atvinnuleit með

aðstoð stofnunarinnar til að finna starf á vinnumarkaði. Er gert ráð fyrir að fjárhæð hlutaörorkulífeyris og virknistyrks nemi samtals fjárhæð fulls örorkulífeyris.

Í 2.-5. mgr. koma fram sömu skilyrði og fram koma í 2.-5. mgr. a-liðar að því undanskildu að í 4. mgr. er lagt til að vísað verði til þess tímamarks sem samþætt sérfræðimat liggur fyrir í fyrsta sinn en ástæða þess er sú að þeir einstaklingar sem hér um ræðir kunna að fara oftar en einu sinni í slíkt mat.

Í 6. mgr. er lagt til að fjárhæð hlutaörorkulífeyris verði 3.420.000 kr. á ári eða 285.000 kr. á mánuði. Nemur sú fjárhæð 75% af fjárhæð fulls örorkulífeyris skv. 6. mgr. a-liðar 3. gr. frumvarps þessa en til samanburðar nemur örorkustyrkur fyrir 62 ára og eldri nú 63.020 kr. á mánuði samkvæmt gildandi lögum og 46.588 kr. á mánuði fyrir 61 árs og yngri. Þá er lagt til að fjárhæð hlutaörorkulífeyris, og eftir atvikum samanlögð fjárhæð hlutaörorkulífeyris, aldursviðbótar og/eða heimilisuppbótar, séu skilyrði fyrir þeim greiðslum uppfyllt, lækki um 45% af eigin tekjum lífeyrisþegans umfram frítekjumörk, sbr. 30. gr., uns greiðslur falla niður. Er hér um að ræða sams konar breytingu og gert er ráð fyrir að gildi um útreikning örorkulífeyris og áður hefur verið lýst.

7. mgr. er efnislega samhljóða 2. mgr. 26. gr. gildandi laga en gert er ráð fyrir að fjárhæð hlutaörorkulífeyris reiknist samkvæmt réttindahlutfalli viðkomandi, líkt og gildir um örorkulífeyri, sbr. 24. gr. og um örorkustyrk, sbr. 27. gr. gildandi laga.

Þá er í 8. mgr. lagt til að hafi sá sem fær greiddan hlutaörorkulífeyri ekki fengið starf við hæfi eftir að hafa verið í virkri atvinnuleit með stuðningi frá Vinnumálastofnun í 24 mánuði geti viðkomandi óskað eftir að fara í samþætt sérfræðimat að nýju. Gert er ráð fyrir að þegar ákvörðun liggur fyrir um greiðslu hlutaörorkulífeyris leiti viðkomandi til Vinnumálastofnunar um aðstoð og geti fengið greiddan virknistyrk samhliða virkri atvinnuleit. Við lok þess tímabils er miðað við að fyrir liggi umsögn Vinnumálastofnunar um ástæður þess að viðkomandi hafi ekki fundið starf við hæfi þannig að unnt sé að meta líkurnar á því að slík störf séu fyrir hendi miðað við stöðuna og horfur á vinnumarkaði.

Um c-lið (26. gr.).

Í ákvæðinu er lagt til að kveðið verði á um samþætt sérfræðimat sem komi í stað örorkumats samkvæmt gildandi lögum. Í b-lið 1. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að í nýjum 15. tölu. 2. gr. laganna verði samþætt sérfræðimat skilgreint sem staðlað mat á getu einstaklinga til virkni á vinnumarkaði sem byggir á alþjóðlegu flokkunarkerfi um færni, fötlun og heilsu (ICF), sem gefið er út og viðhaldið af Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni (WHO). Um er ræða flokkunarkerfi þar sem horft er til heilsufars, færni, umhverfis og einstaklingsbundna þátta. Samþætt sérfræðimat eins og hér er lagt til að verði tekið upp yrði heildrænt mat á getu viðkomandi einstaklings til virkni á vinnumarkaði. Er því um að ræða annars konar mat en það læknisfræðilega örorkumat sem innleitt var hér á landi árið 1999 og kveðið er á um í 25. gr. gildandi laga og í reglugerð um örorkumat, nr. 379/1999, og staðli um örorkumatið sem birtur er í viðauka við þá reglugerð. Núverandi greiðslukerfi byggist því á læknisfræðilegu örorkumati þar sem ekki er lagt mat á möguleika einstaklingsins til að sjá sér og sínum farborða með þeirri getu sem til staðar er. Með samþættu sérfræðimati er ætlunin að í stað hins læknisfræðilega mats verði litið til getu einstaklinga til virkni á vinnumarkaði út frá heilsufari og samspili annarra áhrifaþátta. Gert er ráð fyrir því að niðurstaða samþætts sérfræðimats feli í sér stjórnvaldsákvörðun sem kunni að vera forsenda þess að einstaklingar geti átt rétt til greiðslna samkvæmt lögum um almannatryggingar, að öðrum skilyrðum laganna uppfylltum. Þá er jafnframt gert ráð fyrir að unnt verði að kæra niðurstöðu matsins til úrskurðarnefndar velferðarmála, sbr. 13. gr. laganna.

Í 1. mgr. er lagt til að tekið verði fram að Tryggingastofnun beri ábyrgð á gerð samþætts sérfræðimats sem skuli vera forsenda fyrir greiðslu bæði örorkulífeyris og hlutaörorkulífeyris. Slíkt mat þarf því að liggja fyrir áður en til greiðslu getur komið, að öðrum skilyrðum laganna uppfylltum. Þó er lagt til að heimilt sé að víkja frá skilyrði um samþætt sérfræðimat áður en ákvörðun um greiðslu örorkulífeyris er tekin meti Tryggingastofnun það bersýnilega óþarft, t.d. ef um er að ræða einstakling með svo verulega skerta getu til virkni á vinnumarkaði að það sé augljóst að getan sé minni en 25%. Er gert ráð fyrir að nánar verði kveðið á um samþætta sérfræðimatið í reglugerð. Mikilvægt þykir að líta til allra þátta heilsunnar út frá hugmyndafræði ICF með þverfaglegri samvinnu og leggja áherslu á getu einstaklinga til virkni. Niðurstaða samþætts sérfræðimats sé þannig sérfræðialit í tengslum við samband heilsufars, persónulegra-, félagslegra- og umhverfisþátta og áhrif þessara þátta á getu viðkomandi til virkni. Um nánari umfjöllun um hugmyndafræðina sem ICF-flokkunarkerfið byggir á og um samþætt sérfræðimat vísast til kafla 3.2.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir að áður en til samþætts sérfræðimats kemur skal endurhæfing eða viðurkennd meðferð sem hefur það að markmiði að stuðla að aukinni færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta vera fullreynd. Þó er gert ráð fyrir að Tryggingastofnun verði heimilt að víkja frá því skilyrði ef slíkt mat er bersýnilega óþarft að mati stofnunarinnar. Enn fremur er gert ráð fyrir því að komist stofnunin að þeirri niðurstöðu að endurhæfing sé ekki fullreynd sé stofnuninni heimilt að vísa máli aftur til þess þjónustukerfis sem ber ábyrgð á endurhæfingarátun eða til samhæfingarteymis. Er það lagt til í því skyni að kannað verði hvort frekari endurhæfing sé líkleg til að skila árangri áður en til samþætts sérfræðimats kemur. Þess ber jafnframt að geta að niðurstaða samþætts sérfræðimats getur orðið sú að endurhæfing sé ekki talin vera fullreynd.

Í 3. mgr. er lagt til að við framkvæmd samþætts sérfræðimats skuli Tryggingastofnun afla nauðsynlegra gagna, eftir því sem við á hverju sinni, þannig að unnt verði að framkvæma matið en mikilvægt þykir að skýrt sé kveðið á um að líta þurfi til fyrirliggjandi gagna við gerð þess. Jafnframt er gert ráð fyrir aðkomu einstaklinga, enda er umsækjendum og greiðsluþegum bæði rétt og skylt að taka þátt í meðferð máls hjá Tryggingastofnun, sbr. 1. mgr. 47. gr. laga um almannatryggingar. Þannig er meðal annars gengið út frá því að aflað verði munnlegra eða skriflegra upplýsinga frá viðkomandi einstaklingi umfram það sem fram kemur í fyrirliggjandi gögnum sem og upplýsinga frá viðurkenndum ábyrgðaraðilum meðferðar eða endurhæfingaráætlana og/eða heilbrigðisstarfsfólki, eftir því sem við á hverju sinni. Í 2. málsli. er kveðið skýrt á um að stofnuninni verði heimilt að afla viðkvæmra persónuupplýsinga ef það er talið nauðsynlegt við framkvæmd samþætta sérfræðimatsins. Þær viðkvæmu persónuupplýsingar sem fyrst og fremst er átt við eru upplýsingar um heilsufar, félagslegar aðstæður og fjárhagsupplýsingar en óvarlegt þykir að telja flokka persónuupplýsinga upp með tæmandi hætti í ákvæðinu þar sem ekki er hægt að sjá fyrir hvers konar upplýsinga nauðsynlegt getur verið að afla til að samþætta sérfræðimatið endurspegli eins vel og kostur er aðstæður hvers og eins. Enn fremur er gert ráð fyrir að Tryggingastofnun verði heimilt að óska eftir umsögnum utanaðkomandi sérfræðinga sé talin þörf á slíku.

Þá ber þess að geta að í h-lið, sem kveður á um breytingar á 31. gr. gildandi laga og inniheldur sérstaka reglugerðarheimild, er gert ráð fyrir að ráðherra kveði í reglugerð nánar á um sérhæfða sérfræðimatið og þær upplýsingar sem fram skulu koma í niðurstöðum matsins sem og um framkvæmd þess.

Um d-lið (27. gr.).

Í d-lið er lagt til að kveðið verði á um sjúkra- og endurhæfingargreiðslur í 27. gr. laga um almannatryggingar en um er að ræða nýjan greiðsluflokk almannatrygginga. Gert er ráð fyrir að sjúkra- og endurhæfingargreiðslur komi í stað endurhæfingarlífeyris skv. 7. gr. laga um félagslega aðstoð en að ákvæðið verði talsvert ítarlegra en ákvæði gildandi laga. Talið er mikilvægt að leggja áherslu á snemmtæka íhlutun þegar einstaklingur verður fyrir langvarandi eða alvarlegum heilsubresti í því skyni að koma í veg fyrir eða draga úr líkum á því að hann hafi neikvæð áhrif til frambúðar á færni einstaklingsins til atvinnuþátttöku. Lagt er til að sjúkra- og endurhæfingargreiðslur getið komið til meðan einstaklingur fær viðurkennda meðferð eða tekur virkan þátt í endurhæfingu, meðan beðið er eftir að meðferðin eða endurhæfingin hefjist eða eftir því að viðkomandi teljist fær um að hefja meðferð eða endurhæfingu. Er með þessari breytingu verið að koma til móts við þá gagnrýni sem gildandi kerfi sætir um að fólk eigi ekki rétt á endurhæfingarlífeyri samkvæmt lögum um félagslega aðstoð þegar það er of veikt til að taka þátt í endurhæfingu, er að bíða eftir að fá heilbrigðisþjónustu eða komast í endurhæfingarræði. Veldur það fólki eðlilega kvíða að vera með ótrygga framfærslu sem getur aftur haft neikvæð áhrif á árangur þeirrar þjónustu sem viðkomandi nýtur. Með því að tryggja samfellu í greiðslu sjúkra- og endurhæfingargreiðslna á öllu framangreindu tímabili og þar með stuðla að ákveðnu öryggi hvað framfærslu varðar er verið að auka líkur á að endurhæfingin leiði til aukinnar færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta. Þykir það bæði hagfellt fyrir einstaklinginn sem og samfélagið í heild þegar fleiri geta tekið þátt á vinnumarkaði til lengri tíma litið. Þá er talin þörf á því að lögfesta tiltekin ákvæði sem fram koma í reglugerð nr. 661/2020, um framkvæmd endurhæfingarlífeyris, sem og framkvæmd Tryggingastofnunar. Einnig er gert ráð fyrir nokkrum nýmælum, sbr. það sem áður segir um heimild til að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur þegar einstaklingur bíður eftir því að fá meðferð eða að endurhæfing hefjist eða á meðan heilsubrestur viðkomandi kemur í veg fyrir að fyrirhuguð meðferð eða endurhæfing geti hafist. Enn fremur styrkjast réttindin við það að kveðið verði á um greiðslurnar í lögum um almannatryggingar í stað laga um félagslega aðstoð líkt og nú er.

Í 1. mgr. er lagt til að heimilt verði að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur til einstaklinga sem búa við alvarlegan eða langvarandi heilsubrest sem talinn er geta haft áhrif til frambúðar á getu þeirra til virkni á vinnumarkaði. Þannig er ekki gert ráð fyrir að til greiðslna komi vegna tilfallandi veikinda sem standa yfir í tiltölulega skamman tíma, svo sem kvefs, influensu eða skammtíma óvinnufærni, t.d. eftir tognun, einfalt handleggs- eða fótbot og þess háttar. Er það í samræmi við framkvæmd Tryggingastofnunar en í 7. gr. laga um félagslega aðstoð er það meðal annars skilyrði endurhæfingarlífeyris að ekki verði séð hver starfshæfni verði til frambúðar eftir sjúkdóma eða slys.

Almennt er litið svo á að hverjum manni er skylt að framfæra sjálfan sig, eftir atvikum með launuðu starfi, svo fremi sem hann sé til þess fær, áður en aðstoð stjórnvalda kemur til. Á það einnig við þegar kemur að greiðslu sjúkra- og endurhæfingargreiðslna og er almennt gengið út frá því að ekki komi til greiðslu nema í þeim tilvikum að langvarandi eða alvarlegur heilsubrestur leiði til þess að hlutaðeigandi verði óvinnufær. Enn fremur er lagt til það skilyrði að sá sem fær greiddar sjúkra- og endurhæfingargreiðslur fái viðurkennda meðferð og getur því ekki komið til greiðslna leiti viðkomandi sér óhefðbundinna lækninga. Enn fremur er tekið fram að um virkan þátt einstaklings í endurhæfingu þurfi að vera að ræða með það að markmiði að stuðla að aukinni færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta. Þannig er lögð áhersla á að fólk sem fær greiddar sjúkra- og endurhæfingargreiðslur beri ábyrgð á að stuðla að betri virkni og starfshæfni með virkri þátttöku í þeirri meðferð, endurhæfingu og úrræðum

sem fram koma í endurhæfingaráætlun. Ákvæði um áhrif þess ef fólk vanrækir að gera það sem því er unnt til að bæta heilsu sína og starfsgetu hafa lengi verið í almannatryggingalögum, sbr. t.d. 35. gr. laganna þar sem fram kemur að vanræki greiðsluþegi að fara að læknisráðum eða neiti að hlíta fyrir mælum um þátttöku í þjálfun eða starfsnámi greiðast þær greiðslur sem ætlaðar eru hlutaðeigandi sjálfum, ekki. Einnig er lagt til að tekið verði fram í ákvæðinu að markmið meðferðar eða endurhæfingar sé aukin færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta. Það er því ekki skilyrði greiðslna að lokamarkmiðið sé ávallt færni til fullrar atvinnuþátttöku, heldur frekar aukin færni miðað við aðstæður viðkomandi, þar á meðal hver áhrif heilsubrestsins eru. Í niðurlagi 1. mgr. er tekið fram að það sé forsenda fyrir greiðslum að heilsubrestur sé afleiðing af sjúkdómi, slysi eða áfalli. Þannig er gert ráð fyrir því að orsakasamhengi þurfi að vera milli heilsubrests annars vegar og sjúkdóms, slyss eða áfalls hins vegar. Tekið skal fram að framkvæmd Tryggingastofnunar á 7. gr. laga um félagslega aðstoð, þar sem kveðið er á um endurhæfingarlífeyri, hefur þróast á þann veg að fötluð ungmenni hafa getað fengið greiddan endurhæfingarlífeyri sé það mat stofnunarinnar að þátttaka í endurhæfingu sé líkleg til að auka starfshæfni einstaklinga og þar með auka líkur á atvinnuþátttöku. Hér hefur meðal annars verið um að ræða atvinnu sem byggist á vinnusamningum öryrkja skv. 12. gr. laga nr. 55/2006, um vinnumarkaðsaðgerðir. Er ekki gert ráð fyrir breytingu á framkvæmd stofnunarinnar hvað þetta varðar. Í 3. málsl. er lagt til að meginreglan verði sú að til þess að geta notið sjúkra- eða endurhæfingargreiðslna þurfi heilsubrestur viðkomandi að leiða til þess að einstaklingur geti hvorki stundað vinnu né sinnt námi. Þó er lagt til í 4. málsl. að Tryggingastofnun verði heimilt að líta á þátttöku á vinnumarkaði eða ástundun náms sem lið í endurhæfingu eða viðurkenndri meðferð á þeim forsendum að það getur verið mikilvægur þáttur í því að viðkomandi nái færni til atvinnuþátttöku síðar að hafa tengsl við vinnumarkaðinn eða stunda nám. Til þess að hægt sé að nýta þessa heimild er lagt til að sett verði það skilyrði að hvorki atvinnuþátttaka né ástundun náms sé það mikil að umfangi að viðkomandi hafi ekki svigrúm þess vegna til að stunda endurhæfingu samkvæmt fyrirbyggjandi endurhæfingaráætlun eða taka við viðurkenndri meðferð.

Í 2. mgr. kemur fram að það sé skilyrði fyrir sjúkra- og endurhæfingargreiðslum að fyrir liggi áætlun um endurhæfingu frá þjónustukerfi eða staðfesting á viðurkenndri meðferð. Með viðurkenndri meðferð er átt við ferli heilbrigðisþjónustu, sbr. skilgreiningu á meðferðarhugtakinu í 3. mgr. 2. gr. laga nr. 74/1997, um réttindi sjúklinga. Með endurhæfingu er átt við ferli sem hefur að markmiði að auka færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta. Marghátuð þjónusta fellur hér undir, m.a. heilbrigðistengd endurhæfing á fyrsta, öðru og þriðja stigi og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða á grundvelli laga um atvinnutengda endurhæfingu. Endurhæfing á eigin vegum án aðkomu fagaðila telst aftur á móti ekki fullnægjandi til þess að til greiðslna geti komið. Gengið er út frá því að viðurkennd meðferð verði staðfest af lækni eða öðrum þar til bærum heilbrigðisstarfsmanni og er það í samræmi við núverandi framkvæmd. Hvað varðar endurhæfingaráætlanir þá er gert ráð fyrir að þær þurfi að uppfylla tilteknar kröfur og felast í heilbrigðisþjónustu, starfstengdri endurhæfingu eða blöndu af þessu tvennu. Er miðað við að endurhæfingaráætlun styðji við markmið 1. mgr. um aukna færni til atvinnuþátttöku að fullu eða að hluta. Þá er miðað við að allar endurhæfingaráætlanir berist Tryggingastofnun frá þjónustukerfunum. Hafi verkefnum verið útvistað til annarra þjónustuaðila er gengið út frá því að viðkomandi þjónustukerfi staðfesti fyrirbyggjandi áætlun um þjónustu sem sótt er til sjálfstætt starfandi fagaðila. Enn fremur er tekið fram að áætlunin skuli taka mið af þörfum einstaklingsins hverju sinni í tengslum við

endurhæfingu hans. Með því er áréttað að endurhæfingaráætlanir skuli vera einstaklingsbundnar og sniðnar að því að viðkomandi nái þeim markmiðum sem að er stefnt. Þá er einnig lagt til að endurhæfingaráætlun geti verið heilbrigðistengd, starfstengd eða samsett úr þjónustu af hvorum toga fyrir sig. Í þessu efni verði byggt á skilgreiningum heilbrigðisþjónustu hvað varðar heilbrigðistengda endurhæfingu og/eða á skilgreiningum starfsendurhæfingar hvað varðar markmið um þátttöku á vinnumarkaði. Almennit má ganga út frá því að áætlanir sem eru forsenda sjúkra- og endurhæfingargreiðslna hafi að geyma einhvern heilbrigðisþátt og er gert ráð fyrir því að heilbrigðisstarfsfólk eigi aðkomu að gerð áætlunar, eftir atvikum í gegnum teymi á vettvangi þjónustukerfa. Til heilbrigðisstarfsfólks í þessu sambandi teljast þær heilbrigðisstéttir sem hafa löggildingu samkvæmt lögum um heilbrigðisstarfsmenn, nr. 34/2012.

Þrátt fyrir það skilyrði sem lagt er til í 1. mgr. um viðurkennda meðferð eða virka þátttöku í endurhæfingu er í 3. mgr. gert ráð fyrir undantekningu frá þeirri meginreglu þannig að einnig verði heimilt að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur þegar einstaklingur bíður eftir því að meðferð eða endurhæfing hefjist. Við þær aðstæður að bið er eftir meðferð eða endurhæfingu þykir nauðsynlegt að einstaklingar verði ekki án framfærslu af þeim sökum á biðtímanum enda sé þá almennt ekki um að ræða að viðkomandi taki þátt á vinnumarkaði eða sé í námi á sama tíma. Enn fremur er gert ráð fyrir að heimilt verði að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur ef viðkomandi er enn of veikur til að taka þátt í fyrirhugaðri meðferð eða endurhæfingu. Í báðum tilvikum er gert ráð fyrir því skilyrði að fyrir liggi staðfesting þess efnis að viðkomandi geti hafið eða komist að í viðurkennda meðferð eða endurhæfingu innan nánar tiltekins tíma þannig að ljóst sé að ferlið geti hafist innan viðunandi tímamarka. Sem dæmi má nefna að einstaklingur sem lýkur meðferð við krabbameini getur þurft á hvíld að halda eftir meðferðina áður en eiginleg endurhæfing tekur við. Gert er ráð fyrir að Tryggingastofnun fylgist með máli viðkomandi, t.d. að meðferð eða endurhæfing sé yfirstandandi, enn fyrirhuguð eða hafin í samræmi við fyrirbyggjandi staðfestingu, og að stofnunin geti óskað eftir frekari upplýsingum um stöðu máls viðkomandi ef þörf krefur.

Í 4. mgr. er gert ráð fyrir að skilyrði fyrir sjúkra- og endurhæfingargreiðslum séu að umsækjandi sé 18 ára eða eldri en hafi ekki náð ellilífeyrisaldri eins og hann er ákveðinn skv. 1. mgr. 16. gr. og sé tryggður hér á landi, sbr. I. kafla laganna. Enn fremur er gert ráð fyrir að umsækjandi skuli hafa verið tryggður hér á landi í a.m.k. 12 síðustu mánuðina áður en til greiðslna geti komið, nema annað leiði af milliríkjasamningum. Er um að ræða sambærileg skilyrði og nú koma fram í 1. mgr. 7. gr. laga um félagslega aðstoð að undanskildu því sem snýr að áhrifum milliríkjasamninga. Hér gæti t.d. bæði verið um að ræða að umsækjandi falli undir löggjöf annars samningsríkis þótt hann búi hér á landi og eigi rétt á greiðslum vegna veikinda sinna þaðan og ætti hann þá ekki að fá greiðslur samkvæmt lögum um almannatryggingar fyrir sama tilvik og tímabil. Einnig getur verið um að ræða að einstaklingur sem er þegar orðinn tryggður hér á landi þegar alvarlegur eða langvarandi heilsubrestrur kemur til sem talinn er geta haft áhrif til frambúðar á getu hans til virkni á vinnumarkaði, sbr. 1. mgr. ákvæðisins, en fullnægir ekki 12 mánaða skilyrðinu. Viðkomandi einstaklingur getur þá nýtt sér tímabil sem er lokið samkvæmt lögum annars samningsríkis í því skyni. Er lagt til að heimilt verði, að því marki sem nauðsynlegt er til að fullnægja skilyrði um tryggingavernd hér á landi síðustu 12 mánuðina að taka tillit til tryggingar-, starfs- eða búsetutímabila sem lokið er samkvæmt löggjöf annars samningsríkis, og þá í samræmi við nánari ákvæði gagnkvæms milliríkjasamnings sem viðkomandi fellur undir og tekur til tilviksins, sbr. 59. gr. laganna. Er það í samræmi við 4. mgr. 24. gr. gildandi laga um samlagningu tímabila að því undanskildu

að hér er þess ekki krafist að umsækjandi hafi verið tryggður samkvæmt lögnum í a.m.k. eitt ár til þess að beita megi ákvæðinu. Er því nægilegt að umsækjandi sé orðinn tryggður hér á landi til að beita megi ákvæðinu og er því um að ræða ívilnandi ákvæði frá gildandi lögum. Nánar er fjallað um áhrif milliríkjasamninga í almennum athugasemdum frumvarpsins. Ekki er lagt til það skilyrði fyrir sjúkra- og endurhæfingargreiðslum að umsækjandi hafi áður verið á vinnumarkaði en hafi umsækjandinn áunnið sér vinnumarkaðstengd réttindi til launa í forföllum vegna veikinda er í 4. mgr. kveðið á um að þau skuli vera fullnýtt. Er það óbreytt frá því sem nú gildir skv. 7. gr. laga um félagslega aðstoð. Lögð er til sú breyting frá gildandi lögum að ekki er gert ráð fyrir að sérstaklega verði tekið fram að skilyrði sé að umsækjandi teljist ekki tryggður samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar enda telst einstaklingur sem nýtur endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð ekki tryggður samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar á sama tímabili, sbr. 1. mgr. 51. gr. þeirra laga. Þá er heldur ekki lagt til að það verði skilyrði greiðslna að umsækjandi hafi fullnýtt rétt sinn til greiðslu sjúkradagpeninga samkvæmt 32. gr. laga um sjúkratryggingar eða slysadagpeninga samkvæmt 11. gr. laga um slysatryggingar. Komi aftur á móti til slíkra greiðslna samhliða sjúkra- og endurhæfingargreiðslum teljast þær til tekna við útreikning hinna síðarnefndu, sbr. 56. gr. laga um almannatryggingar sem kveður á um samspil bóta samkvæmt öðrum lögum. Kemur fram í 3. mgr. 56. gr. laganna að njóti einstaklingur bóta samkvæmt öðrum lögum fyrir sama tímabil og bætur eru greiddar samkvæmt lögum um almannatryggingar skuli þær teljast til tekna við útreikning tekjutengdra greiðslna almannatrygginga.

Í 5. mgr. er gert ráð fyrir að greiðslutímabil sjúkra- og endurhæfingargreiðslna verði allt að 60 mánuðir. Gert er ráð fyrir að heimilt verði að ákvarða greiðslur að hámarki til 12 mánaða í senn og að það fari því eftir aðstæðum í hverju máli um sig hversu langur greiðslutími verði ákvarðaður hverju sinni. Að auki er lögð til þröng undantekning frá hámarkslengd greiðslutímabils þannig að heimilt verði að framlengja greiðslutímabilið um allt að 24 mánuði ef um er að ræða einstakling í mjög viðkvæmri stöðu sem vegna fjölþætts vanda þarfnast frekari meðferðar eða endurhæfingar til að stuðla að endurkomu á vinnumarkað. Hér getur einkum verið um að ræða ungt fólk sem á við geðraskanir að stríða en það þykir sérstaklega mikilvægt að reyna til þrautar að styðja það til virkrar þátttöku á vinnumarkaði en það getur tekið þó nokkurn tíma að ná því jafnvægi sem að er stefnt svo að atvinnuþátttaka verði möguleg. Í ákvæðinu er því lagt til að hámarksgreiðslutímabil sjúkra- og endurhæfingargreiðslna verði lengt frá því sem nú gildir um endurhæfingarlífeyri samkvæmt lögum um félagslega aðstoð. Tímabilið var lengt í 36 mánuði frá og með 1. janúar 2023 með möguleika á framlengingu um allt að 24 mánuði. Er því gert ráð fyrir enn frekari lengingu upp í samtals sjö ár ef um er að ræða einstaklinga í mjög viðkvæmri stöðu. Ávallt er þó við það miðað að endurhæfing taki mun skemmri tíma en samkvæmt upplýsingum Tryggingastofnunar fær fólk endurhæfingarlífeyri að meðaltali í 18 mánuði.

Einnig er lagt til að lögfest verði sú regla sem kemur fram í 3. mgr. 4. gr. reglugerðar nr. 661/2020, um framkvæmd endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð, að greiðslur skuli ákvarðaðar að hámarki í 12 mánuði í senn. Er það í samræmi við framkvæmd Tryggingastofnunar. Mikilvægt er að Tryggingastofnun verði haldið upplýstri um framvindu endurhæfingar einstaklinga og er miðað við að það verði gert með tilkomu þjónustugáttar, sbr. e-lið þessa ákvæðis. Þá er lagt til það nýmæli að heimilt verði að inna af hendi sjúkra- og endurhæfingargreiðslur í allt að þrjá mánuði eftir að endurhæfingu lýkur fari hlutaðeigandi í virka atvinnuleit. Skilyrði er að viðkomandi sé skráður í virka atvinnuleit hjá Vinnumálastofnun eða öðru þjónustukerfi sem sinnir atvinnuleit, t.d. VIRK–

Starfsendurhæfingarsjóði ses. Er það lagt til í því skyni að einstaklingur sem hefur aukið færni sína til virkni á vinnumarkaði að fullu eða verulegum hluta geti verið í virkri atvinnuleit í þrjá mánuði eftir að formlegri endurhæfingu lýkur án þess að framfærsla hlutaðeigandi breytist. Er þar með tryggð ákveðin samfella frá endurhæfingu til atvinnuleitar. Hér er um sérstaka heimild að ræða sem felst í tímabundnum greiðslum eftir að endurhæfingu er lokið og er því ekki gert ráð fyrir að þessir þrjú mánuðir teljist með við mat á hámarkslengd sjúkra- og endurhæfingargreiðslna skv. 1. og 2. málslíð.

Þegar litið er til þess að heimilt er að greiða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur í 60 mánuði, eða fimm ár, með möguleika á framlengingu um allt að 24 mánuði eða 2 ár til viðbótar í sérstökum tilvikum, þykir nauðsynlegt að setja skilyrði fyrir því hvenær greiðslutímabil halda áfram að líða og í hvaða tilvikum nýtt greiðslutímabil hefst. Í 6. mgr. er því lagt til að greiðslur vegna endurtekens heilsubreysts vegna sömu sjúkdóma, slysa eða áfalla teljist til sama greiðslutímabils. Þá er lagt til að nýtt greiðslutímabil geti fyrst hafist ef a.m.k. þrjú ár eru liðin frá síðustu greiðslu vegna fyrra atviksins. Í báðum tilvikum er lagt til að fullnægja þurfi skilyrðum laganna fyrir greiðslunum.

Í 7. mgr. er lagt til að full fjárhæð sjúkra- og endurhæfingargreiðslna verði 4.560.000 kr. á ári eða sem nemur 380.000 kr. á mánuði. Eins og áður hefur komið fram er lagt til að greiðsluflokkarnir tekjutrygging samkvæmt lögum um almannatryggingar og sérstök uppbót vegna framfærslu samkvæmt lögum um félagslega aðstoð verði lagðir niður og sameinist í nýjan örorkulífeyri og tekur fjárhæð hinna nýju sjúkra- og endurhæfingargreiðslna mið af því. Er um að ræða sömu fjárhæð og lagt er til að verði fjárhæð fulls örorkulífeyris samkvæmt frumvarpi þessu en fjárhæðir örorkulífeyris og endurhæfingarlífeyris samkvæmt gildandi lögum eru einnig þær sömu. Þá er í frumvarpi þessu lagt til að heimilt verði að greiða heimilisuppbót til einstaklinga sem fá sjúkra- og endurhæfingargreiðslur sem er óbreytt frá gildandi lögum. Er gert ráð fyrir að sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, og eftir atvikum samanlögð fjárhæð sjúkra- og endurhæfingargreiðslna og heimilisuppbótar, uppfylli greiðsluþegi skilyrði hennar, lækki um 45% af öðrum tekjum lífeyrisþegans umfram frítekjumörk skv. 30. gr., uns greiðslur falla niður og er það einnig í samræmi við útreikning örorkulífeyris. Aftur á móti er ekki gert ráð fyrir að fjárhæð sjúkra- og endurhæfingargreiðslna reiknist í hlutfalli við réttindaávinnslu í lífeyristryggingum eins og nú er gert hvað varðar endurhæfingarlífeyri, sbr. 3. mgr. 7. gr. laga um félagslega aðstoð. Sjúkra- og endurhæfingargreiðslur eru ólíkar lífeyri að því leyti að réttur til lífeyris ávinnst smám saman yfir tíma, sbr. 16. gr. og 24. gr. gildandi laga, og greiðist lífeyrir í hlutfalli við áunnin réttindi þegar skilyrði fyrir greiðslum eru uppfyllt. Það á aftur á móti ekki við um sjúkra- og endurhæfingargreiðslur sem eru greiðslur sem standa yfir á þeim tíma sem meðferð er veitt eða tekið þátt í virkri endurhæfingu vegna alvarlegs eða langvarandi heilsubreysts í kjölfar sjúkdóms, slyss eða áfalls og teljast þær því efnislega til tryggingaflokks sjúkrageiðslna og greiðast þeim sem eru tryggðir samkvæmt lögnum þegar skilyrði fyrir greiðslunum og önnur skilyrði laganna eru uppfyllt.

Um e-lið (28. gr.).

Í e-lið er lagt til að í 28. gr. laganna verði kveðið á um þjónustugátt þeirra þjónustukerfa sem starfa á grundvelli laga við veitingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu. Er lagt til að Tryggingastofnun verði falið að starfrækja þá þjónustugátt en Tryggingastofnun hefur langa reynslu af meðferð persónuupplýsinga umsækjenda og greiðsluþega og býður upp á öflugt viðmót fyrir greiðsluþega á vef stofnunarinnar. Þessu ákvæði er ætlað að endurspeglar hraða þróun sem nú á sér stað við innleiðingu á stafrænum lausnum í samskiptum fólks við opinbera

aðila. Jafnframt er horft til þess markmiðs að gögn um framvindu meðferðar og endurhæfingar berist greiðlega á milli þeirra fagaðila sem veita þjónustuna. Lögð er áhersla á að allir þeir fagaðilar sem hér um ræðir starfa á grundvelli laga og innan tiltekinna þjónustukerfa, sbr. skilgreiningu í b-lið 1. gr. frumvarpsins. Þessi þjónustukerfi bera meðal annars ábyrgð á endurhæfingarátunum.

Með nýtingu stafrænna lausna og miðlun gagna og upplýsinga er markvisst stuðlað að því að einstaklingar fái rétta endurhæfingarþjónustu á réttum stað og réttum tíma. Ákvæði laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga gilda um þá miðlun upplýsinga sem á sér stað. Með þjónustugátt er það jafnframt markmiðið að tryggja samfellu í framfærslu hjá þeim sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis eða þurfa að fara milli kerfa. Lögð er áhersla á að þessi kerfi eru til staðar fyrir einstaklinga og að samvinna kerfanna hafi ætíð að markmiði að bæta einstaklingsbundna þjónustu. Þjónustugáttinni er ætlað að tryggja samfellu þannig að fólk falli ekki á milli kerfa. Fagfólk sem vinnur við meðferð og endurhæfingarþjónusta mun áfram nýta þau upplýsingakerfi sem fyrir eru (svo sem sjúkraskrárkerfið Sögu) en getur í gegnum þjónustugáttina deilt tilteknum upplýsingum úr sínu upplýsingakerfi með tilgreindu fagfólki annars þjónustukerfis sem einnig kemur að endurhæfingarþjónustu við hlutaðeigandi einstakling. Öryggisráðstafanir í gáttinni tryggja persónuvernd og að gögn sem fara um gáttina séu áreiðanleg.

Í 1. mgr. er lagt til að Tryggingastofnun skuli starfrækja þjónustugátt þjónustukerfa í þeim tilgangi að tryggja nauðsynlega yfirsýn yfir viðurkenndar meðferðir og endurhæfingarþjónustu sem einstaklingar fá á hverjum tíma og til að stuðla að samfellu í þjónustu og greiðslum hjá þeim sem þurfa þjónustu fleiri en eins þjónustukerfis. Þá er gert ráð fyrir að stofnunin beri ábyrgð á vinnslu persónuupplýsinga sem verða til við rekstur gáttarinnar en gengið út frá því að þau þjónustukerfi sem miðla upplýsingum og gögnum í gegnum þjónustugáttina beri ábyrgð á þeim gögnum og upplýsingum. Gert er ráð fyrir að fjallað verði nánar um hlutverk Tryggingastofnunar hvað þetta varðar í reglugerð sem sett verði með stoð í 31. gr. laganna. Þar verði kveðið á um réttarsambandið á milli Tryggingastofnunar sem ábyrgðaraðila vinnslunnar og hvers vinnsluaðila fyrir sig (þ.e. þjónustukerfanna fjögurra) og tilgreint hvernig staðið skuli að aðgangsstýringu. Þá verði kveðið á um að viðkvæmar persónuupplýsingar um einstakling séu ekki geymdar í gáttinni lengur en þörf krefur vegna samvinnu þjónustukerfa um málefni hans. Á sama tíma verði tryggt að upplýsingarnar glatist ekki og að þeim verði ekki breytt eftir á. Vísað er til nánari umfjöllunar í 6. kafla um mat á áhrifum, einkum kafla 6.5 um áhrif á persónuvernd.

Í 2. mgr. er lagt til að Tryggingastofnun skuli halda skrá um lýsigögn sem fara um þjónustugáttina, sem þjónustukerfin geti nýtt til þess að sækja frumgögn. Þá beri stofnuninni að tryggja að lýsigögnin sem fara um gáttina séu varðveitt á öruggan hátt þannig að þau glatist ekki og séu eingöngu aðgengileg þeim sem þurfa á þeim að halda til þess að geta uppfyllt skyldur sínar samkvæmt frumvarpinu og ákvæðum annarra laga sem þjónustukerfi starfa eftir auk samninga þeirra á milli um samstarf á sviði endurhæfingar, sbr. 55. gr. a. frumvarpsins. Er þannig gengið út frá því að í þjónustugáttinni verði einungis safnað lýsigögnum (e. metadata) en ekki upplýsingunum sjálfum. Þannig verði ekki til nýr gagnagrunnur þar sem safnað er á einn stað öllum þeim persónuupplýsingum sem fara á milli þjónustukerfa. Með aðilum sem þurfa á gögnum að halda til þess að geta uppfyllt skyldur sínar er meðal annars átt við þá aðila sem mynda samhæfingarteymi sem frumvarp þetta gerir ráð fyrir að verði mynduð í tengslum við samstarf og samvinnu þjónustukerfa, en gengið er út frá því að slík teymi hafi aðgang að nauðsynlegum upplýsingum í þjónustugáttinni.

Nánar er fjallað um samvinnu þjónustukerfa og samhæfingarteymi í athugasemdum við 10. gr. frumvarps þessa.

Um f-lið (29. gr.).

Í f-lið er kveðið á um aldursviðbót og er gert ráð fyrir nokkrum breytingum frá ákvæðum gildandi laga.

Í 1. mgr. er lagt til að aldursviðbót greiðist einstaklingum sem fá greiddan örorkulífeyri skv. 24. gr. eða hlutaörorkulífeyri skv. 25 gr. laganna. Samkvæmt 29. gr. gildandi laga fá bæði örorkulífeyrisþegar og endurhæfingarlífeyrisþegar aldursviðbót að öðrum skilyrðum uppfylltum en það á ekki við um örorkustyrkþega. Aftur á móti er ekki gert ráð fyrir að aldursviðbót verði greidd þeim sem fá sjúkra- og endurhæfingargreiðslur. Þegar einstaklingur hefur endurhæfingu og fær sjúkra- og endurhæfingargreiðslur er markmiðið að stuðla að aukinni færni til atvinnuþátttöku og er því um tímabundið ástand að ræða. Aldursviðbót er einkum ætlað að bæta að hluta til upp fyrir það að einstaklingar sem missa getu til virkni á vinnumarkaði ungir að árum hafa ekki haft tækifæri til að stunda atvinnu að fullu leyti og því ekki haft sömu möguleika til að ávinna sér réttindi í lífeyrissjóðakerfinu og þeir sem hafa verið lengur á vinnumarkaði. Þetta á við um þá einstaklinga sem hafa snemma á lífsleiðinni misst getu til virkni á vinnumarkaði eða fæðast fatlaðir og eru metnir með skerta getu til virkni á vinnumarkaði að fullu eða að hluta og fá greiddan örorkulífeyri eða hlutaörorkulífeyri. Þar sem lífeyrisréttindi í lífeyrissjóðakerfinu ávinnast með iðgjaldagreiðslum sem eru tiltekið hlutfall heildarlauna má telja líklegt að réttindi einstaklinga sem hafa verið í minna en 50% starfshlutfalli stóran hluta starfsævinnar verði undir meðallagi. Þegar um er að ræða einstaklinga sem fara í endurhæfingu og fá sjúkra- og endurhæfingargreiðslur eiga þessi sjónarmið að jafnaði ekki við. Endurhæfing felur í sér áætlun með það að markmiði að stuðla að aukinni þátttöku á vinnumarkaði þannig að viðkomandi geti aflað sér tekna og á sama tíma áunnið sér réttindi til lífeyrissjóðsgreiðslna. Þau réttindi getur hann nýtt síðar á lífsleiðinni þegar taka lífeyris hefst vegna aldurs eða þegar taka örorkulífeyris hefst beri endurhæfing ekki árangur.

Í 2. mgr. er lagt til að árleg fjárhæð fullrar aldursviðbótar til þeirra sem eru 18-24 ára verði 360.000 kr. á ári eða sem nemur 30.000 kr. á mánuði. Er lagt til að miðað verði við það tímamark þegar annað hvort skilyrði fyrir sjúkra- og endurhæfingargreiðslum voru fyrst uppfyllt, ef það á við, eða þegar niðurstaða samþætts sérfræðimats þess efnis að geta til virkni á vinnumarkaði sé metin 50% eða minni lá fyrst fyrir, en slíkt mat er forsenda fyrir greiðslum örorkulífeyris og hlutaörorkulífeyris. Heimild til að miða fjárhæð aldursviðbótar við það tímamark þegar skilyrði fyrir sjúkra- og endurhæfingargreiðslum voru fyrst uppfyllt getur leitt til þess að fjárhæð aldursviðbótarinnar verði talsvert hærri en ef miðað væri alfarið við fyrsta samþætta sérfræðimat þar sem gert er ráð fyrir að einstaklingar geti verið allt að fimm ár, í undantekningartilvikum sjö ár, í endurhæfingu áður en mat á getu til virkni á vinnumarkaði fer fram. Gert er ráð fyrir að fjárhæð aldursviðbótar lækki um 5% fyrir hvert ár eftir það og að ekki verði um að ræða greiðslu viðbótarinnar til þeirra sem voru 44 ára eða eldri þegar þeir uppfylltu fyrst sett skilyrði. Þannig mun t.d. einstaklingur sem uppfyllir skilyrði aldursviðbótar 25 ára fá 95% af fjárhæð fullrar aldursviðbótar, sá sem er 26 ára fá 90% og síðan koll af kalli þar til réttur til greiðslna fjarar út. Eru hér lagðar til talsverðar breytingar frá gildandi lögum sem felast meðal annars í því að aldursviðbótin muni í ríkari mæli greiðast þeim sem eru ungir að árum þegar greiðslur örorkulífeyris eða hlutaörorkulífeyris hefjast og er það í samræmi við tilgang viðbótarinnar. Tölur frá Tryggingastofnun sýna glögglega að einstaklingar sem eru ungir að árum þegar þeir missa getu sína til virkni á vinnumarkaði að hluta eða öllu leyti hafa

að jafnaði áunnið sér mun minni réttindi í skyldubundna lífeyrissjóðakerfinu en þeir sem eldri eru þegar það kemur til. Eru þeir sem yngri eru þegar þeir missa getu sína til virkni á vinnumarkaði því taldir í ríkari þörf fyrir aukinn stuðning úr almannatryggingakerfinu.

Í 3. mgr. er lagt til að um útreikning á fjárhæð aldursviðbótar vegna tekna fari skv. 24., 25. og 30. gr. og að um ákvörðun réttindahlutfalls greiðslu aldursviðbótar fari skv. 24. gr. sem er efnislega óbreytt frá 2. mgr. 29. gr. gildandi laga.

Um g-lið (30. gr.).

Í g-lið eru lagðar til breytingar á 30. gr. laganna þar sem kveðið er á um tekjugrunn skv. IV. kafla laganna. Er í 1. tölul. 2. mgr. lögð til sú breyting að virknistyrkur samkvæmt nýrri 16. gr. og 16. gr. a-d í lögum um vinnumarkaðsaðgerðir, sbr. einnig 24. gr. a frumvarps þessa, skuli ekki teljast til tekna við útreikning greiðslna samkvæmt IV. kafla laganna. Um er að ræða styrk sem gert er ráð fyrir að greiðist í allt að 24 mánuði einstaklingum sem fá greiddan hlutaörorkulífeyri í samræmi við niðurstöðu samþætts sérfræðimats en hafa ekki fengið starf á vinnumarkaði. Er vísað til athugasemda við 24. gr. a frumvarps þessa þar sem fjallað er um virknistyrk. Þykir viðhlítandi að greiðslurnar hafi ekki áhrif á útreikning hlutaörorkulífeyris einstaklinga sem ekki hafa fundið starf samhliða greiðslum og er talið stuðla að tryggari framfærslu þeirra meðan á atvinnuleit stendur. Þá er gert ráð fyrir að 3. töluliður, sem kveður á um að greiðslur úr viðbótarlífeyrissparnaði, skuli ekki teljast til tekna greiðsluþega, komi í stað 3.-5. tölul. 2. mgr. gildandi laga. Verði frumvarp þetta að lögum mun örorkulífeyrir, ásamt tekjutryggingu og sérstakri uppbót vegna framfærslu samkvæmt lögum um félagslega aðstoð, falla niður og í stað þess verður til einn nýr greiðsluflokkur í lögum um almannatryggingar, *nýr örorkulífeyrir*. Er gert ráð fyrir að greiðslur úr skyldubundnum atvinnutengdum lífeyrissjóðum muni teljist til tekna við útreikning hins nýja örorkulífeyris og því eigi 3. tölul. 2. mgr. ekki lengur við. Einnig er gert ráð fyrir því í frumvarpi þessu að greiðslur úr viðbótarlífeyrissparnaði skuli ekki teljast til tekna greiðsluþega við útreikning greiðslna skv. IV. kafla laganna en aftur á móti er ekki gert ráð fyrir að greiðslur úr viðbótartryggingavernd verða undanskildar við útreikning hins nýja örorkulífeyris. Er því lagt til að 4. tölul. 2. mgr. gildandi laga falli brott og er sú breyting í samræmi við 3. tölul. 2. mgr. 22. gr. laganna um tekjugrunn ellilífeyrisþega skv. III. kafla laganna. Loks er 5. tölul. 2. mgr. gildandi laga óþarfur vegna hins nýja 3. töluliðar en gert er ráð fyrir því í frumvarpi þessu að greiðsluflokkurinn tekjutrygging falli brott og er þannig áfram gert ráð fyrir að greiðslur úr viðbótarlífeyrissparnaði, sbr. 13. tölul. 2. gr. laganna, teljist almennt ekki til tekna greiðsluþega við útreikning greiðslna skv. IV. kafla laganna.

Auk framangreindra breytinga er gert ráð fyrir að 3. mgr. 30. gr. gildandi laga falli brott en þar er kveðið á um að fjármagnstekjur upp að 98.640 kr. á ári skuli ekki teljast til tekna við útreikning á greiðslum samkvæmt IV. kafla laganna. Í stað þess er í frumvarpi þessu lagt til að örorkulífeyrisþegar hafi almennt frítekjumark vegna allra tekna, þ.m.t. fjármagnstekna, sem nemi 1.200.000 kr. á ári og er lagt til að kveðið verði á um hið almenna frítekjumark í 3. mgr. 30. gr. Er talið að með almennu frítekjumarki í stað sértækra frítekjumarka vegna einstakra tekjutegunda náist fram mikil einföldun greiðslukerfisins sem geri útreikninga einfaldari og auðveldi greiðsluþegum til muna að átta sig á réttindum sínum og fjárhæð greiðslna. Vísast nánar um það til almennra athugasemda frumvarpsins.

Þá er í 4. mgr. gert ráð fyrir að verði kveðið á um almennt frítekjumark sem gildi við útreikning hlutaörorkulífeyris og að það skuli einnig nema 1.200.000 kr. á ári auk sérstaks frítekjumarks vegna atvinnutekna sem nemi 3.000.000 kr. á ári. Er því gert ráð fyrir að auk hins almenna frítekjumarks sem gildir um allar tekjur skuli hlutaörorkulífeyrisþegar hafa

sérstakt frítekjumark vegna atvinnutekna enda er gert ráð fyrir að þeir hafi nokkra getu til virkni á vinnumarkaði og er markmiðið með hinu sérstaka frítekjumarki að hvetja þá til atvinnuþátttöku.

Í 5. mgr. er gert ráð fyrir að kveðið verði á um almennt frítekjumark við útreikning á fjárhæð sjúkra- og endurhæfingargreiðslna, sem nemi 480.000 kr. á ári. Að auki er lagt til sérstakt frítekjumark vegna atvinnutekna sjúkra- og endurhæfingargreiðsluþega sem nemi 1.920.000 kr. á ári en samkvæmt gildandi lögum njóta endurhæfingarlífeyrisþegar einnig sérstaks frítekjumarks vegna atvinnutekna. Loks er sú breyting lögð til á 7. mgr. að vísanir til greiðsluflokksins tekjutryggingar falli brott og er vísað til fyrri skýringa um sameiningu greiðsluflokka í frumvarpi þessu.

Um h-lið (31. gr.).

Í h-lið er gert ráð fyrir að orðið „örorkumat“ falli brott í 31. gr. laganna þar sem ekki er gert ráð fyrir slíku mati verði frumvarp þetta að lögum. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að kveðið verði á um samþætt sérfræðimat í 26. gr. laganna sem mun leysa af hólmi örorkumat skv. 25. gr. gildandi laga um almannatryggingar. Þess vegna er gert ráð fyrir að við ákvæðið bætist heimild til handa ráðherra að setja reglugerð um þá efnisþætti sem fram skulu koma í niðurstöðum samþætts sérfræðimats sem og um framkvæmd matsins. Einnig er lagt til að við ákvæðið bætist heimild til handa ráðherra að setja reglugerð um það hvaða þjónustukerfi geti borið ábyrgð á meðferð og gerð endurhæfingaráætlana og staðfest viðurkenndar meðferðir, helstu viðmið um mat á þátttöku á vinnumarkaði og ástundun náms samhliða sjúkra- og endurhæfingargreiðslum. Þá er gert ráð fyrir því að í reglugerð komi nánari ákvæði um þjónustugátt, þ.m.t. um aðgang að henni og hvaða gögn og upplýsingar skuli heimilt að skrá og hvernig meðferð þeirra skuli háttað hlutverki þeirra aðila sem koma að vinnslu upplýsinga og skiptingu ábyrgðar á gögnum, eins og rakið er nánar í umfjöllun um endurskoðaða 28. gr. hér að framan. Loks er lagt til að bætt verði við ákvæðið tilvísun til réttindaávinnslu og búsetutíma, sbr. einnig upptalningu í 23. gr. laganna.

Um 4. gr.

Í 4. gr. er lagt til að í 38. gr. laganna verði vísað til einstaklings sem fær greiðslur skv. III. og IV. kafla laganna í stað lífeyrisþega. Þannig er gert ráð fyrir að allar greiðslur samkvæmt frumvarpi þessu, þ.m.t. sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, stöðvist vegna lengri dvalar á stofnun eða sjúkrahúsi og jafnframt að heimilt verði að greiða ráðstöfunarfé og dagpeninga utan stofnunar þegar greiðslur skv. III. og IV. kafla laganna stöðvast.

Um 5. gr.

Í ákvæðinu er lagt til að 39. gr. laganna gildi ekki aðeins um stöðvun greiðslna vegna fangelsisvistar elli- og örorkulífeyrisþega heldur einnig um stöðvun greiðslna til sjúkra- og endurhæfingargreiðsluþega. Gildandi ákvæði tekur til endurhæfingarlífeyrisþega, sbr. 13. gr. laga um félagslega aðstoð, og er breytingin því í samræmi við gildandi lög og framkvæmd Tryggingastofnunar.

Um 6. gr.

Í 6. gr. eru lagðar til breytingar á 40. gr. laganna um barnalífeyri. Er lagt til að barnalífeyrir verði greiddur með börnum einstaklinga sem fá greiðslur skv. IV. kafla laganna, þ.e. örorkulífeyrisþega, þ.m.t. hlutaörorkulífeyrisþega, og sjúkra- og endurhæfingargreiðsluþega. Er gert ráð fyrir að greiðslur barnalífeyris til foreldra sem fá hlutaörorkulífeyri og sjúkra- og

endurhæfingargreiðslur verði jafn háar greiðslum til þeirra sem fá greiddan örorkulífeyri en skv. 4. mgr. 27. gr. gildandi laga greiðist viðbót við örorkustyrk vegna barna sem nemur 75% af barnalífeyri fyrir hvert barn á framfæri örorkustyrkþega og er því um rýmkun að ræða. Sama gildir ef báðir foreldrar eru látnir, eru örorkulífeyrisþegar eða fá sjúkra- og endurhæfingargreiðslur en þegar svo háttar til er greiddur tvöfaldur barnalífeyrir með hverju barni. Rétt er að taka fram að þótt greiðslur falli niður vegna tekna er gert ráð fyrir að barnalífeyrir greiðist áfram, sbr. 3. málsl. 1. mgr. 40. gr. gildandi laga.

Um 7. gr.

Lagðar eru til breytingar á tilvísunum í 51. gr. laganna til þeirra aðila sem veita skulu Tryggingastofnun upplýsingar sem stofnuninni eru nauðsynlegar til að unnt sé að framfylgja lögnum. Er í fyrsta lagi lagt til að vísað verði til sýslumanna, í stað sýslumanns, en nauðsynlegt kann að vera að afla annarra upplýsinga frá sýslumönnum en upplýsinga um innheimtu meðlaga sem var tilefni þess að ákvæðinu var breytt með lögum nr. 45/2023, um breytingu á lögum um Innheimtustofnun sveitarfélaga, t.d. úr dánarskrám. Í öðru lagi er lagt til að þjónustukerfum sem bera ábyrgð á meðferð og endurhæfingaráætlunum, sjúkratryggingastofnuninni og Húsnæðis- og mannvirkjastofnun verði bætt við upptalningu á þeim sem skylt er að láta Tryggingastofnun upplýsingar í té, en þörf er á að afla upplýsinga frá þessum aðilum, t.d. um endurhæfingaráætlanir og húsaleigusamninga. Þá er lagt til að vísað verði til Menntasjóðs námsmanna í stað Lánasjóðs íslenskra námsmanna en fyrrgreindi sjóðurinn leysti þann síðarnefnda af hólmi þegar lög um Menntasjóð námsmanna, nr. 60/2020, tóku gildi. Í þriðja lagi er lagt til að upplýsingar verði veittar með stafrænum hætti en ekki rafrænum og er það í samræmi við almenna málnotkun.

Þá er lagt til að fellt verði brott ákvæði 2. mgr. um að Tryggingastofnun og sjúkratryggingastofnunin skuli skiptast á upplýsingum um mat á örorku þar sem lagt er til í frumvarpinu að örorkumat verði aflagt. Áfram er þó gert ráð fyrir að Tryggingastofnun og sjúkratryggingastofnunin skiptist á upplýsingum að því marki sem þær eru nauðsynlegar við framkvæmd laganna, en samskipti milli þessara stofnana eru mikil, t.d. í tengslum við réttindi greiðsluþega í sjúkratryggingum. Einnig er lagt til að kveðið verði á um að Tryggingastofnun og þjónustukerfi skiptist á upplýsingum að því marki sem þær eru nauðsynlegar við framkvæmd laganna. Er það talið nauðsynlegt með hliðsjón af þeim miklu samskiptum sem gert er ráð fyrir að muni verða milli þjónustukerfanna og Tryggingastofnunar, einkum í tengslum við ákvarðanir um sjúkra- og endurhæfingargreiðslur.

Um 8. gr.

Í ákvæðinu er lagt til að tilvísun til þagnarskyldu starfsfólks sjúkratryggingastofnunarinnar í 54. gr. laganna verði felld brott. Fjallað er um þagnarskyldu starfsfólks sjúkratryggingastofnunarinnar í 51. gr. laga nr. 112/2008, um sjúkratryggingar, og þykir því ekki nauðsynlegt að kveða einnig á um það í lögum um almannatryggingar.

Um 9. gr.

Lagt er til að meginreglan verði áfram sú að sækja skuli um allar bætur samkvæmt lögnum en hér er gert ráð fyrir undanþágu frá því þyki það bersýnilega óþarft að mati Tryggingastofnunar að sækja skuli sérstaklega um bætur. Á það t.d. við þegar greiddar hafa verið umönnunargreiðslur skv. 4. gr. laga um félagslega aðstoð, en þegar um er að ræða einstaklinga sem metnir hafa verið í 1. eða 2. flokk kunna þau gögn sem nauðsynleg eru til að

unnt sé að ákvarða greiðslur að vera þegar til staðar hjá stofnuninni. Er einnig gert ráð fyrir að sú breyting verði á framkvæmd Tryggingastofnunar að einstaklingar þurfi ekki lengur að sækja um einstaka greiðsluflokka skv. IV. kafla laganna heldur verði sótt um greiðslur samkvæmt kaflanum og að stofnunin ákvarði viðeigandi greiðsluflokk með hliðsjón af fyrirbyggjandi gögnum. Er ekki talin þörf á breytingu á lögum hvað það snertir en breytingin er talin stuðla að því að draga úr óþarfa umstangi hjá umsækjanda og flæði upplýsinga. Þá er einnig gert ráð fyrir að þeir sem fá þegar sjúkra- og endurhæfingargreiðslur eða hlutaörorkulífeyri þurfi ekki sérstaklega að sækja um ellilífeyri þegar þeir ná ellilífeyrisaldri, líkt og nú gildir um einstaklinga sem fá greiddan fullan örorkulífeyri en sömu rök þykja eiga við þegar um er að ræða einstaklinga sem fá aðrar greiðslur skv. IV. kafla laganna, verði frumvarp þetta að lögum.

Um 10. gr.

Lagt er til að í nýrri 55. gr. a laga um almannatryggingar verði kveðið á um skyldu Tryggingastofnunar til þess að eiga samstarf og samvinnu við þjónustukerfi sem veita þjónustu í tengslum við endurhæfingu í því skyni að stuðla að samfelli í greiðslum hjá þeim sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis. Gert er ráð fyrir að stofnunin skuli í því sambandi meðal annars vera aðili að samningi þjónustukerfanna um samvinnu þeirra á milli þar sem meðal annars er samið um starfsemi samhæfingarteyma, hvenær málum skuli vísað til teymanna og hvernig ábyrgð á málum einstaklinga færist á milli einstakra kerfa. Er þannig gengið út frá því að Tryggingastofnun tilnefni fagaðila af sinni hálfu til að taka þátt í starfi samhæfingarteyma þjónustukerfa og er gengið út frá því að viðkomandi aðili eða aðilar hafi viðeigandi menntun og búi yfir þekkingu og reynslu sem nýtist í störfum teymanna.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir að kveðið verði á um skyldu stofnunarinnar til að miðla upplýsingum til þjónustukerfa í tengslum við samstarf þjónustukerfa og Tryggingastofnunar. Meginreglur laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga gilda um slíka miðlun. Sérstaklega er kveðið á um upplýsingaskyldu í niðurlagi 2. mgr. og kemur það til viðbótar ákvæði um leiðbeiningar- og upplýsingaskyldu Tryggingastofnunar í 2. mgr. 45. gr. laganna. Er þetta lagt til þar sem sérstök sjónarmið gilda um þá upplýsingamiðlun sem áætlað er að fari um sameiginlega þjónustugátt skv. e-lið 3. gr. frumvarpsins. Sérstaklega er tekið fram að upplýsingamiðlun Tryggingastofnunar um gáttina sé í þeim tilgangi að gera stofnuninni kleift að gegna skyldum sínum og í því skyni að stuðla að samfelli í greiðslum skv. IV. kafla til þeirra einstaklinga sem eru í meðferð eða endurhæfingu. Ekki er gert ráð fyrir að þjónustugáttin verði nýtt í tilvikum viðtakenda annarra greiðslna samkvæmt lögum. Um nánari umfjöllun um samstarf þjónustukerfa og skyldu til miðlunar upplýsinga í því sambandi vísast til almennra athugasemda við frumvarpið sem og skýringa við e-lið 3. gr. frumvarpsins.

Um 11. gr.

Lagt er til að tilvísun til 28. gr. laganna þar sem kveðið er á um tekjutryggingu falli brott. Samkvæmt 62. gr. gildandi laga skulu greiðslur almannatrygginga, svo og greiðslur skv. 42. gr. og fjárhæð skv. 28. gr. laganna, breytast árlega í samræmi við fjárlög hverju sinni. Ákvæði 28. gr. gildandi laga fjallar um tekjutryggingu og þar sem í frumvarpinu er gert ráð fyrir að greiðsluflokkurinn tekjutrygging, ásamt örorkulífeyri og sérstakri uppbót til framfærslu samkvæmt lögum um félagslega aðstoð, falli niður og í stað þeirra komi einn nýr greiðsluflokkur í almannatryggingum, *örorkulífeyrir*, er lagt til að tilvísun til 28. gr. falli brott. Einnig er lagt til að frítekjumörk skv. 22. og 30. gr. verði hækkuð árlega með sama hætti og

greiðslur almannatrygginga en frítekjumörkin hafa oft á tíðum staðið í stað og jafnvel ekki hækkað svo árum skiptir. Má nefna í því sambandi að frítekjumörk örorkulífeyrisþega vegna lífeyrissjóðstekna og fjármagnstekna hafa ekki hækkað frá árinu 2009. Þykir það vera sanngirnismál að frítekjumörk bæði aldraðra og þeirra sem fá greiðslur vegna endurhæfingar eða takmarkaðrar getu til virkni á vinnumarkaði hækki til samræmis við hækkun greiðslna til þeirra.

Um 12. gr.

Í ákvæðinu er lagt til að við ákvæði til bráðabirgða bætist tveir nýir töluliðir. Í fyrsta lagi er lagt til í nýjum 12. tölulið að þeir einstaklingar sem uppfylla skilyrði fyrir greiðslu örorkulífeyris samkvæmt lögum um almannatryggingar 31. desember 2024 skuli fá greitt samkvæmt ákvæðum laganna eins og þau verða eftir gildistöku frumvarps þessa, verði það að lögum, en í samræmi við örorkumat sem var í gildi 31. desember 2024. Í öðru lagi er lagt til í nýjum 13. tölul. að þeir sem fá greiddan örorkustyrk á grundvelli örorkumats við gildistöku laga þessara skuli fá áframhaldandi greiðslur á gildistíma örorkumatsins en í samræmi við þær reglur sem giltu fyrir gildistöku frumvarpsins, verði það að lögum. Örorkustyrkþegar munu því áfram fá greiddan örorkustyrk samkvæmt þeim reglum sem giltu fyrir 1. janúar 2025 þar til matið rennur út. Á það einnig við um tengdar greiðslur samkvæmt lögum um félagslega aðstoð eftir því sem við á en þar er aðallega um að ræða uppbætur og styrki vegna bifreiðakaupa og reksturs bifreiða skv. 10. gr. þeirra laga. Samkvæmt framansögðu er því ekki gert ráð fyrir að örorkumöt sem gerð hafa verið samkvæmt lögnum eins og þau eru fyrir gildistöku hinna nýju ákvæða falli sjálfkrafa úr gildi við lagabreytinguna heldur muni einstaklingar áfram fá greitt á grundvelli þeirra, eftir atvikum fram til þess tíma að endurmat hefur verið framkvæmt og verður þá geta til virkni á vinnumarkaði metin með samþættu sérfræðimati skv. 26. gr. Í báðum tilfellum er gert ráð fyrir að einstaklingar sem hafa gilt örorkumat við gildistöku laganna geti hvenær sem er óskað eftir að geta þeirra til virkni á vinnumarkaði verði metin samkvæmt hinu nýja samþætta sérfræðimati og þá falli þá eldri örorkumöt úr gildi og greiðslur verði ákvarðaðar á grundvelli hins nýja mats og samkvæmt hinu nýja greiðslukerfi.

Um 13. gr.

Lagt er til að orðið „endurhæfingarlífeyrir“ í 1. mgr. 1. gr. laga um félagslega aðstoð falli brott en í ákvæðinu er kveðið á um gildissvið laganna. Í d-lið 3. gr. frumvarps þessa er gert ráð fyrir að nýr greiðsluflokkur, sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, samkvæmt lögum um almannatryggingar komi í stað endurhæfingarlífeyris sem nú er kveðið á um í lögum um félagslega aðstoð.

Um 14. gr.

Lagt er til að fjárhæð maka- og umönnunarbóta skv. 5. gr. laga um félagslega aðstoð verði 228.000 kr. á mánuði. Þar sem gert er ráð fyrir því í frumvarpi þessu að greiðsluflokkurinn tekjutrygging falli brott og að fjárhæð hins nýja örorkulífeyris hækki umtalsvert frá því sem gildir um örorkulífeyri samkvæmt gildandi lögum þykir rétt að fjárhæð maka- og umönnunarbóta taki mið af fjárhæð hins nýja örorkulífeyris samkvæmt lögum um almannatryggingar og verði 60% af fjárhæð hans. Samkvæmt gildandi lögum er fjárhæð maka- og umönnunarbóta allt að 80% af lífeyri og tekjutryggingu sem nemur 211.859 kr. á mánuði og er því um að ræða hækkun frá því sem nú gildir. Auk þess er lagt til að ráðherra

setji reglugerð um framkvæmd ákvæðisins en í gildandi lögum segir að ráðherra setji reglur um framkvæmd ákvæðisins.

Um 15. gr.

Gert er ráð fyrir að 7. gr. laganna falli brott, en þar er kveðið á um endurhæfingarlífeyri og er vísað til skýringa við d-lið 3. gr. frumvarpsins og almennra athugasemda.

Um 16. gr.

Í fyrsta lagi er lagt til að í 1. mgr. 8. gr. laganna verði vísað til greiðsluþega í stað lífeyrisþega. Samkvæmt gildandi lögum um félagslega aðstoð greiðist heimilisuppbót eingöngu þeim sem fá lífeyrisgreiðslur og búa einir og eru einir um heimilisrekstur án þess að njóta fjárhagslegs hagræðis af því að búa með öðrum. Í frumvarpi þessu er lagður til nýr greiðsluflokkur, sjúkra- og endurhæfingargreiðslur og er lagt til að sjúkra- og endurhæfingargreiðsluþegar geti einnig fengið greidda heimilisuppbót til jafns við lífeyrisþega og er það í samræmi við 3. mgr. 8. gr. gildandi laga og framkvæmd Tryggingastofnunar. Þá eru lagðar til breytingar á 3. mgr. 8. gr. laganna sem kveður á um fjárhæð og útreikning heimilisuppbótar. Er gert ráð fyrir að í stað þess að vísað sé til einstaklings sem fær greiddan endurhæfingarlífeyri skv. 7. gr. laga um félagslega aðstoð verði vísað til einstaklings sem fær greiðslur skv. IV. kafla laga um almannatryggingar, þ.e. örorkulífeyri, hlutaörorkulífeyri eða sjúkra- og endurhæfingargreiðslur. Einnig er gert ráð fyrir að fjárhæð heimilisuppbótar verði 684.000 kr. á ári sem nemur 57.000 kr. á mánuði og jafngildir það 15% af fjárhæð örorkulífeyris. Við mat á fjárhæð heimilisuppbótar í nýju kerfi var litið til skýrslu sérfræðingahóps um neysluviðmið fyrir heimili á Íslandi en þar kemur fram að grunnviðmið einstaklings án samgangna og húsnæðis er 15% hærra en helmingur af grunnviðmiði pars og 14% hærra ef samgöngur eru teknar með. Í ljósi þess að heimilisuppbót er til að mæta óhagræði af því að reka heimili einn þykja rök hníga að því að nota það viðmið. Verður jafnframt að líta til þess að húsnæðiskostnaði er mætt með húsnæðisbótum og kostnaði vegna barna með barnalífeyri og barnabótum. Þar af leiðandi var ekki litið til þeirra útgjaldaliða við mat á fjárhæð heimilisuppbótar. Þá er lagt til að um útreikning heimilisuppbótar vegna tekna fari skv. 24., 25. og 27. gr. laga um almannatryggingar þar sem gert er ráð fyrir að samanlögð fjárhæð þeirra greiðslna sem greiðsluþegi fær, þ.m.t. heimilisuppbót samkvæmt lögum um félagslega aðstoð, skuli lækka um 45% af tekjum greiðsluþega umfram frítekjumörk, sbr. 30. gr. laganna, uns hún fellur niður. Ekki eru lagðar til breytingar frá gildandi lögum hvað varðar áhrif búsetu á útreikning heimilisuppbótar örorkulífeyrisþega og er því óbreytt að tekið skuli mið af búsetu þeirra hér á landi. Hvað sjúkra- og endurhæfingargreiðslur varðar þá er lagt til að heimilisuppbótin með þeim greiðist óháð tímalengd búsetu hér á landi og fylgi þannig sömu reglu og gildir um útreikning sjúkra- og endurhæfingargreiðslnanna sjálfra.

Um 17. gr.

Í fyrsta lagi er lagt til að í stað þess að vísað sé til lífeyrisþega í 1. mgr. 9. gr. laganna verði heimilt að greiða ellilífeyrisþegum og einstaklingum sem fá greiðslur skv. IV. kafla laga um almannatryggingar, þ.e. örorkulífeyri, þ.m.t. hlutaörorkulífeyri, og sjúkra- og endurhæfingargreiðslur, uppbót vegna kostnaðar sem ekki fæst bættur eða greiddur með öðrum hætti og sýnt þykir að greiðsluþegi geti ekki framfleytt sér án uppbótarinnar. Í öðru lagi er lagt til að 2. og 4. mgr. 9. gr. laganna falli brott en þar er kveðið á um skilyrði fyrir

greiðslu sérstakrar uppbótar á lífeyri vegna framfærslu og útreikning uppbótarinnar. Eins og áður hefur komið fram er lagt til að þessi greiðsluflokkur verði lagður niður og sameinaður örorkulífeyri og tekjutryggingu samkvæmt lögum um almannatryggingar í nýjum örorkulífeyri og verður því ekki lengur þörf á þessum ákvæðum. Loks er gert ráð fyrir að fyrirsögn greinarinnar verði *Uppbætur vegna kostnaðar* þar sem ekki verður lengur til staðar sérstakur greiðsluflokkur uppbótar vegna framfærslu.

Um 18. gr.

Í ákvæðinu er lagt til að óbreytt verði í 1. mgr. 10. gr. laganna að heimilt verði að greiða uppbót vegna kaupa á bifreið til elli- og örorkulífeyrisþega, þ.m.t. hlutaörorkulífeyrisþega, sem og þeirra sem fá umönnunargreiðslur. Þá er lagt til í a- og b-liðum að felld verði brott heimild í 1. mgr. ákvæðisins til að greiða örorkustyrkþegum þessa uppbót þar sem í frumvarpinu er gert ráð fyrir að sá greiðsluflokkur falli brott en að heimilt verði að greiða uppbótina einstaklingum sem fá hlutaörorkulífeyri. Einnig er í c-lið 2. mgr. gert ráð fyrir breytingum á 2. mgr. þannig að áfram verði að heimilt að greiða ellilífeyrisþegum uppbót vegna reksturs bifreiðar en vísun til örorkulífeyrisþega og örorkustyrkþega verði felld brott og í stað þess verði kveðið á um heimild til að greiða uppbótina til einstaklinga sem fá greiðslur skv. IV. kafla laga um almannatryggingar, en þar er um að ræða örorkulífeyri, þ.m.t. hlutaörorkulífeyri, og sjúkra- og endurhæfingargreiðslur. Loks er lagt til að fyrirsögn greinarinnar verði *Greiðslur vegna bifreiðakostnaðar* en það þykir meira lýsandi fyrir efni ákvæðisins þar sem kveðið er á um greiðslur vegna bifreiðakostnaðar greiðsluþega en ekki bifreiðakostnaðinn sem slíkan.

Um 19. gr.

Lagt er til að við ákvæði laganna til bráðabirgða bætist tvær nýjar málsgreinar.

Í fyrsta lagi er gert ráð fyrir að við ákvæði til bráðabirgða bætist við ný málsgrein þar sem kveðið verði á um að þeir sem uppfylla skilyrði fyrir greiðslu endurhæfingarlífeyris á grundvelli laganna 31. desember 2024 skuli fá greiðslur samkvæmt hinu nýja greiðslukerfi og nýjum ákvæðum sem lagt er til að taki gildi 1. janúar 2025 en í samræmi við þá endurhæfingaráætlun sem var í gildi 31. desember 2024. Þannig er gert ráð fyrir að eldri ákvarðanir haldi gildi sínu út gildistíma þeirra en fái einstaklingur nýja endurhæfingaráætlun eftir 31. desember 2024 ákvarðist greiðslur þá að nýju en á grundvelli hinnar nýju áætlunar og mun einstaklingur þá enn fremur þurfa að fullnægja skilyrðum greiðslna samkvæmt hinum nýju ákvæðum sem fram koma í d-lið 3. gr. frumvarpsins.

Í öðru lagi er lagt til að við ákvæði til bráðabirgða bætist ný málsgrein þar sem kveðið verði á um að við útreikning örorkulífeyris þeirra sem fá greiðslur við gildistöku laga þessara skuli Tryggingastofnun gera samanburð á útreikningi greiðslna samkvæmt hinu nýja greiðslukerfi, verði frumvarp þetta að lögum, og gildandi kerfi. Útreikningar sýna að með þeim breytingum sem lagðar eru til í frumvarpi þessu munu allflestir örorkulífeyrisþegar fá mikla réttarbót. Kerfisbreytingin mun þó í sumum tilvikum geta leitt til þess að heildartekjur örorkulífeyrisþega lækki. Annars vegar er um að ræða örorkulífeyrisþega sem munu fá lægri greiðslur vegna breytinga á reglum um áhrif tekna á útreikning lífeyrisgreiðslna, en þar er einkum um að ræða þá sem munu lækka vegna þess að lífeyrissjóðstekjur munu hafa áhrif til lækkunar á hinn nýja örorkulífeyri í nýju greiðslukerfi, eftir að almennum frítekjumörkum verður náð. Hins vegar er um að ræða tekjulága örorkulífeyrisþega sem hafa ekki áunnið sér full lífeyrisréttindi hér á landi vegna stuttrar búsetu og munu fá lægri greiðslur þar sem gert er

ráð fyrir að sérstök framfærsluuppbót skv. 2. mgr. 9. gr. gildandi laga falli brott og er það einkum vegna þeirrar hækkunar á fjárhæð uppbótarinnar sem kom til vegna breyttrar framkvæmdar á greiðslu hennar í kjölfar dóms Hæstaréttar í máli nr. 52/2021. Til þess að fyrirbyggja að síðarnefndi hópurinn beri nú skarðan hlut frá borði er lagt til að gerður verði samanburður á hinu nýja kerfi og því eldra sem tryggi þeim hópi örorkulífeyrisþega sambærilega fjárhæð og útreikningar eldra kerfis. Er lagt til að samanburður þessi verði með þeim hætti að bornar séu saman annars vegar hámarksfjárhæð sérstakrar uppbótar á lífeyri vegna framfærslu skv. 2. mgr. 9. gr. gildandi laga, sem nú nemur 335.128 kr. á mánuði fyrir einstaklinga sem uppfylla ekki skilyrði fyrir greiðslu heimilisuppbótar og 421.380 kr. fyrir þá sem uppfylla þau skilyrði. Þar sem 5% tekjutryggingar og 50% aldursviðbótar samkvæmt lögum um almannatryggingar hafa ekki áhrif á útreikning sérstakrar uppbótar á lífeyri vegna framfærslu samkvæmt gildandi reglum er lagt til að þeim fjárhæðum verði bætt við í hlutfalli við greiðslurétt hvers og eins. Nemur fjárhæð 5% tekjutryggingar nú 10.090 kr. á mánuði og fjárhæð 50% fullrar aldursviðbótar nemur 31.510 kr. Þá er gert ráð fyrir að draga skuli frá fjárhæðinni 65% þeirra tekna sem örorkulífeyrisþegi aflar sér á því tímabili sem samanburðarútreikningur tekur til, en það er sama hlutfall og gildir nú við útreikning á sérstakri uppbót á lífeyri vegna framfærslu. Hins vegar er um að ræða samanlagða fjárhæð samkvæmt hinum nýju ákvæðum þ.e. örorkulífeyri, heimilisuppbót og aldursviðbót, samkvæmt þeim reglum sem gilda frá 1. janúar 2025. Leiði samanburður samkvæmt framansögðu í ljós að fjárhæð samkvæmt eldri ákvæðum laganna er hærri en fjárhæð greiðslna frá og með 1. janúar 2025 er lagt til að Tryggingastofnun skuli greiða lífeyrisþega mismuninn að því tilskyldu að hann eigi lögheimili hér á landi, sbr. 2. mgr. 1. gr. laganna.

Til frekari skýringar væri formúlan fyrir útreikningi greiðslna samkvæmt eldra kerfi eftirfarandi:

Framfærsluviðmið án eða með heimilisuppbót + (50% af fullum rétti í aldursviðbót * hlutfallsréttur í aldursviðbót + 5% af fullum rétti í tekjutryggingu) * réttindahlutfall - tekjur - greiðsluréttur í nýju kerfi.

Eða:

$335.128 + 86.252$ fyrir þá sem fá greidda heimilisuppbót + $(31.510 * \text{hlutfallsréttur í aldursviðbót} + 10.090) * \text{réttindahlutfall} - \text{tekjur} - \text{greiðsluréttur í nýju kerfi}$.

Til enn frekari skýringar má taka sem dæmi örorkulífeyrisþega sem fær greidda heimilisuppbót, var metinn til örorku í fyrsta sinn 34 ára gamall og á því 45% rétt í aldursviðbót, er með 75% búsetuhlutfall og fær 50.000 kr. á mánuði úr lífeyrissjóði:

$421.380 + (31.510 * 0,45 + 10.090) * 0,75 - 32.500 - 339.000 = 68.082$ kr. Fjárhæðin 32.500 er $50.000 * 65\%$. Fjárhæðin 339.000 kr. er lífeyrisréttur í nýju kerfi * 75%. Greiðslur í nýju greiðslukerfi með samanburðargreiðslu væri þannig $339.000 + 68.082 = 407.082$ kr. sem jafngildir þeirri fjárhæð sem sami einstaklingur fengi samkvæmt gildandi ákvæðum. .

Gert er ráð fyrir að einungis þeir örorkulífeyrisþegar sem uppfylla skilyrði 2. mgr. 1. gr. laganna um lögheimili hér á landi fái greidda þá fjárhæð sem hærri reynist en um að ræða sérstaka samanburðargreiðslu sem gert er ráð fyrir að verði greidd á sama grundvelli og sérstök uppbót á lífeyri vegna framfærslu skv. 2. mgr. 9. gr. laganna og er aðeins greidd þeim lífeyrisþegum sem eiga lögheimili á Íslandi.

Að mati félags- og vinnumarkaðsráðuneytisins og Tryggingastofnunar er ekki talið ráðlegt að viðhalda útreikningum eldra greiðslukerfis vegna kostnaðar við að viðhalda eldra tölvukerfi Tryggingastofnunar og flækjustigs við útreikninga. Hið nýja bráðabirgðaákvæði sem hér er lagt til mun veita umræddum örorkulífeyrisþegum sambærilegar greiðslur í nýju

greiðslukerfi og þeir fá í gildandi kerfi. Þar sem gert er ráð fyrir að eldra kerfi verði lokað er ekki gert ráð fyrir að fjárhæðir hámarksgreiðslna samkvæmt því kerfi hækki frá því sem gildir á árinu 2024 sem mun gera það að verkum að sá samanburður sem hér er lagður til fjarar út með tímanum og er því ekki talin þörf á að kveða sérstaklega á um að samanburðurinn skuli framkvæmdur í nánar tiltekinn tíma.

Um 20. gr.

Í 4. mgr. 4. gr. laga um vinnumarkaðsaðgerðir er kveðið á um að kostnaður af rekstri Vinnumálastofnunar vegna framkvæmdar laganna skuli greiðast úr ríkissjóði samkvæmt fjárlögum hverju sinni og að leita skuli eftir samstarfi við aðra aðila um fjármögnun, svo sem lífeyrissjóði. Hér er lagt til að í ákvæðinu verði jafnframt kveðið á um að þjónusta Vinnumálastofnunar á grundvelli laganna skuli vera atvinnuleitendum og atvinnurekendum að kostnaðarlausu. Er þannig lagt til að efni gildandi 16. gr. laganna verði fært í 4. mgr. 4. gr. laganna og er því ekki um efnisbreytingu að ræða.

Um 21. gr.

Í 7. gr. a laga um vinnumarkaðsaðgerðir er kveðið á um upplýsingaöflun Vinnumálastofnunar á grundvelli laganna. Hér er lagt til að heilsugæslustöðvum verði bætt við þá aðila sem Vinnumálastofnun skal afla upplýsinga frá vegna vinnslu umsókna atvinnuleitenda um þátttöku í vinnumarkaðsaðgerðum eða framkvæmdar vinnumarkaðsúræða og vinnumiðlunar samkvæmt lögnum. Þykir þetta mikilvægt þar sem heilsugæslustöðvar kunni að búa yfir upplýsingum sem kann að vera nauðsynlegt fyrir Vinnumálastofnun að afla í tengslum við samvinnu þjónustukerfa skv. 23. gr. frumvarpsins sem og greiðslu virknistyrks, sbr. 24. gr. frumvarpsins.

Um 22. gr.

Í 1. mgr. 12. gr. laga um vinnumarkaðsaðgerðir eru kveðið á um skipulag vinnumarkaðsúræða og flokkar þeirra taldir upp í nokkrum stafliðum. Hér er lagt til að við ákvæðið bættist nýr stafliður þar sem að stuðningi við atvinnuleitendur sem rétt eiga á hlutaörorkulífeyri á grundvelli laga um almannatryggingar, sbr. 16. gr. laganna, verði bætt við gildandi flokka vinnumarkaðsúræða samkvæmt 1. mgr. 12. gr. laganna. Með vinnumarkaðsúræði er í þessu sambandi meðal annars átt við greiðslu virknistyrks frá Vinnumálastofnun, sbr. 24. gr. frumvarpsins, og vísast til umfjöllunar í skýringum við þá grein eftir því sem við á.

Í 4. mgr. 12. gr. laga um vinnumarkaðsaðgerðir er kveðið á um að ráðherra sé heimilt að fela Vinnumálastofnun að semja við fyrirtæki eða stofnanir um að þau ráði til vinnu öryrkja sem fá greiddan örorkulífeyri, örorkustyrk, endurhæfingarlífeyri eða slysaörorkubætur undir 50% og hafa vinnugetu sem ekki hefur nýst á vinnumarkaði og ekki verulegar aðrar tekjur til lífsviðurværis en lífeyri almannatrygginga. Jafnframt er kveðið á um að lækkun lífeyrisgreiðslna á starfstímabilinu fari eftir almennum reglum um lækkun á hverjum tíma.

Lagt er til að gerðar verði orðalagsbreytingar á 4. mgr. 12. gr. laganna þannig að kveðið verði á um að Vinnumálastofnun sé heimilt að gera vinnusamninga við fyrirtæki eða stofnanir um greiðslu styrks til viðkomandi fyrirtækis eða stofnunar ráði þau til starfa atvinnuleitanda, sem á rétt á örorkulífeyri, hlutaörorkulífeyri eða sjúkra- og endurhæfingargreiðslum á grundvelli laga um almannatryggingar. Er þannig áfram gert ráð fyrir að stuðningur í formi vinnusamninga, í tengslum við atvinnuþátttöku einstaklinga með skerta getu til virkni á

vinnumarkaði, verði í umsýslu Vinnumálastofnunar eins og verið hefur en breytingunum er ætlað að kveða skýrt á um heimild stofnunarinnar hvað varðar gerð slíkra samninga. Þá er lagt til að ráðherra skuli setja reglugerð þar sem nánar er kveðið á um gerð fyrrnefndra vinnusamninga, þ.m.t. þau skilyrði sem gerð eru til samningsaðila og fjárhæðir styrkja.

Um 23. gr.

Hér er lagt til að í nýrri 12. gr. a laga um vinnumarkaðsaðgerðir verði kveðið á um að Vinnumálastofnun skuli eiga samstarf og samvinnu við önnur þjónustukerfi um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis en með því er átt við einstaklinga sem annaðhvort þurfa á þjónustu að halda frá fleiri en einu kerfi í einu eða þurfa að flytjast á milli þjónustukerfa. Lagt er til að Vinnumálastofnun skuli í því sambandi vera aðili að samningi sem gert er ráð fyrir að þjónustukerfin skuli gera um samvinnu sín á milli, þar á meðal um starfsemi samhæfingarteyma, svo sem hvenær málum skuli vísað til slíkra teyma, og hvernig ábyrgð á máli færist á milli einstakra kerfa. Er þannig gengið út frá því að þjónustukerfin, þ.m.t. Vinnumálastofnun, semji um samstarf sín á milli. Er gert ráð fyrir að í slíkum samningi verði meðal annars samið um starfsemi samhæfingarteyma en gengið er út frá því að í samningnum verði kveðið á um skyldu hvers kerfis fyrir sig til að manna slík teymi með viðeigandi fagaðilum.

Þá er gert ráð fyrir að kveðið verði á um skyldu Vinnumálastofnunar til að miðla nauðsynlegum upplýsingum til annarra þjónustukerfa, þegar það á við, í gegnum sameiginlega þjónustugátt kerfanna og Tryggingstofnunar. Er gert ráð fyrir að Vinnumálastofnun beri í því sambandi að upplýsa hlutaðeigandi einstaklinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018, sbr. 14. gr. reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2016/67.

Um nánari umfjöllun um samstarf þjónustukerfa og skyldu kerfanna til að miðla upplýsingum í því sambandi vísast til umfjöllunar í almennum athugasemdum við frumvarp þetta sem og skýringa við e-lið 3. gr. frumvarpsins.

Um 24. gr.

Hér er lagt til að í stað 16. gr. gildandi laga komi fimm nýjar greinar 16. gr., 16. gr. a, 16. gr. b, 16. gr. c, og 16. gr. d, en um er að ræða ákvæði í tengslum við virknistyrki og framkvæmd við greiðslu slíkra styrkja.

Í a-lið er lagt til að í 16. gr. laga um vinnumarkaðsaðgerðir verði kveðið á um virknistyrki. Er lagt til að Vinnumálastofnun verði heimilt að greiða virknistyrk til atvinnuleitenda sem eiga rétt á hlutaörorkulífeyri á grundvelli laga um almannatryggingar. Er þetta lagt til þar sem mikilvægt þykir að afkoma einstaklinga sem uppfylla skilyrði fyrir hlutaörorkulífeyri, sbr. b-lið 3. gr. frumvarpsins, sé tryggð til jafns við afkomu einstaklinga sem uppfylla skilyrði fyrir örorkulífeyri í þeim tilvikum þegar viðkomandi einstaklingar eru í virkri atvinnuleit samhliða því að þeir fá greiddan hlutaörorkulífeyri. Jafnframt er gert ráð fyrir að Vinnumálastofnun skuli veita viðkomandi einstaklingum sérstakan einstaklingsmiðaðan stuðning við atvinnuleit. Er þetta lagt til þar sem ætla má að þeir atvinnuleitendur sem fá greiddan hlutaörorkulífeyri samhliða atvinnuleit þurfi í það minnsta í einhverjum tilvikum á þjónustu að halda sem er umfram þá hefðbundnu þjónustu sem Vinnumálastofnun veitir atvinnuleitendum almennt.

Í 2. mgr. ákvæðisins er lagt til að skilyrði fyrir virknistyrk sé, til viðbótar við það sem að framan er rakið þess efnis að viðkomandi eigi rétt á hlutaörorkulífeyri á grundvelli laga um almannatryggingar, að viðkomandi sé búsettur og með skráð lögheimili sem og staddur hér á

landi og teljist í virkri atvinnuleit en gert er ráð fyrir að viðkomandi teljist í virkri atvinnuleit uppfylli hann nánar tilgreind skilyrði. Lagt er til að skilyrði þess að viðkomandi atvinnuleitandi geti talist í virkri atvinnuleit sé að hann hafi frumkvæði að starfsleit og sé reiðubúinn, án sérstaks fyrirvara, að taka hvert það starf sem greitt er fyrir í samræmi við gildandi lög og kjarasamninga og honum er unnt að gegna í ljósi getu hans til virkni á vinnumarkaði. Með frumkvæði að atvinnuleit er meðal annars átt við að viðkomandi leiti sjálfur að starfi, svo sem með því að sækja um störf sem auglýst eru laus til umsóknar, en í því sambandi verður þó að gera þá kröfu að viðkomandi geti sýnt fram á atvinnuleit sína, til að mynda með því að leggja fram starfsleitaráætlun máli sínu til stuðnings. Er þó gengið út frá því að ráðgjafar Vinnumálastofnunar komi viðkomandi atvinnuleitendum til aðstoðar við að finna starf á vinnumarkaði eftir því sem þörf krefur, enda gert ráð fyrir að viðkomandi einstaklingum skuli veittur sérstakur einstaklingsmiðaður stuðningur við atvinnuleit, sbr. framangreint. Líkt og að framan er rakið er gert ráð fyrir að skilyrði þess að atvinnuleitandi teljist í virkri atvinnuleit sé að viðkomandi sé reiðubúinn að taka starfi án sérstaks fyrirvara. Felur þetta sem dæmi í sér að gert er ráð fyrir að foreldrar í virkri atvinnuleit hafi almennt tryggja gæslu fyrir börn sín, eftir því sem við á, en gert er ráð fyrir að slíkar upplýsingar komi fram í umsókn um þátttöku vinnumarkaðsaðgerðum, sbr. 1. mgr. 7. gr. laganna.

Auk þess er gert ráð fyrir að atvinnuleitandi geti ekki átt rétt á launum eða öðrum greiðslum í tengslum við störf á vinnumarkaði þann tíma sem hann telst vera í virkri atvinnuleit. Hér er átt við laun fyrir hvers konar störf, þar á meðal fyrir nefndarstörf eða stjórnarsetu.

Einnig er gert ráð fyrir að atvinnuleitandi þurfi að hafa vilja og getu til að taka þátt í vinnumarkaðsúræðum sem standa viðkomandi til boða til að geta talist í virkri atvinnuleit en reynslan hefur sýnt að þátttaka í slíkum úrræðum getur oft verið stór þáttur í því að atvinnuleitandi finni starf á vinnumarkaði. Er gengið út frá því að þetta feli meðal annars í sér að atvinnuleitandi fari eftir þeirri ráðgjöf sem ráðgjafar Vinnumálastofnunar veita honum.

Þá er gert ráð fyrir að kveðið verði sérstaklega á um að atvinnuleitandi skuli vera reiðubúinn til að veita Vinnumálastofnun nauðsynlegar upplýsingar til að auka líkur á að stofnunin geti gefið honum kost á þátttöku í viðeigandi vinnumarkaðsúræðum og líkur á að hann fái starf á vinnumarkaði. Í þessu sambandi kann að vera um að ræða aðrar upplýsingar en þær sem fram koma í samþættu sérfræðimati sem sýna fram á að viðkomandi hafi ekki getu til að gegna tilteknum störfum en afar þýðingarmikið getur verið að réttar upplýsingar liggi fyrir þannig að viðkomandi geti fengið viðeigandi þjónustu hjá Vinnumálastofnun við atvinnuleitina.

Lagt er til í 3. mgr. ákvæðisins að fjárhæð virknistyrks skuli nema mismun hlutaörorkulífeyris og örorkulífeyris samkvæmt lögum um almannatryggingar. Þar sem frumvarp þetta gerir ráð fyrir að fullur örorkulífeyrir skuli nema 4.560.000 kr. á ári, eða 380.000 kr. á mánuði, og að fullur hlutaörorkulífeyrir skuli nema 3.420.000 kr. á ári, eða 285.000 kr. á mánuði, er gert ráð fyrir að fjárhæð virknistyrks skuli nema 95.000 kr. krónum á mánuði (380.000 – 285.000). Ekki er gert ráð fyrir að aðrar breytur sem kunna að hafa áhrif á greiðslur almannatrygginga, s.s. aldur, tekjur eða heimilisaðstæður atvinnuleitanda, hafi áhrif á fjárhæð virknistyrks heldur er um að ræða fasta fjárhæð sem nemur mismun hlutaörorku- og örorkulífeyris samkvæmt lögum um almannatryggingar. Enn fremur er gert ráð fyrir að fjárhæð virknistyrks taki breytingum í samræmi við þær breytingar sem síðar verða á fjárhæðum fulls örorku- og hlutaörorkulífeyris samkvæmt lögum um almannatryggingar. Er þannig gert ráð fyrir að einstaklingar sem fá greiddan hlutaörorkulífeyri fái sambærilegar

fjárhæðir greiddar sér til framfærslu, meðan þeir sinna virkri atvinnuleit, og þeir einstaklingar sem fá greiddan örorkulífeyri.

Í b-lið er gert er ráð fyrir að í 1. mgr. 16. gr. a laga um vinnumarkaðsaðgerðir verði kveðið á um það tímabil sem virknistyrkur er greiddur. Lagt er til að atvinnuleitandi sem uppfyllir skilyrði 1. og 2. mgr. 16. gr. laganna geti fengið greiddan virknistyrk í 24 mánuði frá þeim degi er Vinnumálastofnun tók við umsókn hans, sbr. 1. mgr. 7. gr. laganna, nema annað leiði af lögunum. Almenn þykir mikilvægt að atvinnuleitendur fái sem fyrst viðeigandi aðstoð við að komast út á vinnumarkaðinn en reynslan hefur sýnt að því lengur sem fjarvera einstaklings frá vinnumarkaði varir því erfiðara getur reynst fyrir viðkomandi að verða þátttakandi á vinnumarkaði að nýju. Þá er gert ráð fyrir að sá tími sem virknistyrkur er felldur niður, sbr. fyrirhugað 16. gr. b laganna, teljist hluti tímabilsins.

Lagt er til að í 2. mgr. ákvæðisins verði kveðið á um að hefji atvinnuleitandi störf á vinnumarkaði falli greiðsla virknistyrks niður. Er þannig gert ráð fyrir að ekki komi til greiðslu virknistyrks fyrir sama tímabil og einstaklingur sem fær greiddan hlutaörorkulífeyri starfar á vinnumarkaði. Er í því sambandi bæði átt við störf hjá atvinnurekanda eða sem sjálfstætt starfandi einstaklingur sem og hvers konar tilfallandi vinnu. Taki atvinnuleitandi að sér tilfallandi vinnu er ekki gert ráð fyrir að virknistyrkur séu greiddur fyrir þá daga sem vinnan er innt af hendi. Þá er lagt til að sá tími sem viðkomandi starfar á vinnumarkaði eftir að tímabil skv. 1. mgr. hefst teljist ekki hluti tímabilsins.

Gert er ráð fyrir að í 3. mgr. ákvæðisins verði kveðið á um að tímabil sem virknistyrkur er greiddur haldi áfram að líða þegar viðkomandi atvinnuleitandi sækir um að nýju, sbr. 1. mgr. 7. gr. laganna, eftir að hafa starfað í skemmri tíma en 12 mánuði á innlendum vinnumarkaði frá því að hann fékk síðast greiddan virknistyrk. Þá er gert ráð fyrir að hafi viðkomandi starfað á innlendum vinnumarkaði í a.m.k. 12 mánuði frá því að hann fékk síðast greiddan virknistyrk hefjist nýtt tímabil sem virknistyrkur er greiddur. Er þannig gert ráð fyrir að atvinnuleitendur geti endurnýjað tímabil sem virknistyrkur er greiddur eftir að hafa starfað á innlendum vinnumarkaði í 12 mánuði.

Í c-lið er lagt til að í 16. gr. b. laga um vinnumarkaðsaðgerðir verði kveðið á um þau tilvik sem kunna að valda því að greiðsla virknistyrks fellur niður. Er lagt til að atvinnuleitandi sem hafnar starfi sem honum býðst með sannanlegum hætti eftir að hann hefur verið í atvinnuleit í a.m.k. tvo mánuði frá móttöku Vinnumálastofnunar á umsókn, sbr. 1. mgr. 7. gr. laganna, skuli ekki fá greiddan virknistyrk skv. fyrirhugaðri 16. gr. laga um vinnumarkaðsaðgerðir fyrr en að tveimur mánuðum liðnum, sem ella hefði verið greitt fyrir, frá þeim degi er Vinnumálastofnun tilkynnti viðkomandi að virknistyrkur hafi verið felldur niður. Þó er gert ráð fyrir að heimilt verði að líta til þess hvort réttlætanlegar ástæður hafi verið fyrir hendi í framangreindum tilvikum áður en virknistyrkur er felldur niður. Lagt er til að hið sama eigi við um þann sem hafnar því að fara í atvinnuviðtal vegna starfs sem honum býðst með sannanlegum hætti eða sinnir ekki atvinnuviðtali án ástæðulausrar tafar. Gengið er út frá því að í því geti jafnframt falist tilvik þegar framkoma viðkomandi einstaklings í starfsviðtali er slík að leggja meggi að jöfnu við höfnun starfsins. Er þannig gert ráð fyrir að greiðslur virknistyrks geti verið felldar niður tímabundið hafni atvinnuleitandi starfi sem býðst með sannanlegum hætti án gildra ástæðna. Ekki er gert ráð fyrir að starfið þurfi að bjóðast fyrir milligöngu vinnumiðlunar Vinnumálastofnunar, enda áhersla lögð á frumkvæði viðkomandi atvinnuleitanda við atvinnuleit sína. Þá er gert ráð fyrir að hið sama eigi jafnframt við hafni viðkomandi þátttöku í vinnumarkaðsúræðum eða láti hjá líða að veita nauðsynlegar upplýsingar um það sem kann að hafa áhrif á greiðslu virknistyrks til viðkomandi. Þykir

þannig eðlilegt að atvinnuleitandi fái tveggja mánaða svigrúm til að leita sér að því starfi sem hann helst kys að sinna áður en viðkomandi ber að taka því starfi sem býðst.

Gert er ráð fyrir að Vinnumálastofnun skuli meta hvort gildar ástæður hafi legið að baki ákvörðun viðkomandi atvinnuleitanda um að hafna starfi eða þátttöku í vinnumarkaðsaðgerðum. Er þá miðað við að til málefnalegra ástæðna geti talist aldur viðkomandi, félagslegar aðstæður hans sem tengjast skertri vinnufærni eða umönnunarskyldu vegna ungra barna eða annarra náinna fjölskyldumeðlima. Enn fremur er kveðið á um að Vinnumálastofnun sé heimilt að líta til heimilisaðstæðna atvinnuleitanda þegar hann hafnar starfi fjarri heimili sínu. Þá er lagt til að heimilt verði að taka tillit til aðstæðna þess sem getur ekki sinnt tilteknum störfum vegna skertrar getu til virkni a vinnumarkaði samkvæmt samþættu sérfræðimati eða vottorði sérfræðilæknis.

Lagt er til að í 3. mgr. verði kveðið á um að hafi virknistyrkur verið felldur niður og eitthvert þeirra tilvika sem vísað er til í 1. mgr. ákvæðisins á sér stað að nýju á sama tímabili skv. 16. gr. a. skuli viðkomandi ekki fá greiddan virknistyrk fyrir en að þremur mánuðum liðnum frá þeim degi er Vinnumálastofnunar tilkynnir viðkomandi að virknistyrkur hafi verið felldur niður. Þá er gert ráð fyrir að ef slíkt tilvik endurtekur sig í þriðja sinn skuli viðkomandi atvinnuleitandi ekki fá greiddan virknistyrk fyrir en hann hefur starfað á innlendum vinnumarkaði í a.m.k. 12 mánuði frá því að hann fékk síðast greiddan virknistyrk.

Þá er gert ráð fyrir að í 4. mgr. verði kveðið á um að atvinnuleitandi skuli ekki fá greiddan virknistyrk fyrir en að sex mánuðum liðnum, sem ella hefði verið greitt fyrir, hafi hann starfað á innlendum vinnumarkaði á sama tíma og hann fær greiddan virknistyrk eða á þeim tíma sem virknistyrkur hefur verið felldur skv. 1. eða 3. mgr. ákvæðisins niður án þess að upplýsa Vinnumálastofnun um þau störf eða að atvinnuleit sé hætt. Niðurfelling á greiðslum tekur gildi frá þeim degi sem Vinnumálastofnun tilkynnir viðkomandi atvinnuleitanda að virknistyrkur skuli falla niður.

Í d-lið er lagt til að í 16. gr. c laga um vinnumarkaðsaðgerðir verði kveðið á um leiðréttingu og endurgreiðslu virknistyrks. Gert er ráð fyrir að hafi atvinnuleitandi fengið hærri virknistyrk en honum bar beri honum að endurgreiða þá fjárhæð sem ofgreidd hafi verið. Lagt er til að hið sama gildi hafi atvinnuleitandi fengið virknistyrk fyrir tímabil þar sem hann uppfyllir ekki skilyrði fyrir slíkum styrk. Þá er gert ráð fyrir að ákvarðanir Vinnumálastofnunar um endurkröfu vegna ofgreidds virknistyrks séu aðfararhæfar.

Enn fremur er gert ráð fyrir að Vinnumálastofnun beri að greiða atvinnuleitanda þá fjárhæð sem vangreidd hefur verið ásamt vöxtum hafi atvinnuleitandi fengið lægri virknistyrk en honum bar. Gert er ráð fyrir að í því sambandi sé miðað við vexti jafnháa vöxtum sem Seðlabanki Íslands ákveður og birtir á hverjum tíma skv. 1. mgr. 8. gr. laga nr. 38/2001, um vexti og verðtryggingu. Þá er gert ráð fyrir að hið sama eigi við hafi niðurstaða úrskurðarnefndar velferðarmála leitt til þess að atvinnuleitandi hafi átt fá virknistyrk sem honum hafi verið synjað um. Þó er hér gert ráð fyrir að vextir falli niður hafi virknistyrkur verið vangreiddar vegna skorts á upplýsingum frá atvinnuleitanda.

Í e-lið er lagt til að í 16. gr. d laga um vinnumarkaðsaðgerðir verði kveðið á um að áður en tímabili virknistyrks atvinnuleitanda skv. 16. gr. a ljúki skuli Vinnumálastofnun upplýsa Tryggingastofnun um það hvort atvinnuleit sé að mati stofnunarinnar fullreynd. Er gengið út frá því að þær upplýsingar geti verið sendar Tryggingastofnun í gegnum þjónustugátt sbr. 3-lið 3. gr. frumvarpsins, enda gert ráð fyrir að tilgangur þeirrar gáttar sé m.a. að tryggja samfellu í þjónustu og greiðslum. Mikilvægt þykir í því sambandi að Tryggingastofnun fái tímanlega upplýsingar um hlutaörorkulífeyrisþega sem eru við það að ljúka tímabili virknistyrks frá

Vinnumálastofnun. Í slíkum tilvikum kann að vera rétt að endurmeta stöðu viðkomandi einstaklings en gengið er út frá því að við slíkt endurmat geti Tryggingastofnun meðal annars byggt á upplýsingum frá Vinnumálastofnun um hvort atvinnuleit sé að mati Vinnumálastofnunar fullreynd og eftir atvikum um hvaða þættir hafi að mati stofnunarinnar verið þess valdandi að ekki hafi tekist að finna starf fyrir viðkomandi einstakling á vinnumarkaði á þeim tíma sem viðkomandi fékk greiddan virknistyrk, hvort sem það eru þættir sem varða stöðuna á innlendum vinnumarkaði almennt eða þættir sem varða einstaklinginn sjálfan. Þó er ekki gengið út frá því að Vinnumálastofnun taki afstöðu til getu viðkomandi einstaklinga til virkni á vinnumarkaði enda gert ráð fyrir að Tryggingastofnun annist slíkt mat.

Um 25. gr.

Í 2. mgr. 7. gr. laga um heilbrigðisþjónustu, nr. 40/2007, er kveðið á um að ráðherra skuli í reglugerð kveða nánar á um starfsemi heilsugæslustöðva og þá þjónustu sem þeim ber að veita. Mikilvægt þykir að tryggja aðkomu heilsugæslustöðva að samstarfi þjónustukerfa sem með frumvarpi þessu er ráðgert að verði lögfest en jafnframt þykir mikilvægt að sá ráðherra sem fer með heilbrigðismál hafi skýra lagastöð fyrir því að kveða á um slíkt samstarf í reglugerð. Er því lagt til að í fyrrgreindri 2. mgr. 7. gr. laganna verði sérstaklega kveðið á um að ráðherra skuli í reglugerð kveða á um samstarf heilsugæslustöðva við önnur þjónustukerfi í tengslum við endurhæfingu einstaklinga.

Gengið er út frá því að í reglugerð um heilbrigðisumdæmi og hlutverk, starfsemi og þjónustu heilsugæslustöðva, heilbrigðisstofnana og sjúkrahúsa verði þannig kveðið á um skyldu heilsugæslustöðva til að eiga samstarf og samvinnu við önnur þjónustukerfi um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis en með því er átt við einstaklinga sem annaðhvort þurfa á þjónustu að halda frá fleiri en einu kerfi í einu eða þurfa að flytjast á milli þjónustukerfa. Þá er gengið út frá því að heilsugæslustöðvar skuli í því sambandi vera aðilar að samningi sem gert er ráð fyrir að þjónustukerfin skuli gera um samvinnu sín á milli, þar á meðal um starfsemi samhæfingarteyma, svo sem hvenær málum skuli vísað til teymanna, og hvernig ábyrgð á máli færast á milli einstakra kerfa. Er þannig gengið út frá því að þjónustukerfin, þ.m.t. heilsugæslustöðvar, semji um samstarf sín á milli. Er gert ráð fyrir að í slíkum samningi verði meðal annars samið um starfsemi samhæfingarteyma en gengið er út frá því að í samningnum verði kveðið á um skyldu hvers kerfis fyrir sig til að manna slík teymi með viðeigandi fagaðilum. Þrátt fyrir framangreint er þó ekki gengið út frá því að hver heilsugæslustöð þurfi að vera sjálfstæður aðili að fyrrnefndum samningi þjónustukerfanna heldur geti t.a.m. heilsugæsla höfuðborgarsvæðisins verið aðili samningsins í tengslum við samstarf þjónustukerfa á höfuðborgarsvæðinu.

Þá er gert ráð fyrir að í fyrrgreindri reglugerð kveðið verði á um skyldu heilsugæslustöðva til að miðla nauðsynlegum upplýsingum til annarra þjónustukerfa, þegar það á við, í gegnum sameiginlega þjónustugátt kerfanna og Tryggingastofnunar.

Um nánari umfjöllun um samstarf þjónustukerfa og skyldu kerfanna til að miðla upplýsingum í því sambandi vísast til umfjöllunar í almennum athugasemdum við frumvarp þetta sem og skýringa við e-lið 3. gr. frumvarpsins.

Um 26. gr.

Hér er lagt til að í nýrri 7. gr. a laga um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, verði kveðið á um sveitarfélög skuli eiga samstarf og samvinnu við önnur þjónustukerfi um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem njóta félagsþjónustu á þeirra vegum og þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis en með því er átt við einstaklinga sem annaðhvort þurfa á þjónustu að halda frá fleiri en einu kerfi í einu eða þurfa að flytjast á milli þjónustukerfa. Lagt er til að sveitarfélög skuli í því sambandi vera aðilar að samningi sem gert er ráð fyrir að þjónustukerfin skuli gera um samvinnu sín á milli, þar á meðal um starfsemi samhæfingarteyma, svo sem hvenær málum skuli vísað til teymanna, og hvernig ábyrgð á máli færist á milli einstakra kerfa. Er þannig gengið út frá því að þjónustukerfin, þ.m.t. sveitarfélögin, semji um samstarf sín á milli. Er gert ráð fyrir að í slíkum samningi verði meðal annars samið um starfsemi samhæfingarteyma en gengið er út frá því að í samningnum verði kveðið á um skyldu hvers kerfis fyrir sig til að manna slík teymi með viðeigandi fagaðilum. Þrátt fyrir framangreint er þó ekki gengið út frá því að hvert sveitarfélag þurfi að vera sjálfstæður aðili að fyrrnefndum samningi þjónustukerfanna heldur geti t.a.m. samtök sveitarfélaga, eða eftir atvikum byggðasamlög, verið aðili samningsins fyrir hönd tiltekinna sveitarfélaga, sbr. 3. mgr. ákvæðisins.

Pá er gert ráð fyrir að kveðið verði á um skyldu sveitarfélaga til að miðla nauðsynlegum upplýsingum til annarra þjónustukerfa, þegar það á við, í gegnum sameiginlega þjónustugátt kerfa og Tryggingastofnunar. Er gert ráð fyrir að sveitarfélögum beri í því sambandi að upplýsa hlutaðeigandi einstaklinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018, sbr. 14. gr. reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2016/67.

Gert er ráð fyrir að í þeim tilvikum er sveitarfélög hafa gert samning um samvinnu sín á milli skv. 7. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga geti samtök hlutaðeigandi sveitarfélaga eða eftir atvikum byggðasamlög verið aðili, fyrir hönd tiltekinna sveitarfélaga, að samningi sem þjónustukerfin skulu gera um samvinnu sín á milli, sbr. 1. mgr. ákvæðisins.

Um nánari umfjöllun um samstarf þjónustukerfa og skyldu kerfanna til að miðla upplýsingum í því sambandi vísast til umfjöllunar í almennum athugasemdum við frumvarp þetta sem og skýringa við e-lið 3. gr frumvarpsins.

Um 27. gr.

Hér er lagt til að í nýrri 10. gr. a laga um atvinnutengda starfsendurhæfingu og starfsemi starfsendurhæfingarsjóða, nr. 60/2012, verði kveðið á um að starfsendurhæfingarsjóðir skuli eiga samstarf og samvinnu við önnur þjónustukerfi um samhæfingu þjónustu í tengslum við endurhæfingu einstaklinga sem þurfa þjónustu fleiri en eins kerfis en með því er átt við einstaklinga sem annaðhvort þurfa á þjónustu að halda frá fleiri en einu kerfi í einu eða þurfa að flytjast á milli þjónustukerfa. Lagt er til að starfsendurhæfingarsjóðir skuli í því sambandi vera aðilar að samningi sem gert er ráð fyrir að þjónustukerfin skuli gera um samvinnu sín á milli, þar á meðal um starfsemi samhæfingarteyma, svo sem hvenær málum skuli vísað til teyma, og hvernig ábyrgð á máli færist á milli einstakra kerfa. Er þannig gengið út frá því að þjónustukerfin, þ.m.t. starfsendurhæfingarsjóðir, semji um samstarf sín á milli og að VIRK-Starfsendurhæfingarsjóður ses. verði aðili að slíkum samningi þar sem hann er eini starfandi starfsendurhæfingarsjóðurinn hér á landi. Er gert ráð fyrir að í slíkum samningi verði meðal annars samið um starfsemi samhæfingarteyma en gengið er út frá því að í samningnum verði kveðið á um skyldu hvers kerfis fyrir sig til að manna slík teymi með viðeigandi fagaðilum.

Þá er gert ráð fyrir að kveðið verði á um skyldu starfsendurhæfingarsjóða til að miðla nauðsynlegum upplýsingum til annarra þjónustukerfa, þegar það á við, í gegnum sameiginlega þjónustugátt kerfanna og Tryggingastofnunar. Er gert ráð fyrir að starfsendurhæfingarsjóðum beri í því sambandi að upplýsa hlutaðeigandi einstaklinga um fyrirhugaða vinnslu persónuupplýsinga í samræmi við 2. mgr. 17. gr. laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, nr. 90/2018, sbr. 14. gr. reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) 2016/67.

Um nánari umfjöllun um samstarf þjónustukerfa og skyldu kerfanna til að miðla upplýsingum í því sambandi vísast til umfjöllunar í almennum athugasemdum við frumvarp þetta sem og skýringa við e-lið 3. gr frumvarpsins.

Um 28. gr.

Í 1. mgr. 36. gr. laga um atvinnuleysistryggingar, nr. 54/2006, er kveðið á um að þegar samanlagðar tekjur af hlutastarfi hins tryggða og atvinnuleysisbætur hans eru hærri en sem nemur óskertum rétti hans til atvinnuleysisbóta að viðbættu frítekjumarki skuli skerða atvinnuleysisbætur hans um helming þeirra tekna sem umfram eru. Hið sama gildi um tekjur hins tryggða fyrir tilfallandi vinnu, elli- eða örorkulífeyrisgreiðslur samkvæmt lögum um almannatryggingar, um elli- og örorkulífeyrisgreiðslur úr almennum lífeyrissjóðum, greiðslur úr sjúkrasjóðum stéttarfélaga sem eru komnar til vegna óvinnufærni að hluta, fjármagnstekjur hins tryggða og aðrar greiðslur sem hinn tryggði kann að fá frá öðrum aðilum. Jafnframt er kveðið á um að eingöngu skuli taka tillit til þeirra tekna sem hinn tryggði hefur haft á þeim tíma er hann fær greiddar atvinnuleysisbætur, sætir biðtíma eða viðurlögum samkvæmt lögnum.

Hér er lagt til að hlutaörorkulífeyri samkvæmt lögum um almannatryggingar verði bætt við þær tekjur einstaklings sem kveðið er á um í ákvæðinu að skerði greiðslur samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar. Er þetta lagt til þar sem mikilvægt þykir að skýrt sé kveðið á um í lögum um atvinnuleysistryggingar að hlutaörorkulífeyrir skerði greiðslur samkvæmt lögnum með sama hætti og örorkulífeyrir samkvæmt gildandi lögum í þeim tilvikum þegar einstaklingur fær greiðslur samkvæmt lögum um almannatryggingar og lögum um atvinnuleysistryggingar fyrir sama tímabil.

Um 29. gr.

Í 1. mgr. 51. gr. laga um atvinnuleysistryggingar er kveðið á um að hver sá sem nýtur slysdagpeninga samkvæmt lögum um slysatryggingar almannatrygginga, sjúkradagpeninga samkvæmt lögum um sjúkratryggingar, endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð eða greiðslu úr sjúkrasjóðum stéttarfélaga sem koma til vegna óvinnufærni að fullu teljist ekki tryggður samkvæmt lögnum á sama tímabili.

Hér er lagt til að í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð verði vísað til sjúkra- og endurhæfingargreiðslna samkvæmt lögum um almannatryggingar. Er þetta lagt til í samræmi við þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að verði á lögum um félagslega aðstoð annars vegar og lögum um almannatryggingar hins vegar en rétt þykir að greiðslur sem einstaklingar í endurhæfingu fá og ætlaðar eru til framfærslu teljist áfram ósamrýmanlegar greiðslum samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar. Jafnframt er lagt til að hið sama gildi um virknistyrk samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir, sbr. 24. gr.

frumvarpsins. Er þannig gert ráð fyrir að sá sem fær slíkar greiðslur teljist ekki tryggður samkvæmt lögum um atvinnuleysistryggingar á sama tímabili.

Um 30. gr.

Í 53. gr. laga um fæðingar- og foreldraorlof, nr. 144/2020, er kveðið á um þau réttindi sem teljast ósamrýmanleg réttindum samkvæmt lögnum. Hér eru lagðar til orðalagsbreytingar í 3. mgr. ákvæðisins í samræmi við þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að verði á lögum um félagslega aðstoð annars vegar og lögum um almannatryggingar hins vegar hvað varðar nýjan greiðsluflokk almannatrygginga sem komi í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð.

Þá er lagt til að í við ákvæðið bætist ný málsgrein þar sem kveðið verði á um að virknistyrkur samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir teljist ósamrýmanleg réttindi í skilningi laga um fæðingar- og foreldraorlof þannig að foreldri sem fær slíkar greiðslur geti ekki á sama tímabili nýtt rétt sinn til greiðslna úr Fæðingarorlofssjóði.

Um 31. gr.

Í 29. gr. laga um greiðslur til foreldra langveikra eða alvarlega fatlaðra barna er fjallað um þau réttindi sem teljast ósamrýmanleg í skilningi laganna. Hér eru lagðar til orðalagsbreytingar í samræmi við þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að verði á lögum um félagslega aðstoð annars vegar og lögum um almannatryggingar hins vegar hvað varðar nýjan greiðsluflokk almannatrygginga sem komi í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð.

Um 32. gr.

Í 16. gr. laga um réttindi lifandi líffæragjafa til tímabundinnar fjárhagsaðstoðar er fjallað um þau réttindi sem teljast ósamrýmanleg í skilningi laganna. Hér eru lagðar til orðalagsbreytingar í samræmi við þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að verði á lögum um félagslega aðstoð annars vegar og lögum um almannatryggingar hins vegar hvað varðar nýjan greiðsluflokk almannatrygginga sem komi í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð.

Um 33. gr.

Í 32. gr. laga um sorgarleyfi, nr. 77/2022, er kveðið á um þau réttindi sem teljast ósamrýmanleg réttindum samkvæmt lögnum. Hér eru lagðar til orðalagsbreytingar í 3. mgr. ákvæðisins í samræmi við þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að verði á lögum um félagslega aðstoð annars vegar og lögum um almannatryggingar hins vegar hvað varðar nýjan greiðsluflokk almannatrygginga sem komi í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð.

Þá er lagt til að í við ákvæðið bætist ný málsgrein þar sem kveðið verði á um að virknistyrkur samkvæmt lögum um vinnumarkaðsaðgerðir teljist ósamrýmanleg réttindi í skilningi laga um sorgarleyfi þannig að foreldri sem fær slíkar greiðslur geti ekki á sama tímabili nýtt rétt sinn til greiðslna í sorgarleyfi.

Um 34. gr.

Í 11. gr. laga um tímabundnar greiðslur vegna launa einstaklinga sem sæta sóttkví samkvæmt fyrirmælum heilbrigðisyfirvalda án þess að vera sýktir, nr. 24/2020, er kveðið á

um þau réttindi sem teljast ósamrýmanleg réttindum samkvæmt lögnum. Hér eru lagðar til orðalagsbreytingar í 1. mgr. ákvæðisins í samræmi við þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að verði á lögum um félagslega aðstoð annars vegar og lögum um almannatryggingar hins vegar hvað varðar nýjan greiðsluflokk almannatrygginga sem komi í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð.

Um 35. gr.

Í a-lið 1. mgr. 4. gr. laga um bifreiðagjald er fjallað um bifreiðar sem eru undanþegnar bifreiðagjaldi. Lagðar eru til breytingar á 1. og 4. málsl. í samræmi við þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að verði á lögum um almannatryggingar og lögum um félagslega aðstoð hvað varðar tvo nýja greiðsluflokka almannatrygginga, annars vegar sjúkra- og endurhæfingargreiðslur sem komi í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð og hins vegar hlutaörorkulífeyri.

Um 36. gr.

Hér eru lagðar til breytingar á ákvæðum laga um tekjuskatt í samræmi við þær breytingar sem frumvarpið gerir ráð fyrir að verði á lögum um almannatryggingar og lögum um félagslega aðstoð hvað varðar tvo nýja greiðsluflokka almannatrygginga, annars vegar sjúkra- og endurhæfingargreiðslur sem komi í stað endurhæfingarlífeyris samkvæmt lögum um félagslega aðstoð og hins vegar hlutaörorkulífeyri.

Um 37. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.